

20
19

GELECEĞİN DÜNYASINDA
BİLİMSEL VE MESLEKİ
ÇALIŞMALAR

MİMARLIK ve TASARIM

EDİTÖRLER

DR. ÖĞR. ÜYESİ ARZU ERÇETİN

DR. DİLEK AYDEMİR

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

**GELECEĞİN DÜNYASINDA
BİLİMSEL VE MESLEKİ ÇALIŞMALAR
2019
MİMARLIK VE TASARIM**

EDİTÖRLER

DR. ÖĞR. ÜYESİ ARZU ERÇETİN
DR. DİLEK AYDEMİR

EKİM 2019
BURSA / TÜRKİYE

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

Editörler

DR. ÖĞR. ÜYESİ ARZU ERÇETİN
DR. DİLEK AYDEMİR

Birinci Baskı • © Ekim 2019 / Bursa

ISBN • 978-605-327-986-0

© copyright

All Rights Reserved

Ekin Basım Yayın Dağıtım

Tel: 0224 223 04 37

Mail: info@ekinyayinevi.com

Web: www.ekinyayinevi.com

Adres: Şhreküstü Mahallesi Cumhuriyet Caddesi
Durak Sokak No:2 Osmangazi - Bursa

EKİN
Basım Yayın Dağıtım

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
VERNAKÜLER MİMARİDE SÜREKLİLİK VE KURTBOĞAZ TEKNİĞİ İLİŞKİSİ..1	
1. GİRİŞ.....	1
2. TOPLUMSAL DAVRANIŞ VE VERNAKÜLER MİMARİ İLİŞKİSİ	2
3. SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS.....	3
4. DOĞU KARADENİZ BÖLGESİ'NDE YAPI KÜLTÜRÜ	4
4.1. Geleneksel Yapı / Yapım Usulleri	6
4.2. Kurtboğaz / Geçme Tekniği	6
5. SONUÇLAR	10
6. KAYNAKÇA	10
OVALIK KİLİKYA ANTİK KENTLERİNİN YÖNETSEL DEĞİŞİMLERİ ve	
TARİHSEL SÜREÇTE KENTE YANSIMASI	12
1. GİRİŞ.....	12
2. OVALIK KİLİKYA BÖLGESİ TARİH ÖNCESİ VE SONRASI YERLEŞİM GÖRMÜŞ	
UYGARLIKLARIN KRONOLOJİK TARİHİ	12
2.1. Roma Dönemi Öncesi Anadolu'da Kurulan Antik Kentlerin Genel Yerleşim	
Özellikleri ve Ovalık Kilikya Bölgesindeki Durumu.....	19
2.2. Kilikya Bölgesi Roma Dönemi Yönetim Şekli.....	25
3. SONUÇLAR	28
4. KAYNAKÇA	30
KİLİKYA BÖLGESİ ROMA DÖNEMİ ANTİK KENTLERİNİN PLANLAMA	
ÖLÇEĞİNDE İNCELENMESİ	32
1. GİRİŞ.....	32
2. KİLİKYA BÖLGESİ ANTİK KENTLERİ VE KENTİ OLUŞTURAN BİLEŞENLER .32	
2.1. Kent Makroformu-Kent Planı.....	33
2.2. Kentler Arası Ulaşım	38
2.3. Kent Ögeleri	40
3. SONUÇLAR	43
4. KAYNAKLAR.....	43
BİNA MALİYETLERİNİN DEĞİŞİMİNDE MALZEMENİN ETKİSİNİN KAYSERİ	
KENTİNDE İNCELENMESİ	46
1. GİRİŞ.....	46
2. MATERYAL VE METOT.....	47
3. KAYSERİ VE ÇALIŞILAN ALANLARIN GENEL ÖZELLİKLERİ.....	47
4. İNCELENEN ALANLAR	49
5. İNCELENEN KONUTLARIN CEPHE MALİYET ANALİZLERİ.....	62
6. SONUÇ.....	67

7. KAYNAKÇA	68
KONUT ŞANTİYELERİNDE YAPIM YÖNETİM PROBLEMLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİNİN KAYSERİ KENTİ ÖRNEĞİNDE İNCELENMESİ.....	69
1. GİRİŞ.....	69
2. ŞANTİYEDE PROJE YÖNETİMİ	70
2.1. CMAA İnşaat Proje Yönetimi Standardı.....	70
3. MATERYAL VE METOD	71
3.1. İnceleme Alanı.....	71
3.2. Şantiyelerin Mevcut Durumu	72
4. BULGULAR	73
5. SONUÇ.....	76
6. KAYNAKÇA	77

VERNAKÜLER MİMARİDE SÜREKLİLİK VE KURTBOĞAZ TEKNİĞİ İLİŞKİSİ

Gamze Akbaş

İstanbul Kültür Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, Bakırköy, İstanbul

g.akbas@iku.edu.tr

1. GİRİŞ

Vernaküler mimari, bölgenin dokusuyla uyumlu malzemelerin kullanılması ve buna bağlı olarak, coğrafi etmenlere ve yaşam biçimine göre şekillenen geleneksel yapım teknikleri ile meydana gelmektedir. Bu durum, geçmişten gelen ve yıllardır kullanılan bilgilerin toplumun kültürel yapısına göre farklılık göstermesine neden olmaktadır.

Toplumsal davranışa yön veren faktörleri ele aldığımızda, Öymen Gür (2000: 66)'ün ifade ettiği gibi “*o gruba ait olduğuna inanan bireylerin hal ve hareketlerini, seçimlerini ve kararlarını sınırlayan bir takım “idealler” ile karşılaşırız.* Bu kapsamda, gelenek ve görenekler, dünya görüşü, geçmişte edinilen bilgi ve deneyimler toplumsal davranış kalıplarını belirleyen faktörler olarak ifade edilmektedir. Öte yandan çalışmanın konusu gereği, kültürel etmenler ile ilişkili değer yargıları da ağırlık kazanmaktadır. Daha açık bir ifadeyle tutarlı, dengeli, bütünlük arz eden, ortak değerleri, sanat, zanaat, beceri ve alışkanlıkları olan ve bunları nesilden nesile aktaran insan topluluklarından kısaca “kültür” olarak bahsedilmektedir (Öymen Gür, 2000: 66). Bu durum, kültür ile bağlantılı olan “yer” kavramının önemini ortaya çıkarmaktadır. Tuncer Gürkaş ve Barkul (2012: 2), zihinsel ve deneyimsel pratikleri kapsayan “yer” kavramı üzerinde durmakta ve “*yerin ruhu*”, “*yer sevgisi*” (*topophilia*) gibi terimler ile konuya açıklık getirmektedir; bu bağlamda, “*yerin ruhu*” sadece fiziksel olanı değil; zihinsel, deneyimsel ve toplumsal etmenleri kapsayan heterojen bir kavram olduğu üzerinde durulmaktadır.

Bu görüşler doğrultusunda, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin topografik ve kültürel yapısı, o “yer”in toplumsal davranış kalıplarını yansıtan vernaküler örnekleri ortaya çıkarmaktadır. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde, “kurtboğaz / geçme” olarak adlandırılan geleneksel yapım teknikleri sıklıkla görülmektedir. Bu teknik, uygulama farklılıklarına bağlı olarak, “*kertme boğaz*”, “*kurtboğaz*”, “*çalma boğaz*”, “*karaboğaz*” şeklinde de tanımlanmaktadır. Dolayısıyla, bölgedeki yapı ustalarının uzun yıllar boyunca devam ettirdikleri “kurtboğaz / geçme” yapım tekniği, bölgeye karakteristik dokusunu kazandıran yapıları meydana getirmişlerdir.

Bu çalışmanın amacı, kuşaktan kuşağa aktarılarak meydana getirilen “*kurtboğaz tekniği*”nin incelenmesi ve birlikte yaşamının doğal sonucunda oluşan toplumsal davranış pratiklerinin yerleşim dokusuna nasıl etki ettiğinin üzerinde durulmasıdır. Vernaküler mimari “*süreklilik*” kavramı içerisinde değerlendirilirken, sözlü, işitsel ve görsel uygulama yöntemlerinin kapsamlı biçimde ele alınması gereksinimi ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda, toplumun sahip olduğu değerlerin belirli ihtiyaçlar çerçevesinde şekillenmesi ile ortaya çıkan vernaküler mimari, “*kurtboğaz tekniği*” gibi geleneksel yapım tekniklerinin çeşitlilik arz etmesine neden olmaktadır. Çalışma kapsamında bölgede geleneksel malzeme kullanımı ve yapım tekniği konuları literatürde taranmış ve örneklem alan çalışması yapılarak yapı ustaları ile birebir görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu noktadan hareketle, sözlü kültür ve vernaküler mimarlık arasındaki ilişkiye dayandırılan çalışmada, unutulmaya yüz tutmuş “*kurtboğaz tekniği*”nin gelecek kuşaklara aktarılması hedeflenmektedir. Bu bağlamda, geleneksel yapım tekniği “*süreklilik*” sınırları içerisinde toplumsal davranış kalıpları üzerinden tartışılmaktadır.

2. TOPLUMSAL DAVRANIŞ VE VERNAKÜLER MİMARİ İLİŞKİSİ

Akademik çalışmalarda, vernaküler mimari çeşitli adlandırmalar üzerinden ifade edilmektedir. Bu adlandırmalara örnek olarak; “*yerel mimari*”, “*indigenous (indigene) mimari*”, “*kırsal mimarisi*”, “*mimarsız mimari*”, “*halk mimarisi*”, “*spontane mimari*”, “*geleneksel mimari*”, “*anonim mimari*” ve “*ilkel mimari*” gibi terimleri sıralamak mümkündür. Çalışmanın sınırlarını belirleyen etmenlerden birisi vernaküler mimariye ilişkin yazılı ve görsel döküman eksikliğidir; ancak, bu eksiklik adlandırma konusunda da görülmektedir (Rudofsy, 1964). Aynı zamanda, bazı araştırmacılar tarafından vernaküler terimi, yukarıda sayılan diğer terimlerle aynı anlamı karşılamadığına dikkat çekilmektedir. Örneğin;

- “*Kırsal mimari*” kapsamında, “kırsal” terimi temel olarak kent dışındaki tüm varlıkları kapsamakta,
- Aşağı yukarı birbirleriyle benzer özellikler gösterdiği “*ilkel (primitif) mimari*”de ise, toplulukta bulunan hemen hemen herkes kendi konutu inşa edebilmekte ve organize olmadan basit bir teknik yeterli karşılanmakta,
- “*Indigene (Indigenous) mimari*”, gelişim sürecinde olan bir kültürün binayı ve çevreyi bir mimar ya da sanatçı olmadan elde edilmesi olarak tanımlandığı için, vernaküler mimari kavramına bizleri oldukça yaklaştırmakta
- “*Spontane*” kavramı, yapı sanatı ile ters düşmekte
- “*Mimarsız mimarlık*” terimi, Peri bacaları gibi doğal oluşumlar için kullanılmaktadır (Sezgin, 1984: 44-45; Bektaş, 2001: 23-24).

Elde edilen veriler değerlendirildiğinde, her bir tanım vernaküler mimariyi tam olarak karşılayamadığı sonucunu çıkarmak mümkündür. Konuya ilişkin olarak, Sezgin (1984: 45), vernaküler mimarinin çerçevesini oturtabilmek için, söz konusu kavramı şu şekilde ele almaktadır:

- Vernaküler mimaride, yapının formunu uygulanan yapım tekniği ve malzemesi belirler.
- Yapı malzemesi, iklim ve doğa ile bütünleşir.
- Yapı basit ve anlaşılması kolaydır.
- Vernaküler örneklerde toplumsal davranış gereği diğer insanların haklarına saygı gösterilir.
- Geleneksel yapım tekniğinin bir ürünü olan bu yapılarda, estetik kalite her bir yapı için farklılık göstermez.

Paul Oliver (2006: 4) konuya ilişkin olarak “*Built to Meet Needs: Cultural Issues in Vernacular Architecture*” adlı kitabında terminoloji üzerinde durmaktadır; bu kapsamda yazar, vernaküler teriminin Latince “*yerel*” anlamına gelen “*venaculus*” kelimesinden türediğini ve “*yerel yapı bilimi*” (*native science of building*) tanımına oldukça uygun olduğunu belirtmektedir. Vernaküler mimari uzmanlar tarafından değil, yerel halkın katılımıyla gerçekleşen yapılardır. Örneğin, Paul Oliver (2006: 4), genel olarak kabul edilen “vernaküler mimari” ifadesini, bir mimar ya da tasarımcı olmadan halk tarafından gerçekleştirilen tüm yapılar şeklinde açıklamaktadır. Dolayısıyla yerel halk ve yapı ustaları ile birlikte üretilen bu yapılar, sürekli olarak toplumsal davranış ve yerel mimari ile ilişkilendirilmektedir.

Toplumu oluşturan bireylerin iletişim ve eylemleri, her topluma göre farklılık göstermektedir; bu durum, devam ettirilen bilgi ve becerilerin farklılaşmasına neden olmaktadır. Diğer bir ifadeyle, deneyim yoluyla edinilen bilgiler, kültürel süreçlerde farklı şekilde “kodlanmakta” ve “depolanmakta”dır. Bu farklılık, “kümelenen” bilgiler aracılığıyla çeşitlenen kültürel davranış kalıplarına dönüşmektedir; bu doğrultuda, bir toplumu yansıtan ortak zihinsel temsillerin bir ifadesi olarak “yer” kavramını şekillendirmektedir. Jale Erzen (2006: 84) “*Çevre Estetiği*” başlıklı çalışmasında, “yer” olgusunun önemine dikkat çekmektedir:

VERNAKÜLER MİMARİDE SÜREKLİLİK VE KURTBOĞAZ TEKNİĞİ İLİŞKİSİ

“... Birçok kuram birey ve kültürlerin karakter ve kimliklerini ve yerleşim düzenlerini öncelikle insanın yaşadığı coğrafyaya bağlar. Kültür bir topluluğun kimliği olarak, karakter ise bireyin kimliği olarak çevresel kapsam ile koşullanarak biçimlenmiştir. Yerellik toplulukların tarih boyunca çevresel uyum için içselleştirdikleri bilgiler ve davranışlarla ilgilidir. Bunlar zaman içinde denenmiş gelenekler halini alırlar.”

Toplumsal davranışın bir yansıması olan ve sözlü olarak aktarılan geleneksel yapım teknikleri, “somut olmayan kültür mirası” kapsamına girmektedir. Dolayısıyla, söz konusu terim geniş kapsamlıdır ve toplumsal tecrübeler, öğretiler, görüşler, inançlar, tutumlar, töreler vb. öğelerden oluşmaktadır. Bu sayılan öğeler, kişinin toplumsal davranışlarını yönetir ve davranışın kalıplaşmasında etkin rol oynar.

3. SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS

Kuşaktan kuşağa aktarılan somut olmayan kültürel miras, toplulukların çevreleriyle ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler anlamına gelir (Kaya Köşklük, 2013: 130). İklima ve doğaya uygun malzemeler seçilerek meydana getirilen vernaküler yapılar, toplumun dünya görüşünü de doğrudan doğruya yansıttığı ve toplum hakkında sosyal, kültürel, ekonomik vb. alanda bilgiler verdiği için, ağırlıklı olarak somut kültür mirasın korunmasına yönelik çalışmaların yapılmasına sebep olmuştur.

Konuya ilişkin olarak Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO), kültürel değerlerin korunmasına katkı sağlayan söz konusu terim için çalışmalara başlamıştır. 16 Kasım 1972 tarihli Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi ile sözlü kültüre dair eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır; ancak, bu sözleşme süregelen obje / nesne ve yapı / mimari ilişkilerini içermektedir (Oğuz, 2013: 6-7). UNESCO’nun 32. Genel Konferansı’nda 17 Ekim 2003 tarihinde Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi kabul edilmiş olup, sınırları aşağıdaki şekilde tanımlanmaktadır:

- Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlev gören dil ile birlikte, sözlü gelenekler ve anlatımlar,
- Gösteri sanatları,
- Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler,
- Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar
- El sanatları geleneği şeklindedir (Çoşkun vd., 2013: 15)

Sözleşmenin en önemli özelliği, küreselleşme karşısında insan yaratıcılığına ve kültür çeşitliliğine saygı gösteren, bütün insanlığın ortak belleği olan kültürel mirasın korunmasını destekleyen, kültürel miras unsurlarının köklerinden koparılmadan koruma tedbirlerinin üretilmesini vurgulayan bir metin olmasıdır (Çoşkun vd., 2013: 14).

Öte yandan vernaküler mimarlık, halkın kendi olanakları ve gereksinimlerine göre gerçekleşen “halk mimarlığı” ile sıklıkla ilişkilendirilmektedir. Örneğin, Bektaş (2001: 23), vernaküler mimariyi “*halk yapı sanatı*” şeklinde nitelemektedir; çünkü yazara göre, halkın kendi olanakları ve gereksinimleri doğrultusunda kültürel birikim ve gelenekler ile şekillenen yapılarıdır. Aynı zamanda, somut olmayan kültürel mirasın kapsadığı kültürel uygulama ve deneyimler halk mimarisi ölçeğinde de ele alınmaktadır.

Konuya ilişkin olarak Kaya Köşklük (2013: 130)’e göre, halk mimarisi ürünlerini kapsayan doğal ve yapısal fiziki çevre somut kültürel varlıklarla ilişkilendirilirken, halkbiliminin konusu olan kültürel pratikler ve kültürel anlatımlar somut olmayan kültürel varlıkları nitelemektedir. Bu sebeple, halkbilimi üzerine kısaca değinmek konunun bütünü anlamamıza yardımcı olacaktır.

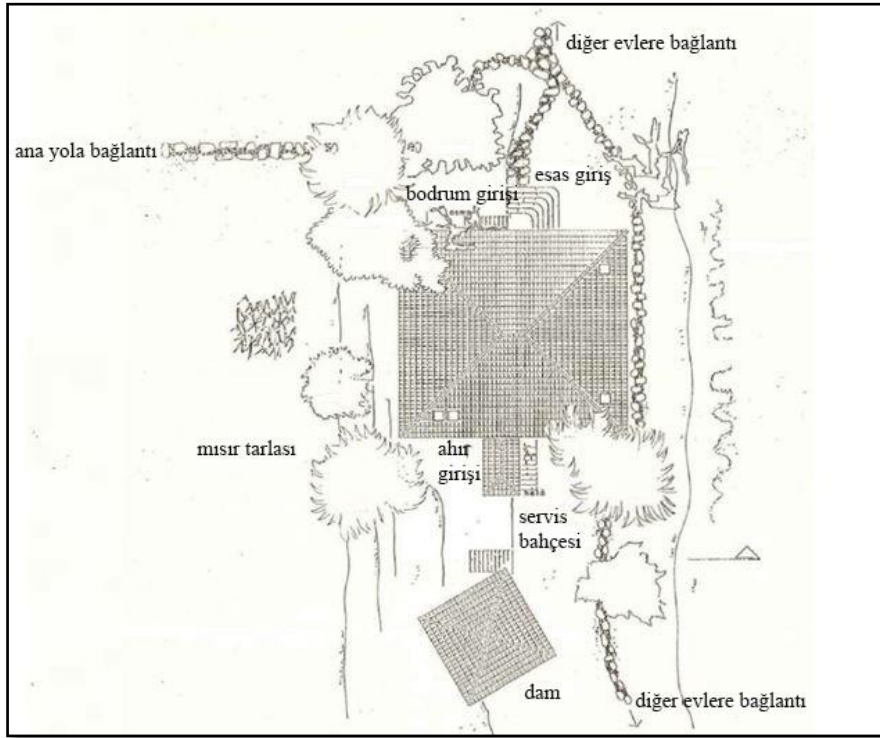
Halkbilimi kavramını Madran (2003: 107), “*halk / kamu’nun yaşamıyla ilgili her türlü öğeyi inceleyen, yorumlayan ve bu bilgileri daha iyi bir yaşamın elde edilmesi için kullanan bir bilim dalı olarak düşünürsek, bu sözcük altında yaşamımızla ilgili her türlü etkinliği ve bu etkinlikleri*

VERNAKÜLER MİMARİDE SÜREKLİLİK VE KURTBOĞAZ TEKNİĞİ İLİŞKİSİ

gerçekleştirmek için gerekli her türlü aracı ele alabileceğimiz ortaya çıkmaktadır” şeklinde açıklamaktadır. Dolayısıyla halk mimarisi de, bölgede yaşayan toplumun farklı gereksinimlerini karşılayabilen ve halk tarafından üretilen yapı olarak ifade etmek mümkündür. Benzer bir ifadeyle Çin (1990: XI), halk mimarisi kavramını toplumun ihtiyaçlarına yanıt vermek üzere halkın gerçekleştirdiği her türlü yapı şeklinde açıklamaktadır.

4. DOĞU KARADENİZ BÖLGESİ'NDE YAPI KÜLTÜRÜ

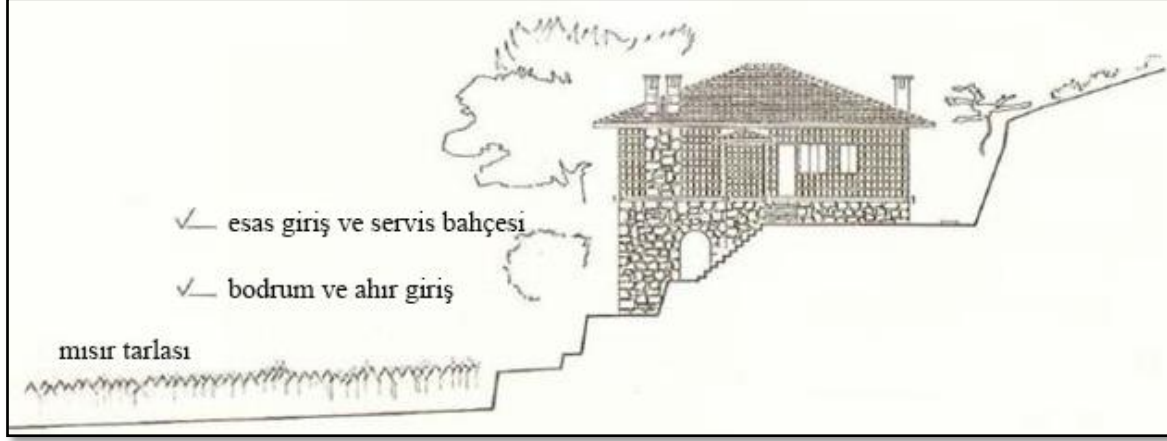
Doğu Karadeniz Bölgesi'nin toplum yerleşimi sahilde ve sahilden içeriye doğru uzanan dar ve geniş vadiler boyunca olmaktadır; dolayısıyla, yerleşme ile topografya arasında uyumlu bir ilişki vardır (Özgüner, 1970, s. 14). Aynı zamanda, bölgenin kısıtlı coğrafi yapısı, yerel halkın evlerini arazinin belirli bir noktasına yönlendirmiş olup, dağınık bir yerleşim biçiminin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Şekil 1).

Şekil Numara:1 Doğu Karadeniz Bölgesi'nde konut ve çevresi (Özgüner, 1970: 49).

Bölgede kırsal kesimdeki evler, eğimli arazi yapısına uygun olarak bir yanı yamaca yakın veya gömülü, diğer yanı ise aşağıya vadiye bakacak şekilde konumlanmıştır; dolayısıyla, tek katlı bu yapılarda eğimden kazanılmış olan boşluğa ahır yerleştirilmiş ve yaşam alanına giriş arka yan konumdan düzenlenmiştir (Sümerkan, 1991, s. 179). Doğu Karadeniz'in kırsal yerleşimine özgü olan “yapı-parcel-topografya” ilişkisi yerleşim dokusuna yön veren önemli bir etmen olup, konutların eğime uygun biçimde konumlandırılmasıyla şekillenir. Elverişsiz araziye değerlendirebilmek için parseller hem yapı hem de tarım alanı olarak işlev kazanmaktadır (Şekil 2).

VERNAKÜLER MİMARİDE SÜREKLİLİK VE KURTBOĞAZ TEKNİĞİ İLİŞKİSİ

Şekil Numara:2 Doğu Karadeniz Bölgesi yerleşim planı, (Özgüner, 1970: 49).

Toplumsal davranışın gereği olarak, her bir konutun birbirlerinin manzarasını ve güneşini engellemeyecek şekilde konumlanması söz konusudur. Bu durum, bir gruba ait değerler ve dünya görüşünün konut yerleşiminin biçimlenmesinde önemli bir rol oynamasına zemin hazırlamaktadır (Şekil 3). Konuya açıklık getiren Bektaş (2013) ise, komşuluk hukukuna dikkat çekmekte ve kimsenin evi bir diğersinin içine bakmayacak biçimde şekillendiğini vurgulamaktadır. Diğer taraftan, konutlar ulaşımın sağlandığı yollar etrafında yoğunlaştığı için, parselin alt ya da üst kısmında düzen oluşturmaya neden olmuştur. Aynı şekilde bu düzen, her bir konutun güneşten yararlanmasını mümkün kılmaktadır.

Şekil Numara:3 Doğu Karadeniz Bölgesi'nde konut biçimlenmesi (Batur ve Öymen Gür, 2005: 53-59)

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yer alan konutlar doğanın bir parçasını andıran yerleşim dokusunu ortaya çıkarmaktadır. Çevreyle uyumlu doku sıklıkla uygulanan ahşap malzeme ile birlikte, yapıların zemin katında görülen taş işçiliğinin bir ürünüdür.

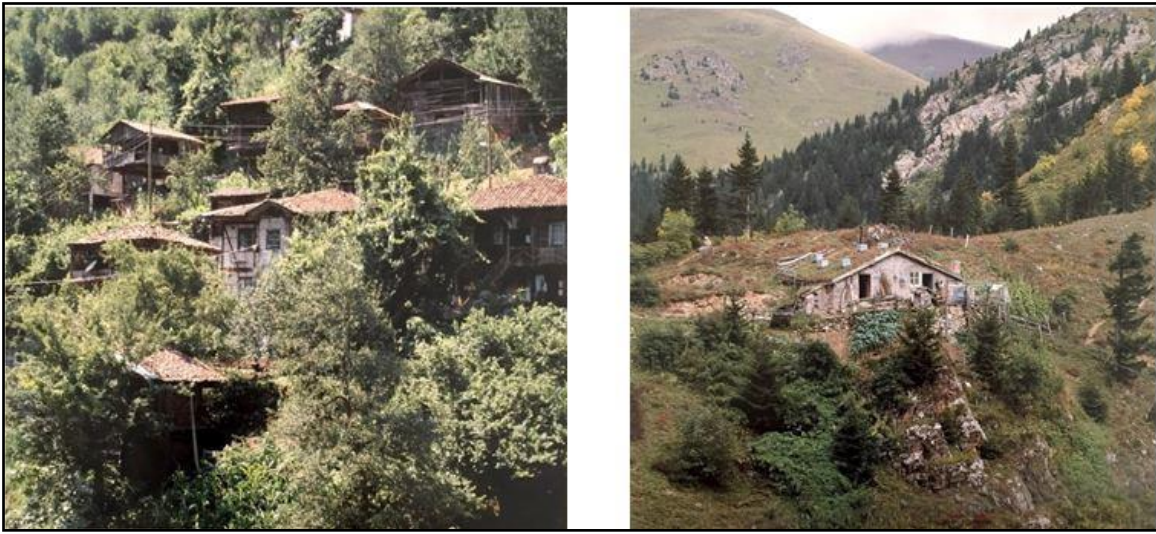
Öte yandan, bölgenin eğimli arazi yapısı konutların her bir cephesinde farklı düzenlemelere gidilmesine neden olmaktadır. Örneğin, ön cephe iki buçuk katlıdır ve kayma riskinin önlenmesi için tamamen ahşap kullanılmaktadır. Eğimli topografyada konumlanan yapıların arka cephesi ise toprağa gömülüdür; dolayısıyla, taş malzemenin tercih edildiği arka cephede yapı ağırlaştığı için ön ve yan cepheler arasında denge sağlanmakta ve kayma tehlikesi ortadan kaldırılmaktadır.

VERNAKÜLER MİMARİDE SÜREKLİLİK VE KURTBOĞAZ TEKNİĞİ İLİŞKİSİ

4.1. Geleneksel Yapı / Yapım Usulleri

Geçmişten gelen ve yıllardır kullanılan bilgiler ile toplumun kültürel yapısına göre farklılık göstermektedir. Aran (2000: 120)'a göre, okuma yazması olmayan bir yapı ustası, basit araçlar ile geliştirdiği yöntemleri aklında tutar ve bilgilerini kuşaktan kuşağa sözsel olarak aktarır; çünkü yapı ustası yazılıp çizilemeyen bir yöntem kullanır. Bu durum, usta-çırak ilişkisi arasında gelişen ortak bir kültür olarak devam etmekte ve yapıyı oluşturan kişinin aklında tutulan yöntemler geleneksel bilgi halini almaktadır (Aran, 2000: 120).

Diğer taraftan bölgede yaşayan yapı ustaları, çevrede bulunan birincil malzemeleri tanınmaları nedeniyle yerleşim dokusuna uygun yapıları meydana getirmektedirler (Şekil 4). Yapı ustaları, yapı malzemeleri tercihini yakın çevreden yaparak, yapı alanına tedarik kolaylığı sağlarken, ekonomik açıdan elindeki olanakları değerlendirmeyi tercih eder (Aran, 2000: 198). Çevre verileri ve sosyal ortamda edindiği bilgilerle geliştirdiği yöntemleri uygulayan yapı ustaları, bilgilerini aktararak usta çırak ilişkisi içinde ortak kültüre katkıda bulunurlar (Aran, 2000: 120).

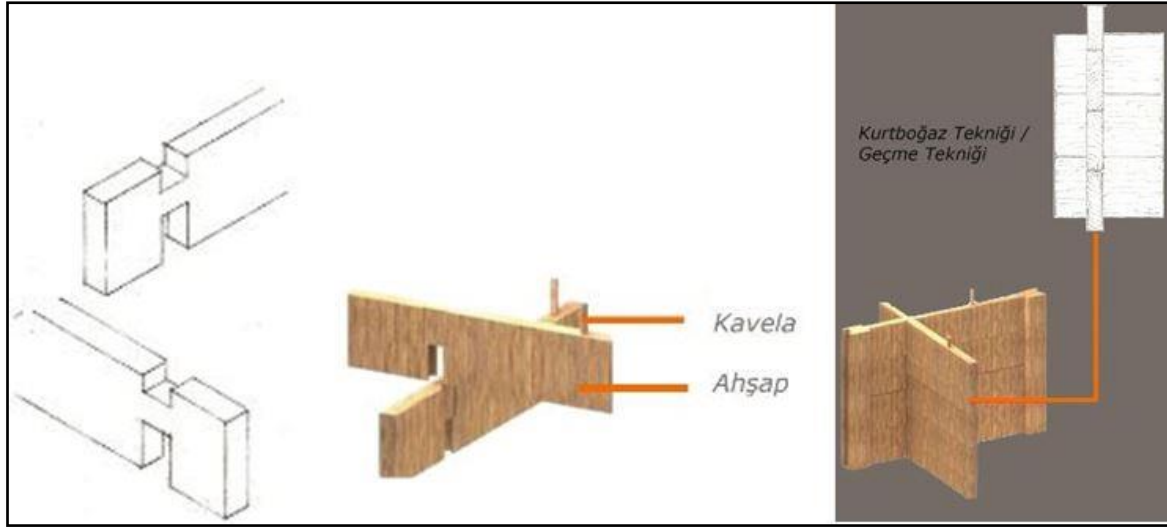
Şekil Numara:4 Doğu Karadeniz Bölgesi'nde geleneksel konut örnekleri (Batur ve Öymen Gür, 2005: 73-194)

Doğu Karadeniz bölgesinde bulunan yapılarda, insanların doğa ile uyum sağlama çabaları açıkça görülmekte ve arazi yapısından kaynaklanan zorlukların bölgede yaşayan insanları doğanın verileri ile başa çıkmaya mecbur kaldıkları kuşkusuzdur. Yerel halkın çevre ile olan ilişkisi bölgeye uygun yapım tekniklerinin gelişmesini sağlarken, iklim ve coğrafi koşullar etkisiyle bolca elde edilen ahşap malzemenin kullanılmasına neden olmaktadır.

4.2. Kurtboğaz / Geçme Tekniği

Yukarıda belirtildiği gibi, vernaküler mimari ve toplumsal davranış ölçeğinde, her bir yapının güneş ve manzarasını kesmeyecek şekilde yerleştirilmesi önemli bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölgede yaşayan toplumun getirdiği kültür, komşuluk ilişkisine de yansımaktadır. Bölgenin eğimli arazi yapısı, geleneksel yapılarda kullanılan kurtboğaz / geçme tekniğinin geliştirilmesinde önemli bir etkidir (Şekil 5). Kapalı ekonomik sistem ve ulaşım olanaklarının yetersizliği, yerel yapı malzemelerinin kullanılmasını zorunlu kılmış; dolayısıyla, bölgenin birincil yapı malzemesi olan ahşaba yönlendirmiştir (Sözen ve Eruzun, 1992: 131).

VERNAKÜLER MİMARİDE SÜREKLİLİK VE KURTBOĞAZ TEKNİĞİ İLİŞKİSİ

Şekil Numara:5 Kurtboğaz / geçme yapım tekniği (Yazarın arşivi)

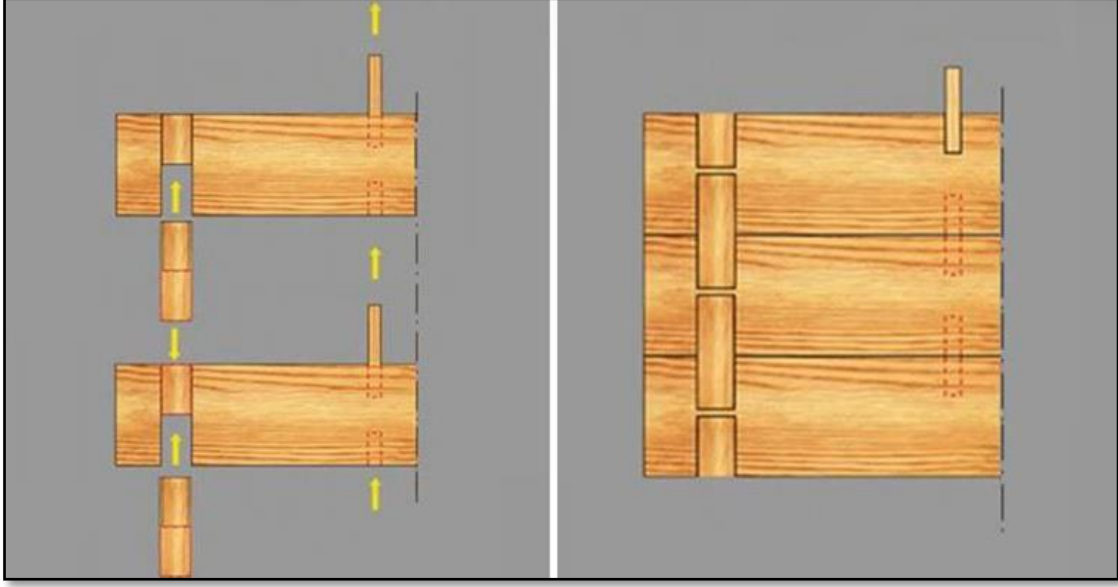
“Vernaküler”in kurtboğaz tekniği ile olan ilişkisi, kuramsal çerçevenin örneklem alan çalışmaları ile bağlantısı kapsamında oldukça önemlidir. Bu bakımdan, kurtboğaz tekniğinin uygulama aşamasına geçmeden önce, malzemenin hazırlama sürecine değinmek gerekmektedir:

- **Birinci Adım:** Bu işlemde, kesilen ağaçlar tomruk halinde havuzlara atılmakta ve içindeki zehirli maddelerden arıtılıncaya kadar bekletilmektedir. Bölgede yapılan incelemelerde, daha eski zamanlarda ağaçların arındırılma işlemi havuzlar yerine, akarsularda yapıldığı bilgisi alınmıştır. Aşanlı (2016: 46)’nın ifade ettiği gibi, kesildikten sonra akarsuya bırakılan ağaçlar, yıl içinde farklı debilere maruz kaldığından dolayı, sürekli olarak hareket ettirilerek temizlenmektedir.

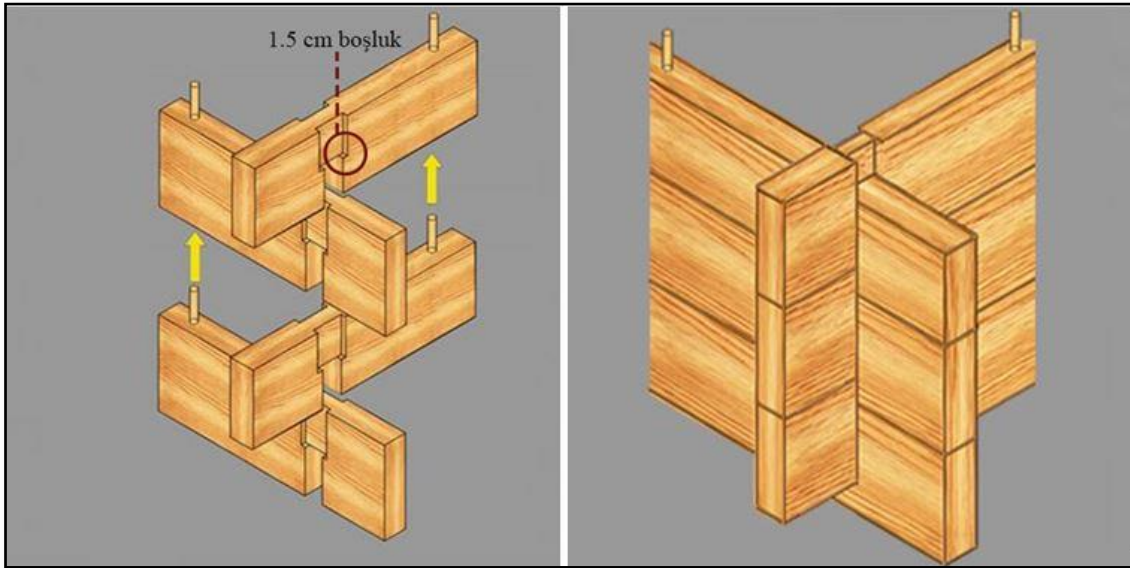
- **İkinci Adım:** Tomruk halinde havuzdan alınan ağaçlar yerel atölyelerde kalas haline getirilmektedir. Özel istif odalarında kurutma işlemi yapılarak, kalasların eğilmesi önlenmektedir. Bu işlemden sonra, malzemenin hazır hale getirilmesi için fırınlama yapılmaktadır. Malzemenin hazır hale getirilmesi mevsim şartlarına göre 2 ya da 3 seneyi bulmaktadır; dolayısıyla, bu süreçteki en temel koşul bekleme zamanıdır. Malzemenin hazırlanma süreci uzun tutulur ise, dayanıklı malzemeler elde edilmekte ve kalıcı yapılar ortaya çıkarılmaktadır (Akbaş, 2015).

- **Üçüncü Adım:** Zeminde kullanılan yığma taş duvarın üzerine 2-3 sıra ahşap dizilerek beden duvarları oluşturulmakta ve kiriş görevi üstlenmesi sağlanmaktadır. Kiriş görevi gören kalasların dizilmesinden sonra, ahşaplar kurtboğaz olarak adlandırılan geçme tekniği ile birbirlerine geçirilmekte ve yapı yükseltilmektedir. Öte yandan, kurtboğaz tekniğinde çivi yerine “kavela” olarak adlandırılan ahşap parçalar kullanılmaktadır (Şekil 6). Bu işlemde, ahşapların birbirini kavrayabilmesi için hazırlanan oyuklar “boğaz” şeklinde tanımlanırken, geçme yerlerinden birbirine tutturulmasına “boğaz geçme” denilmektedir (Tuna, 2008: 129). Aynı zamanda, yapının sağlamlığını üst seviyeye çıkarmak için geçme yerlerinde 1.5 cm. boşluk bırakılmaktadır (Şekil 7).

VERNAKÜLER MİMARİDE SÜREKLİLİK VE KURTBOĞAZ TEKNİĞİ İLİŞKİSİ

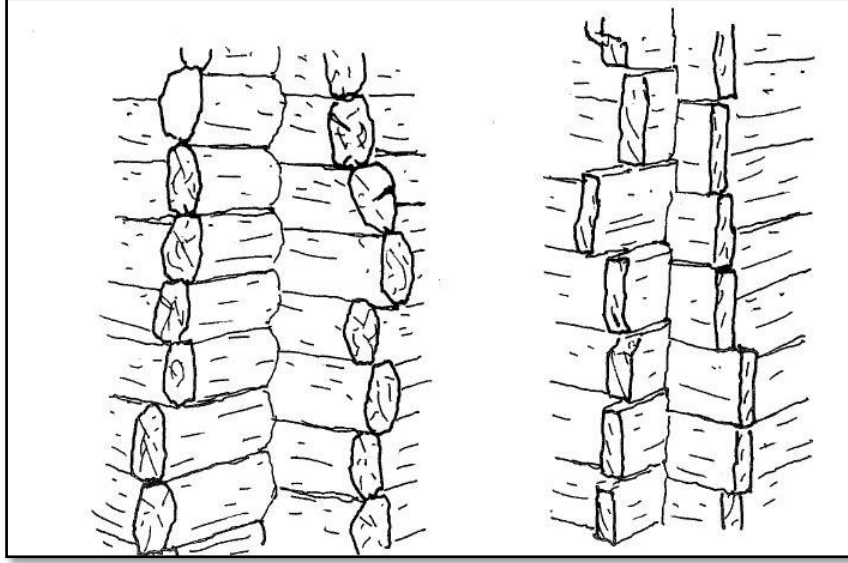
Şekil Numara:6 Kurtboğaz geçme tekniğinin uygulanması (Yazarın arşivi)

Şekil Numara:7 Geçme detaylarında bırakılan 1.5 cm. boşluklar (Yazarın arşivi)

Vernaküler mimari ile özdeşleşen bu teknik, toplumun sahip olduğu kültürün belirli ihtiyaçlar çerçevesinde şekillenmesi ve sözlü / işitsel / görsel olarak nitelenen somut olmayan pratiklerin, fiziksel olarak dönüşmesi halini almaktadır. Ahşap yığma sisteminin meydana getirdiği kurtboğaz tekniğinde yapının tümü taşıyıcı niteliktedir (Şekil 8).

VERNAKÜLER MİMARİDE SÜREKLİLİK VE KURTBOĞAZ TEKNİĞİ İLİŞKİSİ

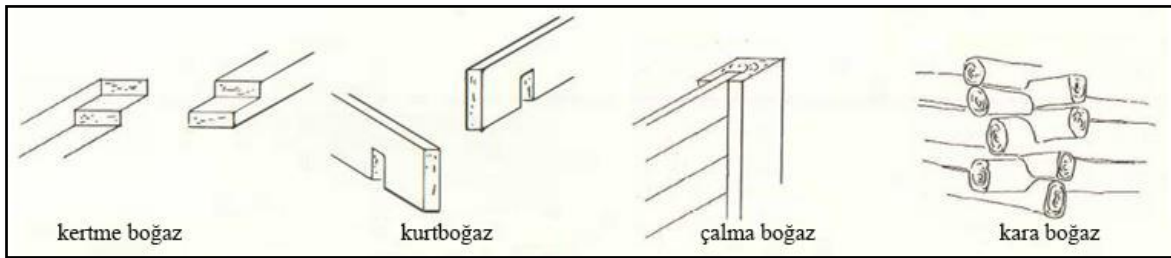

Şekil Numara:8 Köşe geçme duvarı (Tayla, 2007: 234)

2-5 cm. kalınlıktaki tahtaların ya da kütüklerin birbiri üzerine gelecek şekilde dizilmesiyle oluşturulan ahşap yığma sisteminde ikinci bir taşıyıcı eleman bulunmamaktadır; bu nedenle, taş ya da tuğla yığma inşaatında olduğu gibi tahta taşıyıcı ve dış etkilere karşı koruyucu görev üstlenir (Özgüner, 1970: 32). Teknik uygulama farklılıklarına bağlı olarak, “*kertme boğaz*”, “*kurtboğaz*”, “*çalma boğaz*”, “*karaboğaz*” gibi çeşitli isimlerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Şekil 9). Bu farklı adlandırmaları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- “*Çalma boğaz*”, ahşabın yeterli olmadığı ya da istenilen boyutta elde edilemediği durumlarda uygulanan bir yöntemdir olup, yapıdaki konumuna göre dikmenin tek, iki, üç ve dört tarafına boğazlar (geçme yerleri) açılarak ve bu boşluklar kısa ahşaplarla doldurularak yapının tamamlanması

- “*Karaboğaz*”, ahşabın kütük halinde yuvarlak kesitli olarak kullanıldığı yapılarda görülmesidir (Tuna, 2008).

Şekil Numara:9 “*Kertme boğaz*”, “*Kurtboğaz*”, “*Çalma boğaz*”, “*Karaboğaz*” örnekleri (Özgüner, 1970: 32)

Tüm bu verilerden yola çıkarak, Doğu Karadeniz Bölgesi’ndeki vernaküler mimari örnekleri farklı kılın etmenin malzemelerin kullanım biçimi olduğu çıkarımını yapmak mümkündür. Malzeme seçimi ve uygulama biçimi bölgenin mimari örneklerini etkilemektedir; aynı zamanda, çevre ve iklimle uyumlu yapıların biçimlenmesine olanak sağlamaktadır.

Çalışmanın bütünü içerisinde, vernaküler mimari ve toplumsal davranış ilişkisi somut olmayan kültürel miras kapsamında tartışılmaktadır. Bu sorgulama, birey ve “yer” arasında kurulan bağlantı (kültürel davranış pratikleri) üzerinden yapılmaktadır. Doğu Karadeniz Bölgesi, vernaküler mimarinin önemli örneklerini barındırmaktadır; bu durum, bölgenin örneklem alan olarak seçilmesinde etkili olmuş ve çalışma çevresel etkileşim ve kültürel bilgilere dayandırılmıştır.

5. SONUÇLAR

Bu çalışmada, insan gücünün ve el işçiliğinin bir ürünü olan kurtboğaz tekniğinin uygulama biçimleri, somut olmayan kültürel miras olarak ifade edilen “bellek” kapsamında incelenmiştir. Topografik özelliklerden dolayı her bölgeye göre farklılık gösteren malzeme, birbirinden ayrı geleneksel yapım tekniklerini ortaya çıkarmakta olup, birlikte yaşamının doğal sonucunda oluşan toplumsal davranışların çeşitlilik gösteren kültürel deneyim ve pratiklerin oluşmasına neden olmaktadır. Çalışma kapsamında, bölgeye özgü geleneksel yapım tekniğinin bütün süreci kapsamlı olarak incelenmiştir. Bu doğrultuda, malzemenin hazırlanma ve uygulanma süreci ile birlikte tamamen insan gücüyle yapıldığı ve oldukça zahmetli olduğu görülmüştür. Birlikte yaşamının doğal sonucunda oluşan toplumsal davranışların vernaküler mimariye etkisi çalışmanın esas konusudur. Bu noktadan hareketle, çevreden temin edilen malzemeler deneme yanılma sonucunda kültürel pratik halini almakta ve yerleşim dokusu ile uyumlu sürdürülebilir yapıları meydana getirmektedir. Çalışmada, toplumsal davranış üzerinden konuyu değerlendirerek geleneksel yapım tekniklerinin korunmasına yönelik bir çerçeve oluşturmaktadır.

Bölgede yapılan incelemelerde, ahşap yığma sisteminin tercih edilmemesi, sivil mimarlık örnekleri içerisinde önemli bir yere sahip geleneksel konutların sınırlı sayıda kalmasına neden olmaktadır. Bu durum, geçmişten gelen kültürel deneyim ve geleneklerin de kaybolması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, nesilden nesile aktararak meydana gelen geleneksel yapım tekniği, halkbilimi çerçevesinde ele alınmış olup, somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yardımcı olması ve geleneksel tekniğin gelecek kuşaklara aktararak bilgilerin gelişim göstermesi beklenmektedir.

6. KAYNAKÇA

Akbaş, G. (2015). *Geleneksel Yapım Teknikleri ve Mekan İlişkisi: Uzungöl ve Taşkiran Örnekleri*, Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aran, K. (2000). *Barınaktan Öte Anadolu Kır Yapıları*. Ankara: Tepe Mimarlık Kültürü Merkezi.

Aşanlı, M. (2016). *Geleneksel Yapı Teknikleri*. İstanbul: Yeni İnsan Yayın.

Batur, A. ve Öymen Gür, Ş. (2005). *Doğu Karadeniz’de Kırsal Mimari*. (3. Baskı), Ed: Afife Batur, İstanbul: Milli Reasürans T.A.Ş.

Bektaş, C. (2001). *Halk Yapı Sanatı*. İstanbul: Literatür Yayınları.

Bektaş, C. (2013). *Türk Evi*. (2. Basım). İstanbul: Yem Yayınları.

Cin, H. (1990). “Selçuk Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Halil Cin’in Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Açış Konuşması”. *Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları. XI-XVI.

Çoşkun, S. vd. (2013). *Gelenekten Geleceğe: Türkiye’de Somut Olmayan Kültürel Miras*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Erzen, J. (2006). *Çevre Estetiği*. Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletişim.

Kaya Köşklük, N. (2013). “Mimarlık Disiplininin Halk Mimarisi ve Somut Olmayan Kültürel Miras Bağlamında Halkbilimi Disiplini ile İlişkisi”, *Bilim ve Kültür – Uluslararası Araştırmaları Dergisi*, Sayı:1, 126-140.

Madran, E. (2003). “Halkbilimi Müzeciliği Kapsamında Geleneksel Yapıların Yeri”. *Türkiye’de Halkbilimi Müzeciliği ve Sorunları Sempozyum Bildirileri*. Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları. 107-113.

Oğuz, M. Ö. (2013). “Terim Olarak Somut Olmayan Kültürel Miras”, *Milli Folklor*, 25(100), 5-13.

VERNAKÜLER MİMARİDE SÜREKLİLİK VE KURTBOĞAZ TEKNİĞİ İLİŞKİSİ

Oliver, P. (2006). *Built to Meet Needs: Cultural Issues in Vernacular Architecture*. Oxford: Architectural Press.

Öymen Gür, Ş. (2000). *Doğu Karadeniz'de Konut Kültürü*. İstanbul: Yem Yayınları.

Özgüner, O. (1970). *Köyde Mimari Doğu Karadeniz*. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi No. 13.

Rudofsy, B. (1964). *Architecture Without Architects*. New York: The Museum of Modern Art.

Sezgin, H. (1984). Vernaküler Mimari ve Günümüz Koşullarındaki Durumu. *Mimarlık*, 84/3-4, 201: 44-47, İstanbul.

Sözen, M. & Erüzun, C. (1992). *Anadolu'da Ev ve İnsan*. İstanbul: Emlak Bankası.

Sümerkan, R. M. (1991). "Doğu Karadeniz'de Kırsal Kesim Geleneksel Ev Plan Tiplerinin Yöresel Dağılımı". *Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri*. Konya: 5-7 Mart 1990. Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Başkanlığı Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü.173-184.

Tayla, H. (2007). *Geleneksel Türk Mimarisinde Yapı Sistem ve Elemanları 1. Cilt*, İstanbul: Türkiye Anıt ve Çevre Turizm Koruma Vakfı.

Tuna, C. (2008). *Orta Karadeniz Bölgesi Sahil Kesiminde Geleneksel Mimari*. Ed. Nezih Başgelen. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Tuncer Gürkaş, E. & Barkul, Ö. (2012). "Yer Üzerine Kavramsal Bir Okuma Denemesi", *Sigma 4*, 1-11.

OVALIK KİLİKYA ANTİK KENTLERİNİN YÖNETSEL DEĞİŞİMLERİ VE TARİHSEL SÜREÇTE KENTE YANSIMASI

Yelda Durgun Şahin^{1*}, Mehmet Faruk Altunkasa²

¹Çukurova Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Adana, Türkiye

yburgunsahin@cu.edu.tr

²Çukurova Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Adana, Türkiye

faltun@cu.edu.tr

* Sorumlu Yazar

1. GİRİŞ

İnsanlar, kentleşme sürecine avcılık ve toplayıcılık yaparak önce mağara, çadır ya da oba gibi geçici yerleşimlerde, daha sonraki süreçte tarım ve hayvancılık yaparak kalıcı yerleşimlerde yaşamışlardır. Gelişen yerleşik hayat düzeniyle birlikte ticaret olgusu başlamış ve insanlar önce yakın daha sonra uzak çevreleri ile etkileşim kurmuşlardır. Bu etkileşim ile kentler gelişmiş, kültür alışverişi sağlanmış ve toplulukların inanç sitemleri arasında farklılıklar ortaya çıkmıştır. Kültür alışverişi, ticaret alışverişi ve dinsel inançlardaki farklılıkları etkileyen faktörlerden bir tanesi o kentin ya da bölgenin yönetsel farklılıklarından ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda yerleşim alanlarının, bölgelerinin ya da kentlerin yönetim biçimleri mekânsal farklılıkları doğuran etkenlerden biri olarak düşünülmüştür. Bu çalışmada Ovalık Kilikya bölgesinin tarihsel süreç içerisindeki yönetsel değişimleri ve bu değişimlerin kent gelişimine olan yansımaları ele alınmıştır. Bu çalışma ile bölgenin kent planlama kararlarının ve kent mekân kurgularının yönetsel çerçevede değerlendirilmesi yapılarak yönetim şeklinin kente yansımaları ile ilgili sonuçlar elde edilmiştir.

2. OVALIK KİLİKYA BÖLGESİ TARİH ÖNCESİ VE SONRASI YERLEŞİM GÖRMÜŞ UYGARLIKLARIN KRONOLOJİK TARİHİ

Ovalık Kilikya toprakları, geçmişi neolitik döneme kadar uzanması ve birçok uygarlığa ev sahipliği yapması gerçekliğiyle zengin kültürel birikime sahiptir. Bölge Neolitik dönem, Hitit dönemi, Pers dönemi, Seleuka krallığı dönemi, Roma dönemi, Bizans dönemi, Selçuklu dönemi, Osmanlı dönemi ve günümüz Türkiye'sine kadar ulaşan zengin tarihi geçmişe sahiptir. Ovalık Kilikya bölgesinin kronolojik olarak kimler tarafından yönetildiğinin incelenmesi, kentlerin kısa ve uzun dönemdeki değişim süreçlerinin anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Bu doğrultuda çalışma;

- ✓ Ovalık Kilikya antik kentlerinin, kentleşme sürecindeki oluşum kurgularının yönetsel çerçevede değerlendirilmesine odaklanmıştır.
- ✓ Ovalık Kilikya antik kentlerinde yaşamış tüm topluluklarda toplum-mekan ilişkisinin kronolojik olarak tanımlanmasına,
- ✓ Bu konudaki bulgular tarihsel sırayla aşağıda açıklanmaktadır.

M.Ö. 8000-1500 tarihleri arasında Kilikya bölgesi Hitit imparatorluğu hakimiyetinde yer almıştır.

OVALIK KİLİKYA ANTİK KENTLERİNİN YÖNETSEL DEĞİŞİMLERİ ve TARİHSEL SÜREÇTE KENTE YANSIMASI

M.Ö. 5. yüzyılda (500-400) ise, Pers istilası ile kentlerin tahrip edilmesi ve yıkılması sonrasında, Roma egemen olana kadar (M.Ö. 401) Kilikya bölgesi eski geleneklere göre krallar tarafından yönetilmiş, bu tarihten sonra Pers satraplığı hakimiyetine geçmiştir. Pers yönetimi işgal ettiği toprakların yaşam kültürlerine, inanç ve geleneklerine dokunmamıştır. Kentlerin yönetimlerini o kentin içinden yetişmiş insanlara bırakmışlardır. Toros dağlarında bulunan gümüş madenleri ve deniz ticareti bölge zenginliği üzerinde önemli etkiye sahip olmuştur.

M.Ö. 333 yılında Büyük İskender Tarsos'a girmiş ve aynı yıl içerisinde İssos savaşında Persleri yenerek Kilikya bölgesini egemenliği altına almıştır. Bölgede Büyük İskender'in egemenliği yaklaşık 10 yıl sürmüştür (Ünal ve Girginer, 2007).

M.Ö. 330-30 yılları arasında da Anadolu'da Helenistik dönem yaşanmıştır. Bu dönemin en önemli özelliklerinden biri şehirciliğin gelişmesi olmuştur (Erzen, 1940).

M.Ö. 323 yılında Büyük İskender'in ölümü ile kurmuş olduğu Makedonya İmparatorluğu üç farklı krallığa dönüşmüştür. Bunlar Mısır'da Ptolemaioslar Krallığı, Suriye'de Seleukoslar Krallığı ve Yunanistanı da içine alan Makedonya Krallığı şeklinde paylaşılmıştır. M.Ö. 301 yılına kadar Kilikya'da yönetimi sağlayan Antigonos öldükten sonra, bölge Ptolemaios yönetimine geçmiştir. M.Ö. 281'de ise I. Seleukos tarafından ele geçirilmiştir. Bölge Roma dönemine kadar Seleukoslar hakimiyetinde yönetilmeye devam etmiştir (Umar, 2000).

Seleukoslar ile Ptolemaioslar arasında Kilikya hakimiyeti için, M.Ö. 274–271 yılları arasında I. Suriye savaşı, M.Ö. 260–253 arasında II. Suriye savaşı ve M.Ö. 246–241 yılları arasında III. Suriye savaşı yapılmıştır. III. Suriye savaşı sonunda Ptolemaioslar'ın Kilikya'da elde ettiği bazı yerler, III. Antiochos'un Ptolemaioslar'a karşı başlattığı savaşlarla tekrar Seleukoslar'ın eline geçmiştir. III. Antiochos, İskender İmparatorluğu'nu bir kez daha canlandırmak istemiş, Anadolu, İran ve Baktria'yı işgal etmiş, ancak M.Ö. 190 yılında Manisa yakınlarında ünlü komutan Hannibal'i de yenen Scipio'ya yenilince Apameia Antlaşması yapılmış, III. Antiochos, batıdaki hakimiyetini kaybetmiş ve böylece Toroslar'ın güneyine çekilmek zorunda kalmıştır. IV. Antiochos döneminde (M.Ö. 175–164) Kilikya'da bulunan Kastabala, Misis ve Adana gibi kentler, kendi adına sikke basabilmişlerdir (Ünal ve Girginer, 2007).

M.Ö. 140 yılına tarihlenen bir yazıtta göre Kilikya'da yer alan Magarsos (Karataş) antik kentinde bulunan ve Tanrıça Athena Magarsia'ya adanmış bir tapınak, devrinin Doğu Akdeniz'deki en önemli kehanet merkezlerinden biri olarak kabul edilmiştir (Sayar, 2011).

M.Ö. 83 yılında Ermeni kralı Tigran, Ovalık Kiliya'yı işgal etmiş ve doğu Kilikya halkını yeni kurduğu başkenti Tigranokerta'ya sürmüştür. M.Ö. 69 yılında Romalı Lucullus, Tigran'ı yenmiş ve Kilikya halkının sürgün hayatı böylece son bulmuştur. Kilikya M.Ö. 64 yılında kesin olarak Roma'ya bağlanmıştır. M.Ö. 64 yılında Kilikya bölgesinde korsanlık faaliyetleri artmış ve Roma'yı tehdit eden bir unsur olarak görülmüştür. M.Ö. 67 yılında Pompeius, donanması ile korsanları yenmiş ve esir aldığı korsanları (kötülük amaçlı olmayan, yoksulluk nedeniyle korsanlık faaliyetlerine destek veren korsan halkını) eski ve yeni şehirlere yerleştirmiştir. Yerleştirdiği şehirler ise, Mallos (Kızıлтаhta), Adana, Epiphaneia (Burnazhan) ve Soli (Viranşehir) gibi boş veya az nüfuslu yerleşim alanlarıdır. Pompeius böylece doğu Kilikya sahil şeridi ile Çukurova'yı kontrolü altına almayı başarmıştır (Sayar, 2000). M.Ö. 51 yılında Kilikya'da görevlendirilen Marcus Tullius Cicero, Amanos dağları kralı Tarkondimotos ile Kapadokia kralı aracılığıyla Kilikya'nın gözetim ve kontrolünü sağlamış ancak M.Ö. 43 yılında öldürülmesi ile bu kontrol kesintiye uğramıştır (Sayar, 2011). M.Ö. 50 yılında Ceasar (Sezar) ve Pompeius arasında artan gerilimde Cicero, Pompeius tarafında yer almıştır. M.Ö. 49 yılında Sezar ve Pompeius arasında iç savaş başlamıştır. M.Ö. 48 yılında Pompeius, Pharsalos Deniz Savaşı'nda Sezar'a karşı yenilmiş ve Mısır'da öldürülmüştür. M.Ö. 44 yılında Sezar da öldürülmüş ve Marcus Antonius'un Kilikya üzerindeki etkisi hissedilmeye başlamıştır. M.Ö. 31'de Actium Deniz Savaşı'nda Augustus'un (Octavianus) zaferi sonrasında, Marcus Antonius ve Klopatra ölmüş, Roma, Cumhuriyet döneminden İmparatorluk dönemine geçmiştir. Bunun dışında, Kilikya'da M.Ö. 64–17 yılları arasında Roma'ya bağlı küçük beylikler hüküm sürmüştür (Ünal ve Girginer, 2007).

OTALIK KILIKYA ANTİK KENTLERİNİN YÖNETSEL DEĞİŞİMLERİ ve TARİHSEL SÜREÇTE KENTE YANSIMASI

M.Ö. 27 tarihinde Kilikya, Bithinia (Günümüz Batı Karadeniz bölgesi) ve Asia (Günümüz Ege bölgesi) ile birlikte Asia Minor (Küçük Asya) 'da bulunan üç eyaletten biri olmuştur (Kurt, 2011).

M.S. 70-79 tarihleri arasında hüküm süren İmparator Vespasianus yaptığı düzenlemeler ile Kilikya'nın dağlık kesimini Roma sınırları içine almıştır. Syria eyaletine bağlanmış olan Ovalık Kilikya ise Dağlık Kilikya ile birleştirilmiş ve böylece Kilikya eyaleti adını aldığı coğrafyaya yeniden sahip olmuştur. Kurulan bu yeni eyaletin başkenti ise Tarsos olmuştur (Topdal 2007).

Roma imparatorlarından Traianus (**M.S. 98–117**) ve Hadrianus (**M.S. 117–138**) devrinde Kilikya bölgesinde barış ve refah görülmektedir. Bu dönemde Tarsos, Adana, Aigeai, Mallos ve Soloi-Pompeiopolis gibi kentler arasında büyük bir rekabet ortaya çıkmıştır (Ünal ve Girginer 2007).

İmparatorlar Marcus Aurelius (**M.S. 161–180**) ve Lucius Verus (M.S. 161– 169) döneminde de bölgede refah devam etmiştir. İmparator Marcus Aurelius Part Savaşları'nda gösterdiği başarılarından dolayı Suriye doğumlu Avidius Cassius adında bir senatörü aralarında Kilikya ve Mısır'ın da olduğu toprakların yönetimi ile ödüllendirmiş ancak Avidius Cassius M.S. 175 yılında bağımsızlığını ilan etmiş, daha sonra Suriye'de kendi askerlerince öldürülmüştür. Bu olaydan sonra İmparator Marcus Aurelius M.S. 175 tarihinde yanına eşi Faustina ve oğlu Commodus'u da alarak Suriye, Mısır ve Anadolu'yu kapsayan bir geziye çıkmış, M.S. 176 yılında Tarsos'tan ayrıldıktan sonra ve Toros Dağları'nın henüz aşıldığı bir sırada Halala (Faustina) kentinde aniden ölmüştür. Marcus Aurelius'un ölümünden sonra M.S. 180 yılında imparator Commodus olmuştur (Ünal ve Girginer, 2007).

M.S. 192 yılında Commodus'un ölümünden sonra Roma imparatoru olma yarışına giren Pannonia valisi Septimus Severus ile Syria valisi Pescennius Niger'in Issos'ta yaptıkları savaş neticesinde, Septimus Severus'un kazanması ile yeni imparator Septimus Severus olmuştur. Kilikya bu tarihten itibaren kara ve deniz sevkiyatının yapıldığı önemli bir merkez haline gelmiştir (Topdal, 2007).

M.S. 193/194 yılında İmparator Septimus Severus'a bağlı kuvvetler, Kilikya'da Pescennius Niger'in kuvvetlerini yenilgiye uğratmışlardır (Akşit, 1970). Pescennius Niger'e karşı İmparator Septimus Severus'un tarafında yer alan Anazarbus (Anavarza) M.S. 204/205 yılında metropol unvanını almıştır. Anazarbus sonraları Kilikya Secunda (İkinci Kilikya)'nın başkenti olmuştur. M.S. I. ve II. yüzyıllar Roma İmparatorluğu'nun refah dönemidir. Pax Romana olarak adlandırılan bu dönemde, Kilikya bölgesinde eskisine göre bir huzur ortamı oluşmuştur. Roma'nın gücü ve büyüklüğünün Tarsos gibi önemli kentlere yansması bu kentleri daha da büyütüştür (Ünal ve Girginer, 2007). Kilikya bölgesinde Helenistik dönemden sonra yaşanan Pax Romana dönemi sonrası M.S 260 yılında Kilikya bölgesi Persler tarafından istila edilmiştir. Daha sonra ise Roma, Persler'i Korykos'ta (Günümüz Kız Kalesi ve çevresi) yenilgiye uğratmıştır (Kurt, 2011).

M.S. 3. yüzyılda Roma'nın doğu sınırında mücadele ettiği Parthların yerini Sasaniler almış, Anadolu'ya doğru ilerlemiş ve pek çok bölgeyi istila etmiştir. Ovalık Kilikya tamamen Sasani hakimiyetine geçerken, Dağlık Kilikya'daki pek çok kent de bu istilaya maruz kalmıştır. M.S. 3.yüzyıl'ın sonlarında başa geçen imparator Diocletianus, ülke genelinde tahribatın yol açtığı düzensizliğe son vermek için eyaletleri on iki küçük bölüme ayırmıştır. Her birinin başına bir sivil, bir de askeri yetkili atamıştır (Topdal, 2007).

M.S. 333 yılında, güç merkezi Roma'dan İstanbul'a kayınca, Akdeniz limanları eski önemini yitirerek, ticaret, sermaye ve işadamları, Kilikya'dan İstanbul'a taşınmıştır. Bunun sonucunda Pax Romana dönemindeki refah ve huzur aranır olmuştur. Bu duruma Hıristiyanlığın yayılması da eklenince, tüm Roma ülkesinde olduğu gibi Kilikya'da da karışıklıklar iyice artmıştır. Aynı yıl içerisinde Kilikya ve Suriye bölgelerinde veba salgını ortaya çıkmıştır. M.S. 334 yılında lakabı "Deve Sürücülerinin Baş" olan Kalokairos adında birinin öncülüğünde isyan çıkmış ve sonunda bu asi, Flavius Dalmatius tarafından Tarsos'ta idam edilmiştir. Kilikya'da bu dönemden itibaren M.S. V. yüzyıla kadar süren bir duraklama ve çöküş süreci yaşanmıştır (Ünal ve Girginer, 2007).

OVALIK KİLİKYA ANTİK KENTLERİNİN YÖNETSEL DEĞİŞİMLERİ ve TARİHSEL SÜREÇTE KENTE YANSIMASI

M.S. 408 yılında Kilikya, İmparator II. Teodosius tarafından, iki ayrı eyalete bölünmüştür (Sayar,1992). Kilikya'nın batı tarafına Kilikya Prima denmiş ve başkenti Tarsos olmuştur. Doğu tarafı ise Kilikya Secunda olarak adlandırılmış ve başkenti Anazarbus olmuştur.

M.S. 540'lardan itibaren Sasaniler, Kilikya'nın doğu bölümlerine saldırmışlardır. Bizans ve Pers mücadelesi, Araplar'ın Sasaniler'i tehdit etmesine kadar sürmüştür. Sasaniler'in, İslam Devleti'nin sınırlarına katılmasından sonra Araplar, Bizans üzerine seferlerini yoğunlaştırmışlardır. Araplar M.S. 637 ve 641 yıllarında Misis ve Tarsos'a kadar ulaşmışlardır. Komutan Valentinus tarafından Kilikya'dan püskürtülen Araplar (Emeviler) M.S. 647, 649 ve 650 yıllarında yeniden saldırmışlardır. Bu saldırılardan sonra, Bizans'la yapılan anlaşmalar gereği, Kilikya üzerinde askerden arındırılmış tampon bölgeler ortaya çıkmıştır. Ancak Araplar güçlü ordusuyla yine Anadolu içlerine kadar ilerlemişlerdir. M.S. 674–678 yılları arasında İstanbul önlerine kadar gelen Araplar, İstanbul'u kuşatmış fakat alamamışlardır. M.S. 800'den itibaren Kilikya bölgesindeki kaleler sağlamlaştırılarak ve Bizans ile kalıcı bir sınır oluşturularak, Arap (Abbasiler) hâkimiyeti güçlendirilmeye başlamıştır (Çelik, 2010).

M.S. 804 tarihinde Abbasi Sultanı Harun Reşid'in İran'da bulunduğu bir zamanda Bizans, Kilikya'ya girmiş, burada bulunan Mopsuestia (Misis) ve Anazarbus'u (Anavarza) ele geçirmiş, ancak Abbasiler bu yerleşimleri geri almışlardır. İmparator VII. Konstantin'in başa geçmesiyle birlikte Bizans, kaybetmiş olduğu yerleri geri alabilmek için seferler düzenlemeye başlamış ve böylece M.S. 965 yılında Kilikya'nın tümünü geri almıştır. Bizans hakimiyetinden sonra Kilikya'da kurulan Ermeni krallığı, 1375 tarihinde yıkılmıştır. Daha sonra Kilikya bölgesi, Ramazanoğulları' nın eline geçmiştir (Çelik, 2010).

Kilikya bölgesine yerleşen Ramazanoğulları'nın Çukurova'ya Horasan yoluyla göç ettikleri düşünülmektedir (Ener, 1961). Ramazanoğulları Beyliği, Memluk Devleti'ne bağlı olarak Kilikya bölgesine hakimken, 1516 tarihinde Yavuz Sultan Selim, Osmanlı Devleti'ne bağlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun Almanya ile birlikte girdiği I. Dünya Savaşı'nı kaybetmesinin ardından Fransızlar 18 Aralık 1918 tarihinde Mersin'den giriş yapmışlar ve 19 Aralık'ta Tarsos'u, 20 Aralıkta da Adana'yı işgal etmişlerdir. Uzun süren mücadeleler sonunda, işgal kuvvetleri 5 Ocak 1922 senesinde Çukurova'dan çekilmişlerdir (Çelik, 2010).

Günümüzde Kilikya yerleşim alanı, Türkiye Cumhuriyeti toprakları içerisinde Doğu Akdeniz bölgesinde yer almaktadır. Anadolu'dan geçmiş ve yerleşmiş bu uygarlıkları ve ilişkilerini anlayarak bir kentin kuruluş amacı doğru bir şekilde yorumlanabilir. Bu nedenle Ovalık Kilikya bölgesinin tarihi geçmişi ve üzerinde yaşayan uygarlıklar önem taşımaktadır. Yukarıdaki bölümlerde Kilikya'nın tarihsel süreçteki yönetsel durumu önemli tarihsel olaylarla birlikte açıklanmıştır. Kilikya bölgesinde, bu tarihsel süreç içerisinde hangi kentlerin var oldukları da aşağıda gösterilen Çizelge 1' de belirtilmiştir. Böylece dönemler içerisinde var olan kentler tespit edilerek, kentlerin geçmişleri hakkında kronolojik tarih ve yönetsel çerçevede bulgular elde edilmiştir.

Kilikya bölgesinde yerleşim görmüş uygarlıkların kronolojik olarak tarihini özetlemek bölge kentlerinin yönetsel anlamda uğramış oldukları değişiklikleri anlamamız ve dönemler arasında sürekli bir bağ kurmamızı sağlamaktadır. Bu doğrultuda aşağıda oluşturulan kronolojik çizelge oluşturularak bölge haritası üzerinde kurulmuş olan uygarlıkların yönetsel alan sınırları gösterilmektedir.

OVALIK KİLİKYA ANTİK KENTLERİNİN YÖNETSEL DEĞİŞİMLERİ ve TARİHSEL SÜREÇTE KENTE YANSIMASI

Çizelge 1. Anadolu'da Yerleşim Görmüş Uygarlıkların Kronolojik Tarihi (Harita Kaynak www.timemaps.com,<http://paradoxfan.com>,www.pinterest.ca)

ANADOLU TOPRAKLARINDA YERLEŞİM GÖRMÜŞ UYGARLIKLAR KRONOLOJİSİ	
1-DÖNEM: M.Ö 1500-500	
<p>Anadolu'ya yapılan göçler sonrasında küçük devletler veya beylikler kurulmuştur. Frigler, Lidyalılar, Likyalılar, Urartular ve Grek koloni kentleri yeni kurulan devletleri oluşturmuştur. Anadolu'nun güney ve güneydoğusunda kurulan Geç Hitit beylikleri de bağımsız kent devletleri arasında yer almıştır. Kilikya, Hitit imparatorluğu sınırları içerisinde Mersin ve Adana'da yerleşimlerin olduğu bilinmektedir. Anadolu toprakları M.Ö 715-557 tarihleri arasında Asur egemenliği altında kalmıştır. Asurlular Geç Hitit beyliklerine saldırarak Asur eyaleti kurmak istemişlerdir (M.Ö 839). M.Ö 612'lere kadar Çukurova'yı, bölgeye tayin edilen eyalet valileri yönetmiştir. M.Ö 705'den sonra yerli halkın ayaklanmaları sonucu, Grek kolonizasyonu ile ilişkiye geçmişlerdir. Bu topraklar M.Ö.557-556 yıllarında Babil egemenliğine geçmiştir (Ünal, 2006)</p>	2-DÖNEM: M.Ö 8000-1500
	
	<p>Kilikya, Prehistorik dönem içinde Neolitik çağ yerleşimi olan ve Mersin il sınırında Yumuktepe, Gözlükule, Soli, Adana il sınırında Tatarlı, Tömük, Osmaniye il sınırında Domuztepe, Kastabala, İskenderun il sınırında Kinet höyüğün yer aldığı görülmektedir. Kalkolitik çağda, Mersin-Silifke kalesi, Adana-İncirlik, Kozan-Alapınar, Çukurköprü, Tırmıl, Tılan, Ceyhan-Hacılar, Yarımhöyük, Balagıl, Çiftlik, İkiz, Bozhöyük, Hikmet, Çakmaktepe, Pasgüden, Köşeler höyük yerleşimleri yer almıştır. Tunç çağında, Adana Tepebağ höyük, Kestel, Dikili, Buruk, Ceyhan-Sarı, Misis, Sirkeli höyükleri, Kozan-Anavarza yerleşimleri yer almıştır. Bölgedeki bu yerleşimler ticaret aracılığıyla Mezopotamya uygarlığı ile iletişim kurmuş oldukları bilinmektedir.</p>
3-DÖNEM: M.Ö 200-30BAĞIMSIZ KRALLIKLAR	
	<p>Büyük İskender'in ölümü sonrasında Makedon krallığı tarafından yönetilen topraklar Helenistik krallıklar arasında paylaşılmıştır. Kilikya bölgesi Seleukos krallığı egemenliği altında yönetilmiş, Tarsos ve Adana önemli yerleşim birimlerini oluşturmuştur. Kilikya'nın Helenleşmesi Seleukoslar döneminde başlamıştır. Seleukeia (Silifke), Kydnos üzerindeki Antiocheia (Tarsos), Pyramos üzerindeki Seleukeia (Misis), Hieropolis Kastabala, Epiphaneia Helenistik dönemde kurulmuş veya genişletilmiş kentler arasında yer almaktadır. M.Ö. 2.yüzyıl.'da Seleukeialılar siyasi ve idari sisteminin zayıflamasıyla, Kilikya açıklarındaki denizlerde korsanlık faaliyetleri arttığı için tüm Akdeniz dünyasında ticaret ve deniz aşırı ulaşımı aksamış, Roma'nın yayılcı politikası için de ciddi bir engel teşkil etmişlerdir. Bu nedenle M.Ö.102-101 yılında Kilikya askeri üs olarak kullanılmıştır (Ünal,2006).</p>

OVALIK KİLİKYA ANTİK KENTLERİNİN YÖNETSEL DEĞİŞİMLERİ ve TARİHSEL SÜREÇTE KENTE YANSIMASI

Çizelge 1. Anadolu'da Yerleşim Görmüş Uygarlıkların Kronolojik Tarihi(devamı)

ANADOLU TOPRAKLARINDA YERLEŞİM GÖRMÜŞ UYGARLIKLAR KRONOLOJİSİ	
4- DÖNEM: M.Ö 500-333	
5- DÖNEM: M.Ö 85-M.S 476	
<p>PERS EGEMENLİĞİ</p> <p>M.Ö 333'e kadar Kilikya Bölgesi Pers imparatorluğu sınırları içerisinde yer almıştır. Yerli krallar Pers hükümdarlarına vergi ve haraç vererek kendi yönetimlerini devam ettirmişlerdir. Bölgenin önemli kentlerinin Mersin, Tarsos ve Adana olduğu bilinmektedir (Ünal,2006).</p>	
6- DÖNEM: M.Ö 85-M.S 476	 <p>Böylece ülke topraklarını genişletmiştir. Kilikya toprakları daha önceden Suriye eyaletine bağlı iken M.S 72 yılında Suriye'den ayrılmış, Aspera'ya katılarak Roma eyalet sisteminin içine girmiştir. Tarsos bu eyaletin başkenti olmuştur. M.S 260'dan itibaren Pers saldırılarına maruz kalmış ve Silifke'de Isauria eyaleti kurulmuştur. Hıristiyanlığı bir din haline getiren Paulus Tarsos'ta M.S 10 yılında doğmuş, Hıristiyanlığın ilkelerini orada geliştirmiş ve yeni dini Anadolu'nun diğer yerlerine, Hellas'a ve Roma'ya kadar yaymıştır. Roma dönemi kentleri Kızıldağ Köyü'nde olduğu sanılan Mallos, Kastabala, Anavarza, Kanlıdivane, Korykos, Koraseion, Seleukeia, Holmoi, Diocaesareia, Olba, Claudiopolis, Tarsos, Magarsos, Elaiussa-Sebaste, Kilikya Aphrodisias'ı, Nagidos, Kelenderis, Aigeai bunlardan en bilinenleridir (Ünal,2006).</p>
7- DÖNEM: M.S 476 -650	<p>Kilikya Bölgesi Roma İmparatorluğunun egemenliği altına girmiştir. Tarsos ve Adana önemli yerleşim birimleri olmaya devam etmiştir. M.S 102 yılında Roma, Kilikya bölgesini korsanlara karşı askeri üst olarak kullanmıştır. Kilikya'nın gerçek anlamda Helenleşmesi Roma döneminde gerçekleşmiştir. M.Ö. 85'de Roma eyaleti olmuştur. M.Ö.67 yılında Pompeius, korsanları en başta Soloi (Viranşehir) olmak üzere daha önce boşaltılmış olan kentlere yerleştirmiştir. M.Ö.64-63'te Kilikya eyaletinin topraklarına Ovalık Kilikya bölgesi eklenmiştir. M.Ö.40-30 tarihleri arasında bölgede küçük beylikler hüküm sürmekte iken, başkenti Kastabala-Hieropolis olan yerel bir krallık kurulmuştur. Bu krallık, iç savaşlar sırasında Roma'da hüküm süren Pompeius veya Antonius'un tarafını tutmak suretiyle krallığını devam ettirmiştir.</p> <p>M.S. 400 Erken Bizans döneminde Ovalık Kilikya iki ayrı eyalete bölünmüştür. Bunlardan Kilikya Prima denen batı kısmının başkenti Tarsos, Kilikya Secunda denen doğu kısmının başkenti Anazarbos olmuştur. Ovalık Kilikya'da pek çok kilise ve bazilika yapılmıştır. Kilikya'nın Helenleşmesi ve Hıristiyanlaşması bu dönemde olmuştur. Anadolu'nun Helenleşmesinde kilise ve İncil'in dilinin Grekçe olması önemli rol oynamıştır. Kilikya Bölgesi Bizans İmparatorluğunun egemenliği altına girmiştir. Bu dönemde Tarsos ve Adana önemli yerleşim birimleri olmaya devam etmiştir. Bizans imparatorluğu ordularının askeri karargahı olarak bu bölgeyi kullanmıştır.</p>

OVALIK KİLİKYA ANTİK KENTLERİNİN YÖNETSEL DEĞİŞİMLERİ ve TARİHSEL SÜREÇTE KENTE YANSIMASI

Çizelge 1. Anadolu'da Yerleşim Görmüş Uygarlıkların Kronolojik Tarihi(devamı)

ANADOLU TOPRAKLARINDA YERLEŞİM GÖRMÜŞ UYGARLIKLAR KRONOLOJİSİ		
8- DÖNEM: M.S 650 -965 ARAPLAR DÖNEMİ	<p>ARAPLAR DÖNEMİ: 7.yüzyıl.'ın ortalarından itibaren Arap ve daha önceleri başlayan Sasani (Pers) saldırıları sonucu kentler boşaltılmış ve tahrip edilmiştir. Bizans ile Araplar arasındaki toprak sınırını Toros Dağları oluşturmuştur. Bizanslar Lamos ırmağının batısında yer alan kentleri Silifke'ye, doğusunu ise Tarsos'ta olan Arap emirliğine bağlamışlardır. Bu dönemde Arap-Bizans sınırı Lamos'un kuzeydoğusu Tarsos'un kuzeyinden, Gülek Boğazı'nı Araplar'ın elinde bırakacak şekilde Pozantı'dan, Faraşa'nın (Pharassa, Pharassoni) hemen güneyinden, Feke'nin kuzeyinden, Göksun-K.Maraş hattının ortasından Besni ve Samsat'a varmış, oradan kuzey doğuya dönerek Nusaybin ve Gerger üzerinden Doğu Anadolu dağlarına ulaşmıştır. Bu dönemde Arap ve Bizans arasında Kilikya kesiminde terk edilmiş tampon bölge olarak Antakya'dan Misis ve Tarsos'a kadar olan kısım yer almıştır. Kilikya'daki Arap hakimiyeti 965 yılına kadar devam etmiştir. Antakya, Adana, Tarsos, Misis, Anazarba (Anavarza) kent ve kaleleri, Roma ve Bizans döneminde ekonomik açıdan refah ve güvenli kentler iken Arap döneminde büyük tahribata uğradıkları ve güven ortamını kaybettikleri için eski ticari ilişkilerini devam ettirememiş, dolayısıyla önemlerini büyük ölçüde kaybetmişlerdir (Ünal,2006).</p>	<p>9- DÖNEM: M.S 965-M.S 1198</p> <p>Arap-Müslüman nüfusunu büyük ölçüde yok eden veya onların kaçmasına neden olan Bizans, Araplar devrinde Kilikya nüfusunun azalmasına neden olmuştur. Bu dönemde Araplar' dan boşalan nüfus boşluğu her ırktan insanlarla doldurulmuş, bundan istifade eden Ermeniler bölgeye yerleşmeye başlamışlardır (Ünal, 2006).</p>
	<p>10- DÖNEM: M.S 1198-1375</p> <p>ERMENİ KRALLIĞI Bölge Rum Türk Sultanlığı ve Haçlı Seferlerinin ve batı kilisesinin yardımıyla kurulmuş olan Küçük Ermeni Krallığı tarafından yönetilmiştir. Ermeni krallığın başkentlerini Tarsos, ilerleyen dönemlerde Sis olarak belirlemişlerdir. İnanç sisteminde Ermeni Apostolik Kilisesine bağlı kalmışlardır. İlerleyen dönemlerde Memlûklar ve Osmanlılar bölgeyi ele geçirmişler, Memlûklar 1375 yılında Sis'i alarak ermeni krallığına son vermişlerdir. Bu dönem tarihsel süreçte Ortacağ adıyla anılmaktadır (Ünal,2006).</p>	<p>11- DÖNEM: MS. 1375-1453</p> <p>Kilikya bölgesi 1375'de Memlûk sultanlığının hakimiyetine geçmiştir. Ramazanoğulları beyliği valileri aracılığıyla bölge yönetimi sağlanmış ve Memlûk sultanlığına destek verilmiştir. Bölgenin batı bölümü Osmanlı imparatorluğu, doğu bölümü ise Memlûk sultanlığı hakimiyetinde yönetilmiştir.</p>
<p>12- DÖNEM: M.S 1353-1608</p> <p>BEYLİKLER DÖNEMİ Bu dönemde Kilikya bölgesi Ramazanoğulları Beyliği tarafından idare edilmiştir. Anadolu'da hüküm süren beylikler zamanla Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştır.</p>		

OVALIK KİLİKYA ANTİK KENTLERİNİN YÖNETSEL DEĞİŞİMLERİ ve TARİHSEL SÜREÇTE KENTE YANSIMASI

Çizelge 1. Anadolu'da Yerleşim Görmüş Uygarlıkların Kronolojik Tarihi(devamı)

ANADOLU TOPRAKLARINDA YERLEŞİM GÖRMÜŞ UYGARLIKLAR KRONOLOJİSİ			
13- DÖNEM: MS 1299 –1923		14- DÖNEM: M.S 1923-	
Kilikya bölgesinin tamamı Osmanlı imparatorluğunun hakimiyeti altındadır.	Türkiye Cumhuriyetinin 1923 yılında kurulmasından sonra Kilikya bölgesi Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yerini almıştır		

Kilikya bölgesinin yönetsel durumu tarih öncesi ve tarih dönemlerinde yerleşim görmüş uygarlıklar ve bunların yönetsel durumu hakkında bilgi verilmiştir. Bu veriler ile kentlerin neden terk edilmiş oldukları ya da üst üste yeniden kurulmalarındaki amaç ile kentin büyüme/genişleme nedenleri hakkında tarihsel bilgiler elde edilebilmiştir. Kilikya bölgesinin kronolojik olarak kimler tarafından yönetildiğinin incelenmesi, kentlerin önemli tarihsel kırılma noktalarının belirlenmesi kentlerin kısa ve uzun dönemdeki değişim süreçlerinin anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda Anadolu’da kurulmuş olan antik kentlerin, Roma dönemi öncesi ve Roma dönemi genel yerleşim özellikleri daha açık anlaşılabilir. Çalışma Roma dönemi kent kurgusuna odaklanmış olsa da kendinden önce kent planına eklenmiş mekânsal öğelerinde bilinmesi gerekmektedir. Bu nedenle bir kentin kurgusunu ele alırken tarihi geçmişi planlama ölçeğinde tanımlayarak, değerlendirmenin yapılması gerekmektedir. Böylece Ovalık Kilikya antik kentlerinin oluşum ve gelişmelerinin tarihsel dönemdeki durumu ortaya koyulabilmektedir.

- ✓ Bu doğrultuda bölge iki alt başlıkta incelenmiştir.
- ✓ Roma Dönemi Öncesi Anadolu’da Kurulan Antik Kentlerin Genel Yerleşim Özellikleri ve Ovalık Kilikya Bölgesindeki Durumu
- ✓ Roma Dönemi Kilikya Bölgesi Yönetim Şekli

2.1. Roma Dönemi Öncesi Anadolu’da Kurulan Antik Kentlerin Genel Yerleşim Özellikleri ve Ovalık Kilikya Bölgesindeki Durumu

Roma dönemi tarihine geçmeden önce kendinden önceki dönemlerin yerleşim özelliklerinin, özellikle Helenistik dönemde Anadolu’da kent tasarımının nasıl olduğunun ve ne üzerine kurulduğunun özetlenmesi, hangi sosyo-kültürel yapının üzerine inşa edildiklerinin anlaşılabilmesi açısından gerekli görülmüştür.

Roma Antik dönem kent planlaması kendinden önceki planlama evreleri olan Arkaik dönem, Klasik dönem ve Helenistik dönem planlama evreleri üzerine kurulmuştur. Düzenli-planlı kentler oluşmadan önce, kentlerin kurguları konut yerleşimleri ile başlamış, daha ileri dönemde ise kente karakterini kazandıran diğer ikincil unsur olan tapınak ve tapınak çevresi yerleşimleri oluşmaya başlamıştır. Üçüncü olarak ise, agoralar kente anlam kazandıran mekânsal bir öğe olmuştur. Agora, bu dönemde sosyal açıdan iletişimin sağlandığı (alış-verişin yapıldığı, politikanın konuşulduğu, kutsal törenlerin ve düzenlendiği) tek kamu yapısı olma özelliği taşımıştır. Agoralar, kamu gösterilerin yapılarının tek tek fonksiyonlara ayrılmadan önceki ilk hali olarak karşımıza çıkmıştır (Doxiadis,1972).

OVALIK KİLİKYA ANTİK KENTLERİNİN YÖNETSEL DEĞİŞİMLERİ ve TARİHSEL SÜREÇTE KENTE YANSIMASI

Arkaik dönemden temellerini alan Helen kent planlamacılığı ile düzenli planlı şehircilik anlayışı oluşmuş, Klasik dönemde şekillenmiş ve Helenistik dönemde de gelişmiştir. Bu şehircilik anlayışının Helenistik dönem öncesi öncü kentleri ise Nil vadisi ve İndus vadisi çevresi ızgara planlı yerleşimleri olmuştur. Bu yerleşimler Hindistan-Mohonjo Daro ve Harappa, Mısır-Kahun ve Tell el Amarna, Mezopotamya-Khorsabad yerleşimleri olarak ızgara kent planı özelliği ile öncü kent özelliği taşırlar (Ertürk, 2006).

Arkaik dönemde temelleri atılan sade ızgara planlı Helen antik kentleri M.Ö. 5.yüzyıl ilk yarısında Pers İmparatorluk saldırılarıyla karşılaşmış ve birçok kent büyük oranda tahrip edilmiştir. Yıkılan kentleri hızlı bir şekilde yeniden oluşturma ihtiyacından yola çıkılarak ızgara planlar çok sık kullanılmaya başlanmıştır (Tanaç, 2000).

Helenistik dönem ızgara plan şemasını, bu dönemde aynı özellikte olan mekânları, yapıları işlevlerine göre gruplara ayırma fikri ile gelişmiş olduğu söylenebilir.

Izgara planın erken dönem örneklerinde ana planlama kurguları;

- ✓ İşlevlerine göre yapıları belirli ayrılmış alanlarda konumlandırmak,
- ✓ Konut yerleşimleri ile kent merkezini yakın ilişkide tutmak (agora-tapınak),
- ✓ Birbirini dik kesen sokakların oluşturduğu alanları kurgulamak olarak üç başlıkta sıralanabilir (Tanaç, 2000).

Izgara plan şeması gelişmeden önce yerleşimler, üzerinde yaşayan topluluğun isteklerine ve eylemlerine göre doğal büyümeye, organik bir şekilde gelişmişlerdir. Birbirlerine eklenerek yerleşim sınırlarını oluşturmuşlardır. Düzensiz kentlerin yerleşim ve kent biçimlerinin kronolojik dağılımı (Dünya’ da ve Anadolu’daki durumu) Çizelge 2’de gösterilmektedir.

İlkçağ’da kurulmuş olan ızgara planlı kentlerin Hippodamos öncesi, Hippodamos dönemi ve sonrası olarak üç bölümde oluştuğu izlenmiştir. Hippodamos öncesi ızgara planlı kentlerin kronolojik dağılımı Çizelge 3’de gösterilmektedir. Hippodamos dönemi ve sonrası ızgara planlı kentlerin kronolojik dağılımı Çizelge 4’de gösterilmektedir. Çizelge 5’de Ovalık Kilikya bölgesinde yer alan antik kentlerin Hippodamos öncesi, Hippodamos dönemi ve sonrasında kronolojik dağılımı yer almaktadır.

Çizelge 2. Düzensiz Kentlerin Yerleşim ve Kent Biçimlerinin Kronojik Dağılımı (Ertürk,2006. Dani ve ark.’dan geliştirilmiştir)

KENTLER/ TARİHSEL DÖNEM	M.Ö. 6000-9000	M.Ö. 6000	M.Ö. 5000	M.Ö. 4000	M.Ö. 3000	M.Ö. 2000	M.Ö. 1000
MISIR					EL KAB	EL AMARNA	NAUKRATİS
MEZOPOTAMYA	JERİCHO			URUK		UR ve BORSİPPA	BABİL
ORTAASYA /K.SYURİYE						KARKAMIŞ	ZİNCİRLİ
FİLİSTİN	AİN MALAHA			ARAD	TEL MİRSİM		GEZER
YUNAN YARIM ADASI ve ADALAR	RODOS	RODOS				GURNİA	ATİNA
ANADOLU	GÖBEKLİ TEPE	ÇATAL HÖYÜK				HATTUŞA	ANZAF

OVALIK KİLİKYA ANTİK KENTLERİNİN YÖNETSEL DEĞİŞİMLERİ ve TARİHSEL SÜREÇTE KENTE YANSIMASI

Çizelge 3. Izgara Planlı Kentlerin Kronojik Dağılımı-Hippodamos Öncesi (Ertürk, 2006. Dani ve ark.'dan geliştirilmiştir.)

KENTLER/ TARİHSEL DÖNEM	M.Ö. 2500-2000	M.Ö. 2000-1500	M.Ö. 1500-1000	M.Ö. 1000-500	M.Ö. 500	M.Ö. 370
MISIR		EL LAHUN	DOĞU AMARNA SESEBİ		İSKENDERİYE	TİMGAT
DOĞU ASYA	MOHENJO DARO					
MEZOPOTAMYA ORTAASYA K.SYURİYE		BORSİPPA HARADUM			DAMASCUS DURA EUROPOS	
İTALYA/ SİCİLYA				MARZA BOTTA AKRAGAS MEGARA HYLAEA	AQUİLEİA COSA	AUGUSTA TREVE RORUM
YUNAN YARIM ADASI ve ADALAR					PİRE RODOS	
ANADOLU	BATI			SYMRNA EFES	MİLET PRİENE	
	İÇ ve DOĞU			ZERNAKİ TEPE GÖLLÜDAĞ	ALEXANDREİA	

Çizelge 4. Izgara Planlı Kentlerin Kronojik Dağılımı-Hippodamos Dönemi ve Sonrası (Ertürk, 2006. Dani ve ark.'dan geliştirilmiştir.)

	M.Ö. 500-400	M.Ö. 400-300	M.Ö. 300-200	M.Ö. 200-100	M.Ö. 100-0
	HİPPODAMOS DÖNEMİ		HİPPODAMOS SONRASI		
İTALYA	THOURİOİ				
SURİYE					DAMASCUS
YUNAN YARIMADASI ve ADALAR	RODOS	PİRE			
ANADOLU	BATI	OLİNTHOS	KNİDOS	PRİENE	HERAKLİA
	İÇ ve DOĞU			ALEXANDREİA	

OVALIK KİLİKYA ANTİK KENTLERİNİN YÖNETSEL DEĞİŞİMLERİ ve TARİHSEL SÜREÇTE KENTE YANSIMASI

Izgara planlı kentler Kilikya bölgesinde dağlık kesimde uygulama zorluğu nedeniyle kullanılmazken Ovalık kesimde arazi şartlarının uygun olması nedeniyle birçok kentte kullanılmış olduğu görülmektedir. Aşağıda Çizelge 5’de Ovalık Kilikya bölgesi antik kentlerinin Hippodamos dönemi öncesi-Hippodamos dönemi ve Hippodamos dönemi sonrası başlıkları altında kuruluş dönemleri belirtilmiştir.

Çizelge 5. Ovalık Kilikya Kentlerinin Kronojik Dağılımı-Hippodamos Dönemi ve Sonrası

ANADOLU			TARİHSEL DÖNEMLER	
OVALIK KİLİKYA				
MİSİS			Hippodamos Öncesi	NEOLİTİK M.Ö 8000-5500
	GÖZLÜKULE			KALKOLİTİK M.Ö 5500-3000
	KİNET HÖYÜK	HİEROPOLİS KASTABALA		TUNÇ M.Ö 3000-1200
SOLOİ HÖYÜK	ADANA (TEPEBAĞ)		Hippodamos Dönemi	DEMİR M.Ö 1200-300
SOLOİ POMPEİOPOLİS	MALLOS	EPİPHANEA	Hippodamos Sonrası	M.Ö 400-300
		TARSUS		M.Ö 300-200
		AİGEAİ		M.Ö 200-100
	MAGARSOS	ANAVARZA (AŞAĞI KENT)		M.Ö 100-0
		AUGUSTA		M.S 0-100
		FLAVİOPOLİS		M.S 100-200

Helenistik dönemde başlayan kolonizasyon hareketi, kentlere hammadde arayışı için yaşamış olunan kentten uzaklaşan topluluklar ile başlamış oldukları görülmüştür. Ana kentten uzaklaşan kolonilerin yeni yerleşimleri hızlı bir şekilde oluşturma istekleri, düzenli kent planlamacılığının ilerlemesini hızlandırmıştır. Yeni pazarlar, hammaddeler ve yeni topraklar bulma çabası ile Yunanlılar M.Ö 8. yüzyılda başlayarak Akdeniz çevresinde yerleşimler kurmuşlardır (Mansel, 1995).

Ana yerleşimlerinden uzaklaşan koloni devletler ile Pers İmparatorluğu tarafından zarar gören kentlerin yeniden inşası için kente biçimsel olarak yaklaşmak zorunluluğu oluşmuştur. Biçimsel bakış açısı neticesinde düzenli-planlı kent kurguları ortaya çıkmıştır (Tanaç, 2000).

Klasik dönemde kent planında kullanılan izgara, grid olarak birbirine paralel ve dik sokaklardan oluşmuştur. Aristo bu şehir planını, ilk kullanan Hippodamos olduğu için, Hippodamik Plan olarak adlandırmıştır. Ancak izgara planının koloni devletlerinde daha önceki dönemlerde kullanılmış olduğu düşünülürse, Aristo’nun söz ettiği şekli ile Izgara kent şemasını kullanan ilk Yunan şehir plancısı olma özelliği ile ters düştüğü görülebilir.

Hippodamus toplum sınıflarını çiftçi, zanaatkar ve asker olarak üç grupta ele almış, yaşanan yerleşim topraklarını da kutsal, devlet ve özel olarak üçe ayırarak planladığı kent kurgusunu tanımlamıştır.

Klasik dönemde yerleşim ağında sokakların aynı ölçüde olduğu ve baskın hatlar bulunmadığı görülmüştür. Ayırıştırılan yapı adalarının büyüklükleri dönemine göre çeşitlilik göstermiştir. 5.yüzyıl’ın sonlarına doğru ise, ana trafiğin yoğunlaştığı hattın diğerlerinden daha geniş olması ihtiyacından kenar parsellerden alınarak parsellerin küçültülüp, caddelerin genişletilmiş olduğu düşünülmektedir (Tanaç, 2000).

Klasik dönem Izgara planlarının ana hatları dört maddede özetlenebilir:

OVALIK KİLİKYA ANTİK KENTLERİNİN YÖNETSEL DEĞİŞİMLERİ ve TARİHSEL SÜREÇTE KENTE YANSIMASI

- ✓ Fonksiyonlarına göre yerleşimi parçalara ayırmak,
- ✓ Kamu yapılarını kent merkezinde konumlandırmak,
- ✓ Birbirini dik kesen sokaklar arasında oluşan yapı adalarının içlerine yapısal yerleşimleri kurgulamak,
- ✓ Kentte anıtsal özellik taşıyan yapılar tasarlamak.

Izgara planlı kentlerin yapı adalarına göre iki şekilde kurgulanmış olduğu görülmektedir. Bunlar;

1. Ege Tipi Izgara Plan: Kentin ana sokak hattı vardır. Diğer sokaklar kare yapı adası oluşturacak şekilde birbirlerini dik keserler

2. İtalya Tipi Izgara Plan: Kentin ana sokak hattı yoktur. Tüm sokak genişlikleri aynı ölçüdedir. Birbirlerini dik kesen sokaklar dikdörtgen yapı adaları oluştururlar (Akarca, 1972).

Yunan kolonilerinin M.Ö. 7. yüzyıl sonlarından itibaren Anadolu'nun kıyı kesimlerinde bu plan tiplerini uygulayarak yaşamış oldukları bilinmektedir. Oluşan bu Yunan koloni kentleri, Helenistik dönemden Roma dönemine kadar çeşitli krallıklara bağlı olarak yaşamışlardır (Ercan, 2006). (Aşkın,2006)

Kilikya bölgesi kapsamında bulunan ve daha çok tarımsal üretici konumunda olan küçük yerleşimlerden, zaman içerisinde büyüyüp gelişerek önemli kentlere dönüşenler olduğu gibi (Misis, Anavarza, Kastabala, Gözlükule-Tarsos), daha sonraki büyük kentlere üretim ve ticari destek sağlayan küçük yerleşimler şeklinde varlığını koruyanlar da olmuştur. Bu kentler dönemlere göre dört grupta incelenebilir:

- ✓ Daha eski yerleşim yerlerine kurulmuş ya da bitişik olan kentler,
- ✓ Kolonilerin devamı olan kentler,
- ✓ Seleukos ve Ptolemaios kralları tarafından kurulan ya da yeniden adlandırılan kentler,
- ✓ Seleukos hakimiyeti sona erdiğinde, Roma hakimiyetinde yeniden kurulan kentler
- ✓ (Kaplan, 2017).

Seleukoslar ve Ptolemaioslar Helenistik dönem kentleşmesinde etkin oldukları bilinen krallıklardır. Seleukosların ilk kolonizasyon faaliyetleri olarak M.Ö. 3. yüzyıl başlarında Ovalık Kilikya'da Aigeai, Magarsos ve eski Pers satraplık merkezi olan Tarsos kentlerinin kurulmuş olduğu izlenmektedir. M.Ö. 2. yüzyıl başlarında ikinci kolonizasyon etkinlikleri döneminde ise Antiocheia Saros (Adana), Hierapolis-Castabala, Seleucia Pyramos (Mopsuestia), Epiphanei-Oinoandos kentlerinin kurulmuş olduğu görülmektedir (Aşkın, 2006). Ayrıca M.Ö. 3. yüzyıldan itibaren taş mimarinin Seleukoslarla birlikte başlamış olduğu ve polygonal duvar tekniğinde inşa edilen kaleler ve kulelerin diğer eserler arasında yer aldığı görülmüştür (Duruğönül, 1995).

Helenistik Yunan kentlerinden farklı olarak gelişmiş olan koloni kentler önceden tasarlanmış bir plan dahilinde kurulmuştur. Kentin doğrultusu, güneş, su ve rüzgar yönü hesaplanarak tespit edilmiş ve trafiği düzenlemek için geniş ve düzgün caddeler dik açıyla kesişmiştir. Kuyular açılmış, gerektiğinde yer altından borularla su getirilmiş, kirli suların toplanması için kanalizasyon sistemi geliştirilmiş ve bunu uygulamak içinde binalar gruplandırılmıştır.

Kıyı Helen koloni kentlerinin birçoğunda yer alan kral konutları kentin en korunaklı yerinde bulunurken bu alan yakınlarında tapınak, kütüphane, mahkeme binaları, tiyatro, silah deposu ve orduya ait kışlalar yer almıştır (Kejanlı, 2005).

Özellikle ekonomisi deniz ticaretine dayalı olan Helenler, kent yerleşmelerinde alış-veriş sağlamak için öncelikle pazar yerleri oluşturmuşlardır.

Anadolu'daki Helenistik dönem Yunan koloni yerleşimleri, diğer Yunan polislerinin biçimlenişleriyle birebir aynı özellikleri taşımamasından kaynaklı olarak simgesel özellikli kamu yapılarında farklılıklar oluşmuştur. Bu döneme kadar bölgede köklü bir kent yerleşiminin bulunmadığı, köy ya da köyden küçük yerleşimlerin olduğu görülmektedir. Bu yerleşim alanlarındaki yönetimin ise krallıklar tarafından sağlandığı, krallıklar sayesinde toplumsal

ÖVALIK KİLİKYA ANTİK KENTLERİNİN YÖNETSEL DEĞİŞİMLERİ ve TARİHSEL SÜREÇTE KENTE YANSIMASI

örgütlenmelerin oluşturulduğu bilinmektedir. Bu örgütlenme sayesinde farklı düşüncelerin doğduğu ve farklı ihtiyaçların oluştuğu görülür. Bu ihtiyaçlar doğrultusunda demokrasi ile yönetilen kentlerden farklı olarak, kent planlamasında ve kentsel mekânların kurgulanmasında değişiklikler gözlenmiştir. Bu değişiklikler şöyle sıralanabilir;

- ✓ Kent halkının yaşadığı bölgeler ve kralların yaşadığı bölgeler ayrılmıştır,
- ✓ Kentler daha fazla savunma problemine karşı önlem almak zorunda kalmışlar ve neticesinde kralların yaşadığı alanlar tepelik alanlarda kurgulanmıştır (Akropoller),
- ✓ Tepenin eteklerinde ve ovalık kesimlerinde ise halkın yaşadığı aşağı kent kavramı oluşmuştur.

Bu bilgiler doğrultusunda Helenistik dönemde, Kilikya bölgesi Yunan koloni kentlerinde iki farklı kent modelinin oluştuğu görülmüştür. Bu iki modelde oluşan kentler birbirlerinden farklılıklar göstermiştir. Bu farklılıklar incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara varılabilmektedir:

- ✓ Arkaik dönemden Helen dönemine kadar oluşumunu tamamlayan ızgara planlı kentler, Helen döneminde krallıklar yönetimine geçilince kentsel mekânlarda değişime uğramıştır.
- ✓ Kentin eşit alanlara (insulalara) bölünerek oluşturulan ızgara planlı kentler yerini eşit olmayan insulalara, birbirini dik kesen sokaklarda bozulmalara, kent sur duvarlarının oluşmasına bırakmıştır.
- ✓ Klasik dönemde ızgara planının getirdiği monoton ve tekdüze kentleşme, tekil yapılarda uygulanan anıtsallıkla şekillendirilmeye çalışılsa da, kent ölçeğinde Helenistik dönemde kullanılan anıtsallık anlayışı ile kent gelişmeye devam etmiştir.
- ✓ Helenistik dönemde krallık hanedanları arasındaki gösteriş yarışları da kentin anıtsal yapılarının oluşmasında öncü olmakla birlikte kentin simetrik düzenleme ilkeleri doğrultusunda planlamanın biçimlenmesine devam edilmiştir. Bunun sonucu olarak simetrik düzenleme ilkesiyle arazinin aynı oranda bölünen adalarında (insula), bu alanda sınırlı olacak geometrik yapıda mekânların oluşmaya başladığı düşünülebilmektedir (Tanaç, 2000).
- ✓ Klasik dönemden Helen dönemi sonrasına kadar kenti ilgilendiren önemli kararlar kent merkezinde konumlanmış olan meclis binasında (bouleuterion), meclis üyeleri tarafından alınmıştır.
- ✓ Kent merkezine eşit uzaklıkta çevrelenen konutların eşit insulalarda yer alması, o kentin demokrasi ile yönetildiğinin, eşit olmayan insulaların oluşması ise kent yönetiminin demokrasiden uzaklaşarak krallıklar hakimiyetine geçtiğinin bir göstergesi olmuştur.
- ✓ Bu dönem agoraları kentin merkezinde ve henüz stoalarla birbirlerine bağlanmadan çok amaçlı kullanılan mekân olma özelliğinde bulunduğu görülmüştür.
- ✓ Genelde şehrin kapılarından bir ya da birkaçının yol güzergahının agoraya açılmış olduğu görülmektedir.
- ✓ Bu dönemde kente ait tapınaklar kayalık bölgelerin eteklerinde konumlanmıştır.
- ✓ Helenistik dönemde demokrasi ile yönetilen antik kentlerde halk tarafından seçilen meclis üyelerinin kararlar aldıkları Bouleuteion yapısı, krallık döneminde yer almamıştır.
- ✓ Demokrasi ve özgürlüğün ateşinin yakıldığı Prytanelon binası da, krallıkla yönetilen dönemde bulunmamaktadır. Dolayısıyla, kral sarayları da sadece krallık dönemi yapıları arasında bulunduğundan, demokrasi ile yönetilen Helenistik dönem kentlerinde yer almamışlardır.
- ✓ Askeri dönem yapılarının da krallık dönemi savunma ihtiyaçlarını karşılamış oldukları için, demokrasi ile yönetilen kentlerde bulunmamaktadır. Bu yapılar arasında depolar, garnizonlar ve kışlalar bulunmaktadır.
- ✓ Tüm Helenistik dönem kentleri ortak olarak agora, gymnasium, tapınaklar ve tiyatro gibi yapılardan oluşmuştur.
- ✓ Kentin kamu yapıları agora etrafında çevrelenmiştir.

OTALIK KILIKYA ANTİK KENTLERİNİN YÖNETSEL DEĞİŞİMLERİ ve TARİHSEL SÜREÇTE KENTE YANSIMASI

- ✓ Helenistik dönem öncesi kullanılan akropolis yapıları demokrasi ile yönetilen kentlerde önemini yitirmiştir. Akropolisler Helen döneminde, kente yapılacak olan olası düşman saldırılarına karşı halkın toplanabileceği korunaklı boş bir alan olarak bırakılmıştır. Demokrasi ile yönetilen dönemde bu yapılar önemini kaybetmişlerdir (Tanaç, 2000).

Ovalık Kilikya’da bulunan Helenistik dönem yerleşimlerinin birçoğu henüz arkeolojik kazısı yapılmadığı ya da antik kent kazıları tamamlanmadığı için toprak altında oldukları düşünülmektedir. Bu nedenle Helenistik dönem kentleşmesi hakkında çok az veri bulunmaktadır. Bu yerleşimler arasında askeri amaçlı bir yerleşim olarak Karasis önem kazanmaktadır. Kapadokya yolu üzerinde bulunması bu yerleşimin savunma karakterini doğrulamaktadır. Ayrıca savunma amaçlı olmayan depo amaçlı kullanılmış olduğu düşünülen mekânlar da bulunmaktadır (Durugönül 2001 ve 2002). Ovalık Kilikya bölgesinde yer alan antik kentlerden Anavarza, Tarsus, Magarsus ve Aigeai Helenistik dönemde varlığı bilinen kentler arasındadır.

2.2. Kilikya Bölgesi Roma Dönemi Yönetim Şekli

Kilikya bölgesi kentlerinin gelişmesinde önemli etkenlerden biri Roma’nın egemenlik politikası olmuştur. Bu çerçevede iç ve dış savaş sırasında kentin imparatora destek vermesi ve imparatorun savaştan başarılı çıkması neticesinde kentler ödüllendirilmiştir. Ancak kent halkının düşman tarafı destekleyip Roma imparatorunun savaştan galip çıkması neticesinde ise bu kent ve kent halkı cezalandırılmıştır. Bu cezalandırmalar ile kente daha önceden tanınmış olan ayrıcalıklar ellerinden alınmış, imar destekleri kesilmiş, kentlerin ödedikleri vergiler arttırılmış ve böylece kentler eski önemlerini kaybetmişlerdir. İmparatorun savaş vaadi olarak askerlere vermiş olduğu parayı, bu vergilerden topladığı paralarla ödemiş olduğu bilinmektedir (Kaya, 2005).

Roma’nın deniz aşırı ülkelerde sınırlarını genişletme isteğinde olduğu ve bu ülkelerde kazandığı topraklar sayesinde bugünkü eyalet sisteminin uygulanmasına başladığı görülmektedir (Kaya 2005). Eyalet olarak tanımlanan sınırlarda yaşayan bazı halklar Roma vatandaşı sayılmış, bazıları ise Roma vatandaşı olarak kabul edilmemiştir. Vatandaş olmayanlar yabancı olarak nitelendirilmiştir. Roma vatandaşı hakkına sahip olmayan kişiler, halklar ya da kentlerin;

- ✓ Roma’ya bağlı anlaşmalı kentler,
- ✓ Bağımsız kentler
- ✓ Sitipendium (vergi) ödeyen kentler şeklinde ayrılmış oldukları görülmektedir (Richardson, 1999).

Romalıların topraklarını Anadolu’da genişletme ile ilgili izledikleri yol, bölgeyi doğrudan topraklarına katmak yerine, o topraklarda var olan kültürel ve siyasal seviyenin oluşmasını beklemek olmuştur. Bu politika doğrultusunda Roma devletinin Anadolu’da kendilerine bağımlı krallıkların yaşamasına izin verdikleri ve böylece bölgedeki idari sorun ve detaylar ile ilgilenmek zorunda kalmadıkları görülmüştür. Roma’ya bağımlı krallıkların kendi ülkelerindeki Helenizasyonu desteklenmiş, bölgeye gelecek olan Romalılar’a daha geniş imkanlar sağlanmıştır. Böylece Roma toprağı sayılacak bölgeleri geliştirmişlerdir. Bu politika doğrultusunda Roma’nın Anadolu’da kurduğu ilk eyalet Asia (Günümüz Ege ve Batı Akdeniz bölgesi) eyaleti olmuştur. Bunu Kilikya eyaleti takip etmiştir. Kilikya Eyaleti M.Ö. 102 yılında Marcus Antonius’un eyaleti olmakla birlikte gerçek anlamda eyalet haline gelmesi vali Dolabelle sayesinde gerçekleşmiştir (Kaya, 2005).

Roma eyaletlerinin yönetimini, Roma merkezi yönetimi ile bire bir örtüşmeyecek ve kent devletini yönetecek şekilde yeniden düzenlenmiştir. Kral yönetimini onaylamayan Roma merkezi yönetimi, devlete yeniden kralların egemen olmasına fırsat vermeyecek bir yönetim şekli planlamıştır. Bu amaçla yazılı olmayan ve teamül denilebilecek yeni anayasal ilkeler belirlenmiştir. Roma Cumhuriyetinin temeli halk meclisi, magistratlar (yargı ve yürütmeden sorumlu devlet memuru) ve senatus (senato) olmak üzere üç temel kurumdan oluşmaktadır. Halk meclisi magistratları seçmek, kanunları yapmak, savaş ve barış kararı vermek görevini üstlenmiştir. Krallık döneminde kralın danışma meclisini oluşturan senatus (senato) ise cumhuriyet hükümetinin danışma kurulu görevini yapmıştır. Halk meclisinde tartışılacak konular önce senatoda görüşülmekte ve senatonun onayı ile

OVALIK KİLİKYA ANTİK KENTLERİNİN YÖNETSEL DEĞİŞİMLERİ ve TARİHSEL SÜREÇTE KENTE YANSIMASI

halk meclisine taşınmaktadır. Ayrıca elçileri görevlendirme ve Roma'ya gelen elçileri dinleme yetkisi de senatonun yönetimine verilmiştir. Roma Cumhuriyetinin kurulduğu dönemde Magistratus diye anılan halk meclisince seçilen yüksek kamu görevlilerinin sayısı ise iki olarak belirlenmiştir. Bu görevlilere Konsül adı verilmiş ve bu yüksek kamu görevlilerinin yetki ve sorumlulukları anayasal nitelikli bazı ilkeler ile belirlenmiştir. Konsüller, halk meclisi tarafından bir yıl görev süresi için seçilmişlerdir. İki konsülden sadece biri kura ya da sıra ile mutlak emretme yetkisine sahip olmuştur. Emretme yetkisine sahip olan konsülün icraatlarını diğer konsül veto edebilme yetkisine sahip bulunmuştur. Konsüller görevleri devam ederken yargılanmamış, ancak görevleri sona erdiğinde eğer suçlu bulunurlar ise yargılanabilmişlerdir (Kaya, 2005).

Cumhuriyet kurulduğunda devletin askeri, mülki, adli ve mali tüm işlerini konsüller yürütmüşlerdir. Daha sonra konsüllerin bu yetkilerinin bazıları proatorlar, aedilisler ve quastorlara devredilmiştir. Proatorlar adli, aedilisler bayındırlık, quaestorlar mali işlerde yetkili ve sorumlu tutulmuştur. Roma Cumhuriyetinin temelini oluşturan bu hükümet biçimi, bir kent devletini kolayca yönetmiş olmakla birlikte İtalya yarımadasını da yönetebilmiştir. Ancak Roma Cumhuriyetinin sınırları İtalya yarımadası dışına yayılınca, sistem yetersizlik göstermiştir. Roma ordularının savaştığı cephelerin sayısının artışı ile birlikte savaş alanlarının başkent Roma'ya olan mesafesi de artmış, aynı zamanda ulaşılması zorlaşmıştır. Kara orduları ile beraber donanma gücüne de daha fazla ihtiyaç duyulmuştur. Bunun sonucu olarak orduda komuta yetkisini elinde bulunduran iki konsülün bu işleri yürütebilmesi giderek imkansızlaşmıştır. İtalya dışında kazanılan ülkeleri mevcut hükümet biçimi ile Roma kontrolü altında tutmak mümkün olamamıştır. Böylece Roma deniz aşırı genişleme sürecinde mevcut magistratların sayılarını artırmak yerine, magistrat yetkisi ile donatılmış kamu yüksek görevlilerini oluşturmuştur. Promagistrat denilen kamu görevlileri magistratlar gibi halk tarafından seçilmemiş, senato tarafından atanmıştır. Görev alanı da provincia (vilayet) olarak tanımlanmıştır. Böylece provincia (vilayet), zamanla sınırları belirli bir idari bölge anlamında kullanılacak şekilde gelişmiştir (Kaya, 2005).

Cumhuriyet döneminde bütün eyaletlerin yönetimi senatonun sorumluluğunda iken Augustus döneminden itibaren Roma eyaletleri, senato eyaletleri ve imparator eyaletleri olarak ikiye ayrılmıştır. Augustus' un barış ve huzurun egemen olduğu, savaş alanlarından uzak eyaletleri senato yönetimine bırakırken, huzursuzlukların çıktığı, sınırlarında düşman topraklarının bulunduğu, isyan olasılığının yüksek olduğu eyaletleri kendi tarafından atanan valileri aracılığıyla yönetmiş olduğu bilinmektedir (Dio, 1917).

İmparator ve senato eyaletleri şeklindeki genel ayırmadan başka Roma eyaletleri, yöneticilerin rütbeleri bakımından, consul ve praetor eyaletleri olmak üzere sınıflandırılmıştır. Consul eyaletlerine ex-consuller, praetor eyaletlerine ise ex-praetorler vali olarak atanmıştır. Bu ayırım hem senato eyaletlerine hem de imparator eyaletlerine uygulanmıştır. Augustus'un eyaletlerdeki düzenlemesinden önce ex-praetorlere valilerine zaman zaman pro-praetore, zaman zaman da pro-consule ünvanı verilmiştir. Augustus'un düzenlemesi ile bu durum değiştirilip vali ister ex-praetor ister ex-consul olsun, senato tarafından atanan tüm valiler pro-consule olarak anılmıştır. İmparatora bağlı eyaletlerde imparator tarafından imperium yetkisi ile atanan valilere ise; ister ex-praetor ister ex-consul olsunlar legatus ünvanı verilmiştir. Ancak bazı küçük ve önemsiz imparator eyaletlerinde procurator ve praefectuslar eyalet yöneticisi olarak görev yapmışlardır (Kaya, 2005).

MS. 72 yılında benzer bir şekilde Kilikya Eyaleti yeniden organize edilerek sınırları büyütülmüş ve valileri imparatora bağlı praetor rütbeli legatuslar olmuştur (Kaya, 2005). Anadolu'da bu düzenlemelerin ardından procurator veya praefectuslar aracılığı ile yönetilen bir eyalet kalmamıştır.

Roma'nın ilk eyaleti Sicilya eyaletidir (M.Ö.238). İkincisi Korsika-Sardinia eyaleti ve diğerleri sırayla Hispania Citerior, Hispania Ulterior (M.Ö. 197), Gallia Narbonensis, Makedonia, Afrika ve Asia eyaletleri olmuştur (M.Ö. 197). Asia eyaleti M.Ö. 133 yılında Anadolu'da kurulan ilk eyalettir. Anadolu'da kurulan diğer Roma eyaletleri M.Ö. I. yüzyıl ve sonrasına aittir. Asia (günümüzde Ege ve Batı Akdeniz bölgesi) eyaletinden sonra kurulan ikinci eyalet ise Kilikya olmuştur (Topdal, 2007).

OVALIK KİLİKYA ANTİK KENTLERİNİN YÖNETSEL DEĞİŞİMLERİ ve TARİHSEL SÜREÇTE KENTE YANSIMASI

Asia eyaleti'nin kuruluşuna kadar Roma'nın Anadolu politikası toprak kazanmak üzerine kurulu olmamıştır. Ancak Kilikya'nın kuruluş aşaması Asia eyaleti'nin kuruluş sürecinden daha farklı olmuştur. İlkinde veraset yoluyla toprak kazanan Roma, ikincisinde ciddi bir sorun olan korsan sorununu çözmek üzere askeri ve idari bir birim oluşturma gereği duymuştur. Korsanlar, uygarlık tarihinin her devrinde denizciliğin merkezi olan Akdeniz'de ortaya çıkmıştır. Akdeniz'i çevreleyen coğrafi yapıların elverişliliği, toplumların geçim sıkıntısı ve siyasi otoritelerin tutumları nedeniyle bu bölgede etkili olmuşlardır. Özellikle Doğu Akdeniz ve Güney Anadolu kıyıları korsanların faaliyet gösterdikleri bölgeler olmuştur. Kilikya ve Pamphylia'nın dağlık arazileri ve sayısız koylarının korsanların saklanmak için uygun yerleşim alanları olduğu bilinmektedir. Bölge devletlerini ciddi şekilde tehdit eden bu tehlike, krallıkların bu soruna eğilmemesi nedeniyle daha da büyümüştür (Topdal, 2007).

Kilikya'da bulunan korsanlar M.Ö.5. yüzyıldan itibaren varlıklarını korumuşlardır. Dağlık Kilikya'nın elverişli coğrafyası korsanlara pek çok bakımdan olanaklar sağlamıştır. Siyasi otoritenin zayıf olması da korsanlar ile mücadeleyi engellemiştir. Zaman zaman devletler arası çatışmalarda taraf olan korsanlar, bunun karşılığında kazanç elde etmeyi de başarmışlardır. Başlıca geçim kaynakları köle ticareti ve yağmacılık olan korsanlar, ilk başlarda Roma'nın karşısında bulunmak yerine, onlar ile ticaret ilişkileri kurarak, Romalı zenginlerin ve büyük çiftlik sahiplerinin köle ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Bu nedenle Roma korsanların faaliyetlerine ilk başlarda göz yummuştur. Fakat M.Ö. II. yüzyıl'ın sonlarına doğru bu durum Roma'nın aleyhine gelişmiş ve bunun üzerine Roma durumu ilk kez sorun olarak görmeye başlamıştır. M.Ö. 90'lı yılların başlarına kadar bu sorun çözülmemiş aksine daha da büyümüştür. Korsanlık faaliyetleri karşısında Roma, Anadolu'da sürekli bir otorite merkezi oluşturmaya karar vermiş ve eyalet olarak yöneticilere verilen Kilikya bölgesini gerçek anlamda bir eyalet haline getirmiştir. İlk atanan validen sonra bölgeye Pompeius gönderilmiş ve bu geniş yetkiler ile donatılmış görevli sayesinde eyalet sınırları genişletilerek çeşitli değişiklikler yapılmıştır. M.Ö. 51 yılında eyalete Cicero adında bir vali atanmış, böylece ekonomik ve adli işler başta olmak üzere çeşitli alanlarda başarı sağlanmıştır. Cicero'nun görev süresinin dolması ile birlikte olumlu gelişmeler gerilemeye başlamış ve daha önce Kilikya eyaletine bağlanan üç conventus yeniden Asia eyaletine bağlanmıştır. Kilikya eyaleti Pompeius ile Caesar arasındaki mücadeleden de etkilenmiştir. Caesar (Sezar) eyalete yeni bir vali atamış, ancak kendi ölümünün ardından Roma'da çıkan iç savaş nedeniyle Kilikya eyaletinde parçalanma sürecinin hızlanması ile birlikte Roma topraklarının yönetimi Marcus Antonius, Octavianus ve Lepidus arasında paylaştırılmıştır. Kıbrıs adası Mısır kraliçesi Kleopatra'ya verilirken Ovalık Kilikya bölümü Syria eyaletine bağlanmış ve bölgeye Antonius hakim olmuştur. Bununla beraber eyalet toprakları tamamen parçalanmış ve Galatia kralı, Pontos kralı, Mısır kraliçesi ve yerel hanedanlar arasında paylaştırılmıştır (Topdal, 2007).

M.Ö. 31 yılında Lepidus'u saf dışı bırakan Octavianus ile Marcus Antonius arasında iç savaş başlamış ve savaşı kazanan Octavianus Roma'nın tek yöneticisi haline gelmiştir. Augustus adını alan Octavianus döneminde, çeşitli idari değişiklikler gerçekleşmiş ve eyaletler, senato ve imparator eyaletleri olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Augustus'un stratejik önemi olan eyaletleri kendi yönetimine almış olduğu görülmektedir. Kilikya'da bu eyaletlerden biri olmuştur (Topdal, 2007).

Bu doğrultuda Roma eyaletleri, Cumhuriyet Dönemi eyaletleri ve İmparatorluk Dönemi eyaletleri olmak üzere iki ayrı dönemde incelenebilmektedir. İlk olarak Roma eyaletleri, Roma halkı adına senato tarafından kurulmuş ve senatonun atadığı promagistratlar tarafından yönetilmiştir. Promagistratlar eski konsüller veya eski praetorler arasından seçilmiş olan promagistratlara proconsul adı verilmiştir. Eyalet valilerinin Roma merkezi hükümetini oluşturan magistratlardan farkları, ikişer değil de tek olarak atanmış olmaları ve atanmış oldukları eyaletlerde garnizon sahibi olmalarıdır. Roma'da ise garnizon bulundurulmamıştır. Eyalet valileri de bir yıllığına göreve gelmiş ve görev süreleri bittiğinde yargılanabilmişlerdir (Topdal, 2007).

Eyaletteki Roma valilerinin en az üç yardımcısı olmuş ve bunlardan ikisi rütbe bakımından valinin altında olan senatörler arasından seçilmişlerdir. Bunlar legatuslar olarak adlandırılmışlardır. Legatuslar da bir yıllığına görev yapmışlar ve valinin eyaletteki adli ve askeri işlerine yardımcı olmuşlardır. Diğerleri ise quaestorlardır. Vali gibi bir yıllığına görev yaparak eyaletin mali işlerinden

OVALIK KİLİKYA ANTİK KENTLERİNİN YÖNETSEL DEĞİŞİMLERİ ve TARİHSEL SÜREÇTE KENTE YANSIMASI

sorumlu tutulmuşlardır. Eyaletten toplanması gereken vergileri toplamış ve Roma hazinesine teslim etmişlerdir. Bu anlamda validen bağımsız hareket edebilmişlerdir (Kaya, 2005).

Roma eyaletlerinde yer alan kentler, vergi ve siyasi statüleri bakımından farklı konumlarda olabilmişlerdir (Richardson, 1999).

Roma'ya bağımlı olmayan ya da özerk olan kentler, Roma valisinin adli yetkisinin dışında kalmıştır. Valiler yalnızca eyaletteki Roma vatandaşlarının davaları ile ilgilenmişlerdir. Roma vatandaşı olmayan, Roma'ya tabi halklar ise yabancılar hukuku çerçevesinde Roma valisinin adli yetkisine tabi tutulmuşlardır (Topdal, 2007).

Cumhuriyet, M.Ö. 27 yılında Augustus ile birlikte yarı monarşik bir rejim haline gelmiştir. İmparator Diocletianus'un Roma'da Cumhuriyet kurumlarını resmen ortadan kaldırmış olduğu ve bu M.S. 284 yılına kadar olan yaklaşık 300 yıllık döneme Principatus denilmiş olduğu bilinmektedir (Topdal, 2007).

Yarı monarşik bir rejim olan Principatus yönetim şeklinin kurucusu Augustus, Roma eyaletlerini imparator eyaletleri ve senato eyaletleri olarak ikiye ayırmıştır. Değişikliğin temelinde Augustus'un sınır savunma sistemini benimsemesi yer almıştır. Buna göre sınırlarda imparatora bağlı olan daimi lejyonlar bulunacaktır. Bu eyaletlerin valileri aynı zamanda eyalette bulunan lejyonların da komutanı olarak görev alabilecek şekilde düzenlenmiştir. Askeri açıdan daha az önemli eyaletlerde ise yalnızca yardımcı kuvvetler yer almıştır (Topdal, 2007).

3. SONUÇLAR

Ovalık Kilikya bölgesinin tarihsel süreç içerisindeki yönetsel değişimleri ve bu değişimlerin kent gelişimine olan yansımaları değerlendirilerek, yönetim şeklinin kente yansımaları ile ilgili sonuçlar elde edilmiştir. Aşağıda bu sonuçlara yer verilmektedir.

- ✓ Bir kenti yönetmek tarihsel dönemde de çeşitli yönetsel gruplara ayrılarak sağlanmıştır. Bir kenti dinsel anlamda yönlendirmek ve yönetmek sonucunda dinsel sembolizm, kenti ekonomik anlamda yönlendirmek ve yönetmek sonucunda yönetsel sembolizm, kent kullanıcılarını çeşitli üretim alanlarında gruplandırmak ve yönetmek sonucunda örgütsel sembolizm, kent kullanıcılarının bireysel ihtiyaçlarını karşıladıkları alanlarda aileyi yöneten bireysel sembolizm gibi kavramlar kent oluşumunda simgesel yapıları oluşturmuştur. Mekansal biçimlenme, tanrı simgesinin tapınağa, kral simgesinin saraya, asker simgesinin garnizon yapısına dönüşmesiyle oluşmuştur. Yukarı kent sur ve yapılarının inşasında görev alan işçi sınıfı da bu ihtiyaçtan doğmuştur. Ovalık Kilikya bölgesinde yukarı kent alanına sahip antik kentlerinin Anavarza, Adana, Tarsos ve Misis olduğu belirtilmektedir.
- ✓ Ovalık Kilikya bölgesinin Helenleşmesi M.Ö 3. yüzyılda Seleukoslar ve Ptollemaiosların yerleşim alanlarında koloniler kurması ile başlamıştır (Salmeri, 2003). Bölgeye yerleşen helen koloni halkının yerleştikleri bölgelere, yaşam tarzlarının bir yansıması olan kent kurgularını da beraberinde getirdikleri ve bu sürecin Roma imparatorluk döneminde de gelişerek tamamlanmış olduğu söylenebilir.
- ✓ Çalışmada ulaşılan bulgulara göre, Ovalık Kilikya antik kentleri, jeopolitik konumları ve kent dışı bağlantıları sayesinde doğunun (Asya) veya batının (Antik Yunan, Makedonya, Roma ve Bizans), etkisiyle, farklı sosyo-kültürel değerler altında kurulmuş ve gelişmişlerdir. Bu etki sonucunda kentsel mekânların biçim, kapsam ve kullanımında farklılıklar meydana gelmiştir. Mitolojik düşünce yapısından felsefi düşünce yapısına, buradan da evreni anlamaya yönelik evrensel düşünce yapısına geçiş çabaları biçimlenme üzerinde önemli etki yaratmıştır. Düşünce sisteminde meydana gelen gelişmeler antik çağ boyunca kentlerin de değişime uğramasına neden olmuştur. Makedonya Kralı Büyük İskender'in ölümü (M.Ö 323) ile kralın komutanları arasında paylaşılan topraklardan Akdeniz Bölgesi'nin doğu kesimlerinde kurulmuş olan Helenistik dönem kentlerinde bu etkileşim daha belirgin olarak

OTALIK KILIKYA ANTİK KENTLERİNİN YÖNETSEL DEĞİŞİMLERİ ve TARİHSEL SÜREÇTE KENTE YANSIMASI

görülebilmektedir. Yunan düşünce yapısı ile o güne kadar doğu etkisinde kalmış düşünce yapısının bileşimine dayalı oluşan antik kentler gelişim göstermişlerdir. Bu kapsamda kurulmuş kentler, Roma İmparatorluğu döneminde de batı ile olan ilişkilerini arttırarak kentlerin kurulum alanlarını genişletmiş ve yeni düşüncelerin etkisinde yeni mekânlar inşa etmişlerdir.

- ✓ Kentlerin gelişimleri, özkaynaklarının yönetilmesi ile doğrudan bağlantılıdır. Kaynakların doğru kullanılması ile kentin artan ekonomik seviyesi, kente ait fiziksel mekânların iyileştirilmesi, yenilenmesi ve geliştirilmesinde önem taşımıştır.
- ✓ Klasik dönemdeki demokratik düşünce sistemi ile kentlerde eşit parsel anlayışı egemen olmuştur. Parsel düzenindeki eşitlik anlayışının bozulması o kente ait demokrasinin de bozulmuş olacağına bir göstergesi olabileceği düşünülmektedir. Bu anlayışın helenistik dönemde kısmen korunduğu ancak Roma döneminde bu eşitlikçi anlayışın değiştiği ve parsel düzenindeki eşitlikte bozulmaların meydana geldiği görülmektedir.
- ✓ Roma kent kurgusunda kentler arasında aynı yapılarda yapısal benzerlikler bulunmakla birlikte plan bakımından oluşan farklılıkların arazi şartlarından kaynaklandığı tespit edilmiştir.
- ✓ Ovalık Kilikya bölgesi kentleri de Seleukos ve Ptolemaios kralları tarafından kurulan ya da yeniden adlandırılan kentler olarak ya da Roma hakimiyetinde yeniden kurulan kentler olarak karşımıza çıkmaktadır. Seleukoslar döneminde uygulanan ızgara planının üzerine yeniden yerleşim kurulan Roma kent planlamasına altlık oluşturduğu görülmektedir.
- ✓ Krallar tarafından yönetilen Ovalık Kilikya antik kentlerinin bazılarının kent kurgularında, yöneten ve yönetilen olarak halkın ikiye bölünmesinden kaynaklı ayrılmalar görülmektedir. Bu yerleşimlerin kurguları, demokratik yönetim şeklinin biçimlendirdiği eşit arsa kullanımına dayanan ızgara kent plan kurgusundan farklılaşmışlardır. Anavarza kentinde kuzey yerleşim alanında insulalar eşit arsa kullanımına olanak sağlarken, decumanusun güney kısmında insula ebatlarında eşitsizliklerin olduğu görülmektedir. Kentin güney kesiminin krallıkla yönetilen dönemde, kuzey kesiminin ise demokratik yönetim şekliyle oluşmuş ya da gelişmiş olduğu düşünülmektedir. Magarsus antik kentinde ise tüm insulaların eşit oluşu kentteki demokratik anlayışın bozulmadığını göstermektedir.
- ✓ Ovalık Kilikya antik kentlerinde Arkaik dönemden Roma dönemine kadar geçen süreçte kentsel kurguların, kent yönetim şekli ile doğrudan ilişkide olduğu görüşüne varılmıştır. Izgara plan kent kurgusunun Roma Cumhuriyeti döneminde kullanımına devam edildiği, Helenistik dönemde demokrasi ile yönetilen şehirlerde de kullanıldığı, krallıkla yönetilen şehirlerde ise arazi koşullarına bağlı kalan kent kurgusunun daha fazla kullanıldığı görülmektedir.
- ✓ Çalışmada yer alan bölge antik kentlerinin birçoğunun ızgara plan şemasına göre biçimlendiği ve kentte decumanus ve cardo ana akslarının bulunduğu, Adana, Magarsos, Soloi-Pompeopolis- Hieropolis Castabala antik kentlerinde ise decumanus aksının bulunduğu saptanmıştır.
- ✓ Ovalık Kilikya antik kent topraklarında aynı dönemlerde farklı kökenden kullanıcıların yaşamış oldukları görülmekle birlikte, Roma dönemi kent kurgularındaki kolektif kimlik ve standartlar imparatorluğun birliğini, yüceliğini simgeleyerek yaşayanların da bu birlik içinde bütünlüğü oluşturmasına katkıda bulunmuş olduğu ortaya çıkmaktadır.
- ✓ Ovalık Kilikya'da denizden uzak yerleşimlerin konut ve kamu bölgesi olarak ikiye, liman özelliğinde olanların ise, konut, kamu ve liman bölgesi olmak üzere üçe bölünmüş oldukları görülmektedir.
- ✓ Ovalık Kilikya kentlerinde Roma döneminde kent suru kullanımı bulunmamaktadır. Kent surlarının, Roma dönemi öncesi krallıklar dönemi, Pers dönemi ya da kendinden sonraki dönemi içeren Bizans ve Araplar döneminde yapılmış oldukları bilinmektedir.

OVALIK KİLİKYA ANTİK KENTLERİNİN YÖNETSEL DEĞİŞİMLERİ ve TARİHSEL SÜREÇTE KENTE YANSIMASI

Bu çalışma ile Ovalık Kilikya bölgesi antik kentlerinin kronolojik sıralama dahilinde kimler tarafından yönetildiği ve bu yönetsel çerçevenin kent kurgusuna nasıl yansıdığı aydınlatılmıştır.

4. KAYNAKÇA

Akarca, A. (1972). Yunan Arkeolojisinin Ana Çizgileri I. Şehir ve Savunması. Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Aşkın, E. (2006). Kent Planı ve Mimari Yapılanması Açısından Cilicia ve Lycia Bölgelerindeki Roma Dönemi Kentlerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Mersin.

Çelik, A. (2010). Adana Müzesi Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri. T.C. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Adana.

Dio C. (1917). Roman History, Volume VI: Books 51–55, trans. E. Cary and H.B. Foster (1917) Loeb Classical Library 83, Cambridge, MA, Harvard University Press, pp. 263, 265. © 2015 President and Fellows of Harvard College.

Doxiadis, C. A. (1972). Architectural Space in Ancient Greece.

Durugönül, S. (1995), "Kilikia Kulelerinin Tarihteki Yeri", Ege Üniversitesi Yayınları Arkeoloji Dergisi III, 197-203

Durugönül, S. (2001-2002). Development of Ancient Settlements in Cilicia. Adalya, V:107-118.

Ertürk, Ş. (2006) . İlkçağ Kentlerinde Kullanılan Grid Planlamanın Toplumsal, Düşünsel ve Ekonomik Yönlerinin Değerlendirilmesi İçin Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Erzen, A., 1940. Kilikien bis zum Ende der Perserherrschaft, Leipzig.

Ener, K. (1961), Tarih Boyunca Adana Ovasına Bir Bakış, İstanbul

Kaplan, A. (2017). Prehistorik Zamanlarda Çukurova'da Üretimin Başlaması ve İlk Yerleşimler. Çukurova Araştırmaları Dergisi, 2(3).

Kaya, M, A. (2005). Roma İmparatoru Septimus Severus Döneminde Anadolu. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, 39(25).

Kaya, M, A. (2006). İmparator Septimius Severus Döneminde Anadolu. Ankara Üni. DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi, 25(39): 28–48.

Kejanlı, T. (2005). Anadolu'da İlk Yerleşmeler ve Kentleşme Eğilimleri. Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, s:89-97, Diyarbakır.

Kurt, M. (2011). Ovalık Kilikya'da M.Ö. I. Yüzyıl Roma Yönetim Olgusu ve Tarkondimotos Krallığı. Dergipark,3.

Mansel, A. M. (1995). Ege ve Yunan Tarihi, T.T.K, Ankara.

Richardson, J. (1999). The Administration of the Empire. CAH IX. (2. Edititon).

Salmeri, G. (2003), "Processes of Hellenization in Cilicia", Olba VIII, 265-293.

Sayar, M. H. (2011). "Die Siedlungsmauer am Kap Karataş ", in: Hellenismus in Kilikia Pedias. BYZAS 14. Veröffentlichungen des Deutschen Archäologischen Instituts Istanbul, A. Hoffmann - R. Posamentir - M. H. Sayar, Eds., Ege, İstanbul.

Tanaç, M. (2000). Batı Anadolu Antik Yerleşimlerinde Kentsel Mekân Kurgusu Araştırması. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

OVALIK KİLİKYA ANTİK KENTLERİNİN YÖNETSEL DEĞİŞİMLERİ ve TARİHSEL SÜREÇTE KENTE YANSIMASI

Topdal, E. (2007). Kilikia Eyaleti Kentler ve Roma Yönetimi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Umar, B. (2000). Kilikia –Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi. İnkılâp Kitabevi, İstanbul.

Ünal, A. (2006). Hitit İmparatorluğu'nun Yıkılışından Bizans Dönemi'nin Sonuna Kadar Adana ve Çukurova Tarihi. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 15(3):67-102.

Ünal, A., Girginer K. S. (2007). Kilikya-Çukurova, İlk Çağlardan Osmanlılar Dönemine Kadar Kilikya'da Tarihi Coğrafya. Tarih ve Arkeoloji.

Anadoluda Yerleşim Görmüş Uygarlıkların Kronolojik Tarihi Dönemsel Harita Kaynak.

www.timemaps.com,<http://paradoxfan.com>,www.pinterest.ca)

KİLİKYA BÖLGESİ ROMA DÖNEMİ ANTİK KENTLERİNİN PLANLAMA ÖLÇEĞİNDE İNCELENMESİ

Yelda Durgun Şahin^{1*}, Mehmet Faruk Altunkasa²

¹*Çukurova Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Adana, Türkiye*

ydurgunsahin@cu.edu.tr

²*Çukurova Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Adana, Türkiye*

faltun@cu.edu.tr

** Sorumlu Yazar*

1. GİRİŞ

İnsanlar, avcılık ve toplayıcılık yaparak önce mağara, çadır ya da oba gibi geçici yerleşimlerde, daha sonraki süreçte tarım ve hayvancılık yaparak kalıcı yerleşmelerde yaşamışlardır. Gelişen yerleşik hayat düzeniyle birlikte ticaret olgusu başlamış ve insanlar önce yakın daha sonra uzak çevreleri ile etkileşim kurmuşlardır. Bu etkileşim ile kentler gelişmiş, kültür alış-verişi sağlanmış ve toplulukların inanç sitemleri arasında farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu olgulardaki değişimler, kent gelişimine katkı sağlamakla birlikte kent planlama kararları ve kent mekân kurguları üzerine etki sağlamışlardır. Kent sosyal, kültürel ve fiziksel bir olgudur. Kenti anlamak için sosyo-kültürel, ekonomik ve jeolojik bileşenlerin yanısıra fiziksel bileşenlerini de anlamak gerekmektedir. Bu yönü ile çalışma; Anadolu topraklarının bir parçası olan Kilikya bölgesi antik kentlerinin genel kent kurgularını üç ana fiziksel bileşen altında incelenmesini kapsamaktadır.

2. KİLİKYA BÖLGESİ ANTİK KENTLERİ VE KENTİ OLUŞTURAN BİLEŞENLER

Kilikya bölge haritası ve yerleşim alanların incelenmesi neticesinde bölgede 25 antik kentin varlığı tespit edilmiştir. Kilikya, Mersin (Soli-Viranşehir) yakınlarındaki Lamos (Limonlu) çayı sınır olmak üzere iki bölümden oluşmuştur. Topografik yapısından dolayı, batıda kalan engebeli alan Dağlık Kilikya, doğudaki alan ise Ovalık Kilikya olarak adlandırılmıştır. Ovalık Kilikya Bölgesi Soloi-Pompeipolis'den (Mersin) Alexandria Kat Ison'a (İskenderun) kadar olan alanı, Dağlık Kilikya Bölgesi Korakesion(Alanya)'dan Elaiussa Sebaste'yi içine alacak şekilde Soloi Pompeiopolis'e kadar olan alanı kapsamaktadır. Dağlık kesimde tarıma elverişli alanların kısıtlı olması nedeniyle bölgede yerleşim sayısı Ovalık kesime göre azdır. Ovalık kesim Toros dağlarının eteklerinden güney bölgeye doğru uzanan alanı kapsamaktadır. Bölge ismi günümüzde Çukurova olarak anılmasına rağmen bölgenin tamamı ovalık değildir, engebeli arazi yapısı ve tepelik alanları da bulunmaktadır. Bölgenin genel yapısının ovalık olmasından dolayı bu isim ile anılmaktadır. Şekil 1.'de Kilikya bölgesi ve bölgenin antik kentlerini gösteren harita yer almaktadır.

Kilikya toprakları, geçmişi neolitik döneme kadar uzanması ve birçok uygarlığa ev sahipliği yapması gerçekliğiyle zengin kültürel birikime sahiptir. Bölge Neolitik dönem, Hitit dönemi, Pers dönemi, Seleuka krallığı dönemi, Roma dönemi, Bizans dönemi, Selçuklu dönemi, Osmanlı dönemi ve günümüz Türkiye'sine kadar ulaşan zengin tarihi geçmişe sahiptir.

KİLİKYA BÖLGESİ ROMA DÖNEMİ ANTİK KENTLERİNİN PLANLAMA ÖLÇEĞİNDE İNCELENMESİ

Şekil 1. Kilikya Bölgesi İçerisinde Yer Alan Antik Kentler (Bilir, 2014'ten geliştirilerek)

Kilikya bölgesi kentlerinin gelişimi, Roma yönetiminin bölgedeki yerli krallara sağladığı maddi ve teknik desteklerle biçimlenmiş ve bölge genelinde büyüyerek yaygınlaşmaya başlamıştır (Rich ve Wallace, 2000).

Bu bağlamda Kilikya bölgesi antik kentlerinin kent kurgularını oluşturan bileşenler, planlama ölçeğinde üç başlık altında incelenebilir:

- ✓ Kent bütününe makroformu-kent planı,
- ✓ Kentler arası ulaşım,
- ✓ Kent Ögeleri

2.1. Kent Makroformu-Kent Planı

Helenistik ve Roma dönemlerinden itibaren kent ve kent planlama üzerine çeşitli yazılı kaynaklar bulunmaktadır. Bu kaynakların en eski bilinen (M.Ö. 5. yüzyılda) kent plancısı Hippodamos'a aittir. Ayrıca Roma'nın su sistemi üzerine raporlar hazırlayan Frontinus ve kent insanının sağlığı için kent sokaklarının yönünün belirlenmesi konusunda öneriler sunan Hippocrates ve mimarlık ile ilgili kitap yazar Vitruvius bu kaynaklar arasında yer almaktadır (Aşkın, 2006).

Kentli için görsel ve estetik bakımdan iyi bir çevre yaratma kaygısı ile kent yaşamının şartlarını düzenlemek, o dönemin kent planlarının genel amaçları olmuştur. Yunan ve Roma dönemlerinin karakteristik özelliği olan ızgara planlı kent olgusu aslında içerisinde çok daha fazlasını barındırmaktadır. Hippodamos, ızgara planı kültür simgesi olarak kullanan ilk şehir plancısı olarak bilinmektedir. Onun düşünce sisteminde ızgara plan uygar hayatın mantığını simgelemiştir. Kent kullanıcılarına eşit bir şekilde arazinin paylaşılabilmesine imkân verdiği ve böylece kentlerin demokratik bir kullanım amacına ulaşmış oldukları görülmektedir.

Romalılar kent planlaması hakkında başarı göstermişler ve günümüze kadar kent gelişimlerine ışık tutmuşlardır. Bu başarı farklı kültürlerden devralınan kültürel miras üzerine kurulmuş olmasından

KİLİKYA BÖLGESİ ROMA DÖNEMİ ANTİK KENTLERİNİN PLANLAMA ÖLÇEĞİNDE İNCELENMESİ

kaynaklanmıştır (Owens, 2000). Yani kent kullanımı üzerinde fazla deneyime sahip olduklarından, bir kentin ihtiyaçlarını doğru saptayabilmişler ve bu doğrultuda çözümler üretebilmişlerdir.

Romalıların imparatorluk genelinde gerçekleştirdikleri imar faaliyetlerinden Anadolu'daki kentler de etkilenmiştir. Birçok Anadolu kentinde anıtsal kapılar, sütunlu caddeler ve çeşitli kamu yapıları yaygınlaşmıştır. Bununla birlikte bu tür yapıların yalnızca kent dokusunu güzelleştirmek adına yapılmadıkları, insanları yönlendirmek amacıyla da kullanıldıkları görülmektedir. Bu sayede geri planda bulunan gösterişsiz yapılar gizlenmiş olmakta yani pratik anlamda bazı getirileri bulunmaktadır (Owens, 2000).

Pax Romana döneminde uygulanmaya çalışılan bilinçli tasarım ilkeleri ve birçok yapı türü ile kentler Roma kentlerinin karakteristik özelliklerini taşımışlardır. Zorlu arazi koşullarının kentlerin imarına gösterdikleri direnç bu ilkeler ile birlikte kırılmıştır. Düzenli yapı adalarının sınırlılığına rağmen Roma dönemi kentleri denilebilecek bir sınıflama ortaya çıkmaya başlamıştır (Aşkın, 2006).

Örneğin bu dönemde ordunun sağladığı güvenlik sayesinde, savunma faktörü önemini kaybetmiş ve kent surlarına sınır bölgeleri dışında ihtiyaç kalmamıştır. Yani artık Roma dönemi kentlerinde güvenlik amacıyla surların kullanılmadığı düşünülmektedir. Böylece kentler üzerinde sınıflama yapılırken sur konusunda eğer varlığı tespit edilebiliyorsa, Roma dönemi öncesi ya da sonrasında yapılmış oldukları belirlemesi öne çıkmaktadır.

Kentleşme olgusunda tarihsel sürecin önemi büyüktür. Zamanla değişen koşullar yeni anlayış ve oluşumları beraberinde getirmektedir. Roma dönemi öncesi dönemlerde yoğun yerleşimin bulunduğu Akropolisler, Pax Romana döneminde savunma ihtiyacının ortadan kalkması ile eski önemlerini yitirmeye başlamışlardır (Wurster, 1996).

Kilikya kentlerinin genelinde akropolislerin bulunduğu bilinmektedir. Ancak, çoğunlukla Roma kentinin önemli ögesinden biri olmaktan öte, geri planda duran yapılar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Bu anlayışa rağmen önemini devam ettiren akropolislere sahip kentler de bulunmaktadır. Kilikya'daki Olba kentinin bunlardan biri olduğu düşünülmektedir. Ancak Roma kamu yapılarının akropolis dışındaki uygun arazilerde yer almış oldukları görülmüştür (Aşkın, 2006).

Roma kent planlamasında, yapıların birbirleri ile olan derin ilişkileri, yapıların kendi aralarındaki dağılımları, yapı alanları ve akslar ile bağlantılarında birtakım gerekliliklerin söz konusu olduğu görülmektedir. Kilikya'nın erken dönem akropolis yerleşimlerinin ise bu talepleri karşılayacak özelliklere sahip olmadıkları bu nedenle önemlerini kaybettikleri görülmüştür. Ancak Kilikya'da var olan Helenistik dönem akropolis yerleşmeleri (genellikle yukarı kent olarak karşımıza çıkmaktadır) askeri amaca yönelik olarak ileri dönemlerde kullanılabilmişlerdir (Wurster, 1996).

Birçok Kilikya kentinin akropolisleri için, güvenlik nedeniyle coğrafik koşullar dikkate alınarak savunmaya en uygun noktada konumlandırılmış oldukları söylenebilir (Aşkın, 2006).

Akropolislerin ulaşılması güç, kent halkının yaşadığı en yüksek alana kurulmuş olması ve savunma duvarları ile sınırlanmış iç alanlara sahip bulunması, kendinden sonraki dönemlerden biri olan Roma dönemi kamu yapılarının inşası ve kentin gelişmesini kısıtlayabilmiştir. Bunun sonucu olarak, Kilikya'da Roma dönemi kamu yapılarının mevcut kent surlarının dışında kurulması ve gelişmesini zorunlu kılmıştır. Anazarbus kenti Roma döneminde bu şekilde gelişim göstermiştir. Bir nevi yönetsel değişikliğin mekâna yansımaları olarak karşımıza çıkan bu kamusal alanın tekrar oluşturulması için yeni gelişim alanının düzenlenmesine ihtiyaç duyulmuş ve en kolay ve hızlı planlama olarak ızgara plan sistemi seçilmiştir. Bu sistemin özellikle ovalık alanlarda başarıyla uygulanabilmiş oldukları görülmektedir.

Roma kent planlamacılığının temelini oluşturan, birbirini dik kesen iki ana aks (cardo 'kuzey-güney eksenli ana cadde', decumanus 'doğu-batı eksenli ana cadde) ve bunlara paralel veya dik ilerleyen cadde-sokak düzenlemesi Kilikya bölgesi kentlerinin birçoğunda görülebilmektedir. Diocaeserea kenti, bu uygulamaya örnek olarak verilebilir. Bu kentte iki ana aks (cardo maximus ve decamus) arasında dik açılı bir ilişki bulunmaktadır. Her iki caddede de, aralarında zaman farkı bulunmasına rağmen anıtsal kapının varlığı dikkati çekmektedir. Kentte bulunan diğer yapıların bu iki

KİLİKYA BÖLGESİ ROMA DÖNEMİ ANTİK KENTLERİNİN PLANLAMA ÖLÇEĞİNDE İNCELENMESİ

ana aks temel alınarak yerleştirildiği planda görülmektedir. Örneğin nymphaeum (anıtsal çeşme) ve podyumlu Roma tapınağı, tören kapısından sonra decumanusun iki kenarında karşılıklı olarak yer almışlardır. Anıtsal tören kapısından batıya doğru ilerleyen decumanus, Tyche tapınağı ile sona ermektedir. Kentin kuzey kapısından güneye doğru devam eden cardo, gymnasium olduğu düşünülen alana ulaşmaktadır. Tiyatro ise decumanusun güneyinde ve hemen arkasında yer almaktadır.

Ovalık Kilikya'da bulunan Augusta kentinde sütunlu bir merkezi aks ile dik açılı bir cadde sisteminin varlığı bilinmektedir (Hild ve Hellenkemper, 1990).

Ovalık Kilikya'da bulunan Anazarbus kenti cardo ve decumanus olarak görülen iki ana aksa sahiptir. Budge'nin kent planına göre cardo ve decumanus belli bir açı ile kesişmektedir. Her iki cadde tam olarak düz ilerlemekte, akslarda herhangi bir kırılma bulunmamaktadır. Mimar ve arkeolog olan Verzone'nin planına göre, güneyde anıtsal bir tak ile başlayan cardonun düz ilerlemediği, kentin içerlerine doğru kırılma ile devam ettiği görülür. Ana akstaki bu kırılmaya rağmen arazinin düz olmasından dolayı diğer yapıların ana aksa paralel olarak yerleşmektedir. Hamamın kentin ana akslarından decumanus ile olan ilişkisi bu düşünceyi destekler niteliktedir.

Anazarbus örneğinde görüldüğü gibi bazı antik kentler kuruldukları arazi yapısının uygun olmasından dolayı Roma kentinin gelişimine uygun koşullara sahip olmuşlardır. Kilikya'daki Soloi-Pompeipolis ve Tarsos kentleri düz arazi yapıları ve sütunlu ana aksların varlığı ile bu savı desteklemektedir.

Seleucia ad Calycadnum kenti için de benzer koşulların varlığından söz edilebilse de kentin büyük oranda toprak altında olması nedeniyle kesin bir yargıya ulaşılamamıştır. Ancak kentin ana aksının doğu-batı doğrultusunda yer almış olduğu bilinmektedir (Hild ve Hellenkemper, 1990).

Tek ana caddeye sahip kentlerde, kamu yapılarının yoğunlukla bu cadde etrafında konumlandığı görülmektedir. Kilikya'da Antiocheai ad Cragum kentinde bu tek sütunlu cadde örneği ile karşılaşılacaktır. Soloi-Pompeipolis kentinin sütunlu yolu 450 metrenin üzerinde uzunluğu ile kentin ana aksını meydana getirmektedir. 200 civarında sütuna sahip olduğu düşünülen caddede 33 sütun başlıkları ile birlikte ayaktadır ve cadde kent limanına kadar uzanmaktadır (Gough, 1952). Kuzeybatı-güneydoğu yönünde bulunan ve kenti iki büyük bölüme ayıran cadde cardo olarak değerlendirilebilmektedir (Hild ve Hellenkemper, 1990).

Tarsos'un tek akslı caddesinin ise doğu-batı doğrultusunda konumlanmış olduğu görülmektedir (Zoroğlu, 1995). Tarsos'un bu ana caddesi decumanus olarak değerlendirilebilir.

Corycus kenti ana aksına ait sütun kalıntıları Mersin-Silifke karayolunun kuzeyinde bulunmaktadır. Kuzeydoğu doğrultusunda ilerleyen caddenin karayolun güneyinde devam ederek hamamın yer aldığı koyda sona ermiş olduğu düşünülmektedir (Durugönül ve ark. 2008). Syedre kentinde ise ana aks kuzey-güney yönünde ilerleyip hamamın kuzeyinden 250 metre batıya doğru devam eden bir sütunlu caddeye sahip olduğu görülmektedir (Durugönül, 2001).

Epiphaneia kentinde de sütunlu yollara ait kalıntılar bulunmaktadır. Cladiopolis ve Olba kentlerinin daha önceki yıllarda kalıntıları görülebilirken günümüze hiçbir kalıntısı ulaşmayan sütunlu yollara sahip olduklarından bazı yazılı kaynaklarda bahsedilmektedir. Adana'da ise Abidin Paşa caddesi Roma kentinin cardosu olarak yorumlanmaktadır (Hild ve Hellenkemper 1990). Ancak doğu-batı doğrultusunda olduğu göz önüne alındığında decumanus (kentin doğu-batı yönündeki ana aksı) olarak değerlendirilebileceği de düşünülmektedir.

Bazı kentlerde arazi şartlarından dolayı aks birliği sağlanamamıştır. Bu nedenle düzenli insular (yapı adası) oluşmamış, ancak topografyanın izin verdiği ölçüde bazı yapılaşmaların bir arada gruplaşmış olduğu, yani yapıların kendi arasında bir ilişki göstererek yapı grupları oluşturma çabası olduğu tespit edilmiştir. Kilikya'daki Anemurium kenti bu düzenlemeye örnek olarak verilebilir. Roma dönemine ait tiyatro, odeon, gymnasium ve tiyatronun doğusundaki iki hamam yapılarının birbirleriyle olan ilişkileri bu düşünceyi desteklemektedir.

Geç dönem yapılarının kendi aralarında ve Roma binaları ile olan ilişkilerinde belirli bir uyum ve düzen içerisinde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Roma devri kent anlayışının izlerini taşıyan

KİLİKYA BÖLGESİ ROMA DÖNEMİ ANTİK KENTLERİNİN PLANLAMA ÖLÇEĞİNDE İNCELENMESİ

örnekler de görülebilmektedir. Kilikya Selinus kentinin agora, odeon, hamam ve kenotaph (anıt mezar) yapılarının birbirleriyle uyumlu bir birliktelik içerisinde olması, düzenli yapı adalarından oluşması ile Syedra kentinde bulunan yapıların kendi aralarındaki aks birlikteliğinin bulunması ve bu yapı türlerinin kentin belirli bölgelerinde insulaları oluşturmaları bu kapsamda düşünülebilir. Laertes kentinde bulunan üç tapınağın aks yönünden paralellik göstermesi de bu çerçevede değerlendirilebileceğini düşündürmektedir.

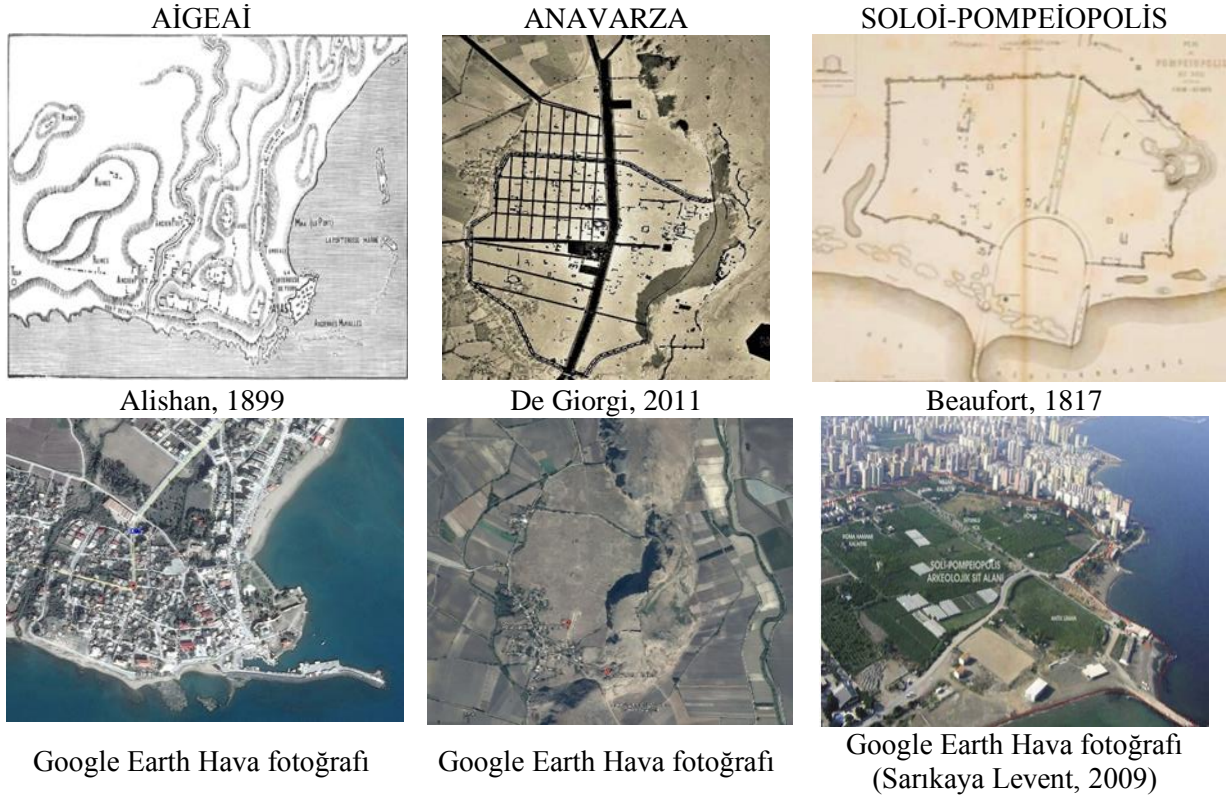
Arazi koşullarından dolayı bazı yapıların aks sistemine ya da aks gruplarından birine dahil olmadıkları da görülebilmektedir. Kilikya Anazarbus kentindeki tiyatro, stadyum ve amfiteyatroy yapıları bu gruplara dahil olmayarak arazi şartlarından dolayı ayrı konumlandırılmışlardır. Bir diğer Kilikya kenti Soloi-Pompeiopolis tiyatrosu da bu grup arasında değerlendirilebilir. Antiocheia ad Cragum'un doğusundaki engebeli arazide yer alan imparatorluk dönemi yerleşim alanında ana yapıların genel olarak teraslar üzerinde konumlandıkları görülebilmektedir (Aşkın, 2006).

Elaiussa-Sebaste kentinde bulunan Roma kamu binaları, yapı türlerine göre bu binaların en uygun alanlara yerleşmiş olduğu kentlere bir örnek oluşturmaktadır. Kentin tapınağı kentin tümüne hâkim, denize doğru bakan bir konumdadır. Tiyatro ise yamaca yaslı olarak arazinin konumundan faydalanmaktadır. Agora ve hamamların ise kent alanı içerisinde yerleşmiş oldukları görülür. Celenderis kentinde ise yapılar liman etrafında gelişmiştir. Tiyatro, hamam ve agora yapı yerleşimleri aks yönünden bütünlük göstermemişlerdir (Aşkın, 2006).

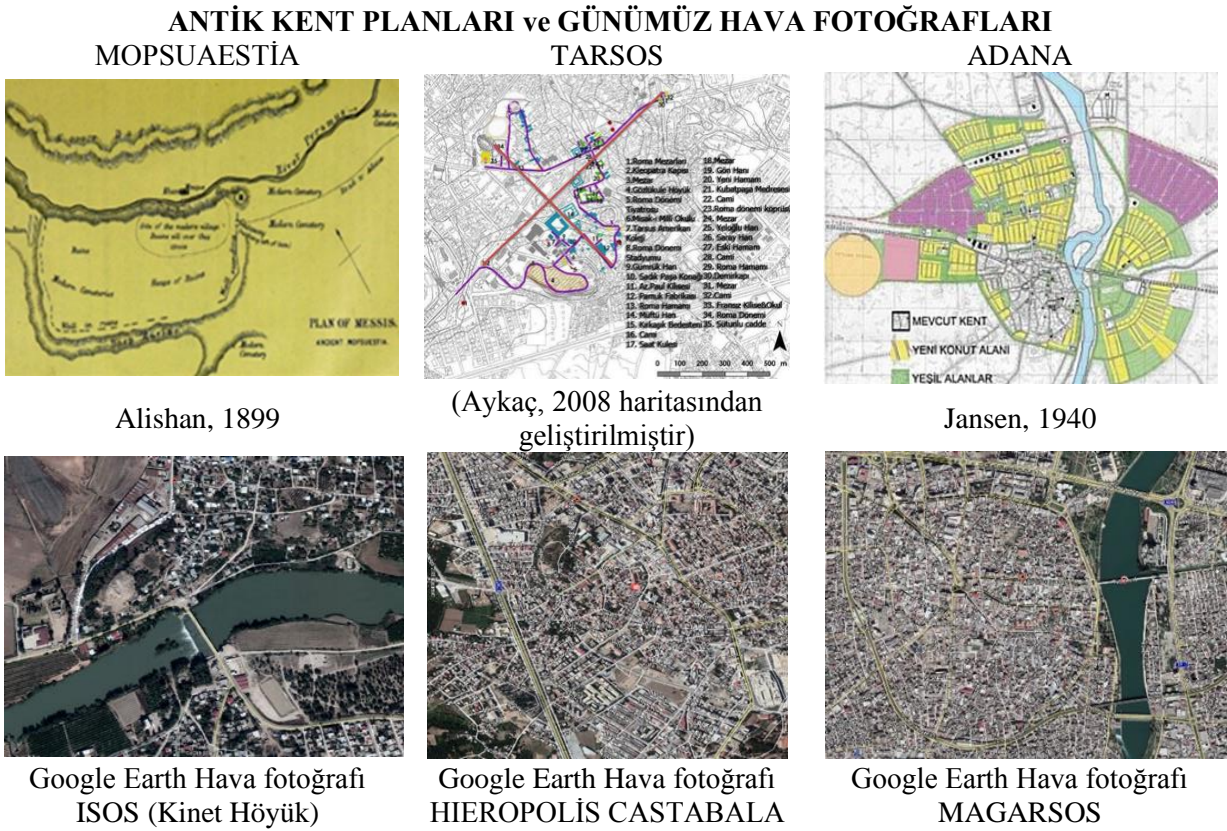
Sonuç olarak zirve ya da dağ sırtı eteklerinde bulunan yerleşimlerde Roma kamusal yapıları eski surların dışında gelişmiştir. Kentin gelişimi arazinin durumuna göre, yakın düz alanlarda, basamaklandırılmış vadi teraslarında ya da kent topografyasına göre en uygun alanlarda gerçekleşmiştir.

Şekil 2.'de Kilikya bölgesi Ovalık kesimde yer alan bazı antik kentlere ait kent planlarına yer verilmiştir. Bu kent planlarının topografik arazi yapısına göre nasıl konumlandıkları algılanabilmektedir.

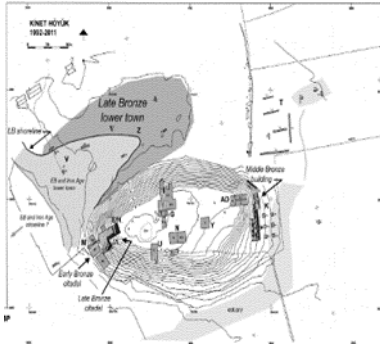
KİLİKYA BÖLGESİ ROMA DÖNEMİ ANTİK KENTLERİNİN PLANLAMA ÖLÇEĞİNDE İNCELENMESİ

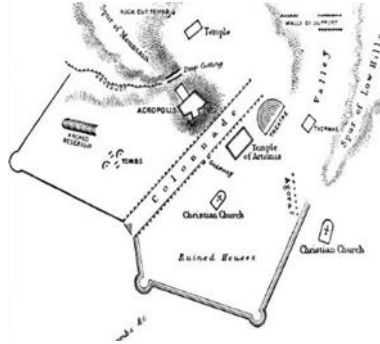
Şekil 2. Çalışma alanındaki kentlere ilişkin kent planları

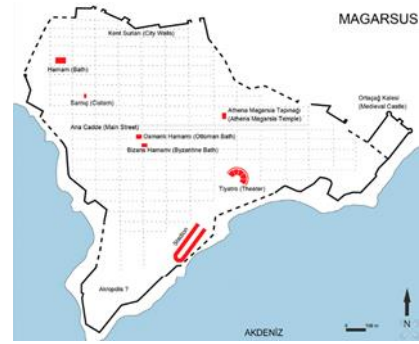
KİLİKYA BÖLGESİ ROMA DÖNEMİ ANTİK KENTLERİNİN PLANLAMA ÖLÇEĞİNDE İNCELENMESİ

Gates, 2011

Zeyrek, 2011

adanamuzesi.gov.tr

Google Earth Hava fotoğrafı

Google Earth Hava fotoğrafı

Google Earth Hava fotoğrafı

Şekil 2. Çalışma alanındaki kentlere ilişkin kent planları (devamı)

2.2. Kentler Arası Ulaşım

Romalıların egemenlik kurdukları bölgelere çeşitli yapılar, bu yapılarla bağlantılı taş döşeli yollar, köprüler ve limanlar yaptıkları görülmektedir. Geniş alana yayılmış olan imparatorluk topraklarında iletişimin tek yolu ulaşım sistemi olmuştur. Ulaşım, karayolları ve denizyolları aracılığıyla yapılmış, sorun çıkan bölgelere askeri birliklerin ulaşması ve bölgeler arası geçiş ve iletişim özelliği taşıması açısından yaşamsal önem taşımıştır (Aşkın, 2006). Yollar askeri önemi dışında, inanç sisteminin yayılımı ve yönetsel açıdan önem taşımakla birlikte kentlerin sınırlarını da belirlemiş olmaları açısından da ayrı bir öneme sahiptirler (Aydınoglu, 1998).

Ticaret ve askeri amaçlı yapılan bu yolları insanların yürüyerek ya da atlar vasıtasıyla kullandıkları bilinmektedir. Yolculuklarda insan ve atların temel ihtiyaçlarından kaynaklı, yaklaşık her 40 km'de bir konaklama yapabilecekleri yerleşimlerin inşası ya da yorgun atların, dinç atlarla değiştirilebileceği noktaların tesisi gerekmiştir. Roma İmparatorluğu, eyaletler ve eyaletler arası yolların yapımını Roma hazinesinden karşılamıştır. Bu işlerin sorumluluğu ise eyalet valilerine verilmiştir. Bu gelenek Roma imparatoru Septimus Severus dönemine kadar devam ettirilmiştir. Bu dönemden sonra ise kentlerin sorumluluğu altına verilmiştir (Kaya, 2006).

Roma imparatorluk topraklarında karayolları kadar deniz ulaşımına da önem verilmiştir. Akdenizi kapsayan deniz yolları Roma İmparatorluğu için ticaret açısından büyük öneme sahip olmuştur. Deniz fenerleri ve sayısız limanlar, gemiler için güvenli bir yolculuk sağlamış, Roma'nın askeri donanması da ticaret ve yolcu gemilerini korsanlardan korumuştur. Günümüze kadar bu limanların büyük oranda alüvyonlar altında kalmasından dolayı yapısal özellikleri hakkında detaylı bilgilere ulaşılamamaktadır. Ulaşılabilenler arasında Kilikia'daki Soloi-Pompeipolis limanının kesme kireçtaşı bloklar ile oluşturulmuş iki simetrik dalgakıran olarak inşa edildiği görülmüştür. Doğu Akdeniz'de yer alan en geniş kapasiteli liman özelliği taşıdığı düşünülen bu liman, hem ticari gemileri hem de imparatorluğun deniz kuvvetini barındırabilmek için planlanmıştır. Bölgede Elaiussa-Sebaste (Erdemli-Mersin)'nin ise iki limana sahip olduğu bilinmektedir (Aşkın, 2006).

KİLİKYA BÖLGESİ ROMA DÖNEMİ ANTİK KENTLERİNİN PLANLAMA ÖLÇEĞİNDE İNCELENMESİ

Deniz ulaşımı ile ilgili bir diğer yapı türü deniz fenerleridir. Aigai (Adana-Yumurtalık) deniz fenerinin sikkeler üzerinde tasvirleri dışında günümüze ulaşan herhangi bir anıtsal kanıtı bulunmamıştır (Spanu, 2003).

Günümüze ulaşan yol ve köprü kalıntıları, mil taşları ve çeşitli yazıtlar Roma döneminde yol yapım uygulamaları ve yolların rotaları hakkında önemli bilgiler vermektedir. Kilikya’da atanmış ya da bağımsız krallıkların ortadan kalkması ile iletişim rotalarının diğer yakın ve uzak kentler ile arasındaki bağlantıların daha düzenli ve daha rahat saplandığı görülmüştür (Aşkın, 2006).

Kilikya bölgesi İran, Mezopotamya, Mısır, Kıbrıs ve Doğu Akdeniz ile olan yakın bağlantısı nedeniyle imparatorlukların ve kültürlerin kavşağı durumunda yer almış ve çekim merkezi (geçiş aksı, ticaret merkezi, ordu yolu gibi) olmuştur. Ulaşım ağı açısından Kilikya bölgesi, Roma imparatorluğunun ulaşım stratejisine bağlı olarak üç büyük imar hareketi yaşamıştır.

Birinci imar hareketi: M.S.1. yüzyılda Roma İmparatoru Titus Vespasianus Augustus’un Silifke sahil yolunu ve Calycadnus (Göksu) ırmağı üzerinde köprüyü inşa ettirmesi bu hareketin başlangıcı kabul edilmektedir (Aşkın 2006). Titus döneminde Seleucia ad Calycadnum (Silifke)-Claudiopolis (Silifke yakınlarında bir antik kent) yolu üzerinde M.S.79-81 yılları arasında iki mil taşı dikilmiştir. Silifke’nin Yenisu köyü civarında M.S 80 yılını gösteren bir mil taşı daha bulunmaktadır. Bu mil taşları M.S. 72’de Kilikya’nın Roma eyaleti haline gelmesi ile Vespasianus tarafından başlatılan yol yapım çalışmalarının Titus tarafından devam ettirildiğinin göstergesi kabul edilmiştir (Sayar-Siewert-Taeuber 1993). M.S 117-138 yılları arasında ise Hadrianus yönetiminde sahil yolu oluşturulmuştur. Seleucia ad Calycadnum civarında Hadrianus dönemine ait (M.S 121) bir mil taşı bulunmuştur (MacKay, 1968).

İkinci imar hareketi: M.S. 2. yüzyılın sonlarında başladığı kabul edilmektedir. Bu dönemde Diocaeserea ile Olba arasında M.S.197-198 yılına tarihlenen iki mil taşı, Corycus-Cambazlı yolu üzerindeki M.S. 197 yılına ait başka bir mil taşının varlığı yol yapım faaliyetleri hakkında fikir vermektedir (MacKay, 1968). Ovalık Kilikya’daki Anazarbus (Anavarza) çevresinde bulunan mil taşlarından ve kentin güneybatısındaki bir mil taşının Mopsuestia (Misis)’dan geçen Tarsos-Antiocheia ana yoluna bağlanan antik yol üzerinde yer almış olmasından, Anavarza-Misis ve Tarsos arası kesintisiz yolların bulunduğu sonucuna varılmaktadır. Bu yolun M.S.180-192 arasında hüküm süren İmparator Commodus döneminde yaptırıldığı düşünülmektedir (Sayar, 2004). Ayrıca Anazarbus (Anavarza)’nın yaklaşık 1,5 km güneybatısında bulunan mil taşının Septimus Severus döneminde (M.S 222-235), yakınlardaki bir diğer mil taşının imparator Macrinus döneminde (M.S. 217-218) yapıldığı düşünüldüğünde bölgede zengin bir yol ağının varlığı ortaya çıkmaktadır. Severus zamanında dikilmiş bir başka mil taşı ise Anazarbus’ un 3 km doğusundaki Tekeli köyünün yakınında bulunmuştur. Bu mil taşı, imparatorun Sasani saldırılarından dolayı çıktığı doğu seferi sırasında (M.S. 231) Doğu Kilikya’ya geldiği dönemde Anazarbus’ un çevresindeki yolları onarttığını belgelemektedir. Tekeli köyünde M.S. 204-205’e tarihlenen iki mil taşının anlamı Anazarbus’ un doğuya Hierapolis-Castabala’ya giden yol üzerinde olduğu ihtimalini işaret etmektedir (Sayar, 1992). Anazarbus’ in 1.5 km güneybatısı üzerinde Latince metin bulunan iki mil taşının varlığı daha bilinmektedir. Birisi M.S. 307-308, diğeri ise M.S. 317-324 arasına tarihlenmektedir. Gülek Boğazı’ndaki Kapadokya-Kilikya sınır yazıtından bu geçidin Caracalla döneminde M.S. 198-217 arasında genişletildiği bilgisine ulaşılmıştır. Ayrıca Pozantı’nın 3 km güneyinde Severus Alexander tarafından diktirilen ve M.S.231 yılına tarihlenen bir mil taşı bulunmuştur (Sayar, 1995).

Bu belgelerden anlaşıldığı üzere Ovalık Kilikya’da muhtemelen daha öncesinde de yol çalışmalarının yapılması söz konusu olmakla birlikte, M.S. 2. yüzyılın son çeyreğinden itibaren 4. yüzyıl ortalarına kadar yollarla ilgili çalışmaların devam ettiği ortaya çıkmaktadır.

Üçüncü imar hareketi: Bölgede M.S. 4. yüzyıl civarında, Corycus-Olba ve Diocaeserea-Olba arasındaki mil taşlarının varlığından bu dönemde çeşitli onarımların gerçekleştirilmiş olduğu anlaşılmaktadır (MacKay, 1968).

Kilikya kapılarında (günümüz adı Gülek Boğazı) ele geçen bir yazıtta bu yol çalışmalarının aynı zamanda yolların bakımı ve onarımının dışında, yollarla bağlantılı, yol üzerinde ve çevresinde

KİLİKYA BÖLGESİ ROMA DÖNEMİ ANTİK KENTLERİNİN PLANLAMA ÖLÇEĞİNDE İNCELENMESİ

bulunan yapılar ve köprülerin restorasyon ve konservasyonunu da kapsamakta olduğunu göstermiştir (Spanu, 2003).

Karayollarının önemli bir parçası olan köprüler, ticari ve askeri geçiş sağlaması açısından stratejik önemi bulunan yapılardır. Kilikya eyaletinde çeşitli köprüler yapılmıştır. Bunlar; Seleucia ad Calycadnum (Silifke), Esenpınar, Anazarbus (Anavarza) civarında Orta Tozlu köyünde, Mopsuestia (Misis), Mallos (Kızıлтаhta), Düziçi (Osmaniye), Aigai (Yumurtalık), Augusta (Günümüzde Adana-Seyhan Baraj gölü altında kalmış), Adana'da Saros (Seyhan) Irmağı üzerindeki Taşköprü, Mopsuestia (Misis) sikkelerinde betimlenen 5 kemerli köprü de anıtsal nitelik taşıyan köprülerdir. Seleucia ad Calycadnum (Silifke) köprüsünün M.S.79-81 tarihleri arasında inşa ettirildiği, Mopsuestia'daki (Misis) köprüsünün ise M.S 253-260 tarihleri arasında inşa edildiği dönem sikkelerinden anlaşılmıştır (Aşkın, 2006).

Bu imar hareketlerinden yola çıkıldığında Ovalık Kilikya bölgesinde yer alan antik kentlerin büyümeleriyle birlikte imar değişikliklerinin yapılmış olduğu söylenebilir. Hem üretim anlamında hem de ticari anlamda kendilerini geliştirebilmiş kentlerin kesintiye uğramadan geliştikleri ve dönem yöneticileri tarafından maddi imar destekleri aldıkları görülmüştür. Bir diğer büyüme desteğini de kentin yakın çevresindeki küçük yerleşimlerden almış olabilecekleri düşünülebilir. Çünkü yakın çevrede bulunan üretim esaslı küçük yerleşimlerden elde edilen mallar büyük kentlerin agoralarında satılarak ticaretin gelişmesine ve çeşitlenmesine katkıda bulunmuşlardır. Çalışma kapsamında büyük kentlere dönüşen küçük yerleşimlere örnek olarak; Misis, Anavarza, Hieraopolis Kastabala ve Tarsos (Gözlükule) verilebilir.

2.3. Kent Öğeleri

Roma döneminde önemli kent öğelerinden biri ana caddelerdir. Bu dönemde ana caddelerin yüzeyi taş ile kaplanmıştır. Ana caddenin altlarına kanalizasyon ve su kanalları yapılmıştır. Böylelikle yağmur ve sel suları ile birlikte hamamdan, çeşmeden, tuvaletten gelen atık sular rahatlıkla kent dışına tahliye edilebilmiştir. Temiz suyun kente ulaşması ve dağıtımı ile pis suyun kentten uzaklaştırılmasında kullanılan sistemlerin büyüklüğü, caddenin genişlemesindeki etkenlerden biri olmuştur. Yani caddenin genişlemesi, o kentin kullanıcılarının taleplerini belirtmekte, dolayısıyla kentin büyüklüğü hakkında bilgi verebilmektedir.

Kentlerin önemli temel ihtiyaçlarından olan su, su kemerleri aracılığıyla uzak mesafeden kente taşınmıştır. Su kemerleri ile kente giren su, pişmiş toprak veya kurşundan yapılan künklerin toprak altına döşenmesi ile yapılara ulaştırılabilmıştır (Arlı, 2014).

Kentlerin merkezlerinde forum yapısı, agora ya da çeşitli kamu yapıları yer almıştır. Kentlerdeki nüfus artışı ve sosyo-ekonomik gelişmeler doğrultusunda kentin büyümesi ile birlikte yeni yapılar kent yapılarının dışına taşmıştır. Kent içerisinde ileride yapıyı öngörülen boş insulaların bırakılması söz konusu olmamıştır. Kentlerin ana cadde kurgularındaki anıtsallık önemsenerek, kent merkezinde halkın gününün çoğunu geçirdiği mekânlar ile bu anıtsal caddeler arasındaki bağlantı güçlendirilmiştir.

Roma kentlerinde önemli bir mekânsal öğe olan forum, erken dönem örneklerinde merkezi bir alanda yer alıp ana caddeler buraya açılırken, M.Ö 1. yüzyıl' da Augustus dönemi itibariyle ana caddenin hemen sınırındaki insulasında yer almaya başlamıştır (Rich ve Wallace, 2000).

Bu uygulamanın, kentteki tek odak olma özelliğinden çıkartılıp, ana caddenin sağlamış olduğu anıtsallığın kesintiye uğramadan algılanmasını arttırmak, böylece İmparatorluk güç vurgusunu daha fazla hissettirmek amacıyla yapıldığı söylenebilir.

Roma mimarisinin kentsel öğelerinden biri olan sütunlu caddeler kentin gelişmişlik göstergelerinden biri olmuştur. Ticari ilişkileri gelişmiş ve sosyal düzeyi yükselmiş kentlerde bu caddelere takların eklendiği ve yazılı kaideler üzerinde duran heykellerin yerleştirilmiş olduğu yazılı kaynaklardan veya korunabilmiş antik kentlerden bilinmektedir. Sütunlu caddelerin arkasında dükkanlar ve evler yer almıştır. Kilikya bölgesi antik kentlerinin bazılarında hem kuzey-güney, hemde

KİLİKYA BÖLGESİ ROMA DÖNEMİ ANTİK KENTLERİNİN PLANLAMA ÖLÇEĞİNDE İNCELENMESİ

doğu-batı yönünde sütunlu caddelerin olduğu (cardo ve decumanus), bazı kentlerde ise sadece ya cardo ya da decumanus varlığı görülmektedir. Şekil 3' de sütunlu cadde örnekleri yer almaktadır.

OVALIK KİLİKYA ANTİK KENTLERİ SÜTUNLU CADDELER

SOLOİ-POMPEİPOLİS (Harita: Beauford, 1817'den geliştirilmiştir.)

HIEROPOLİS CASTABALA (Harita: Zeyrek, 2011'den geliştirilmiştir.)

Cardo:
Kuzeybatı-
Güneydoğu

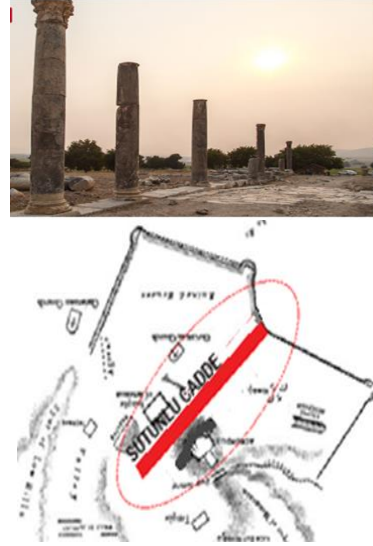
Decumanus:
Kuzeydoğu-
Güneybatı

Cardo Genişlik:
14,5 metre.

Cardo Uzunluk:
450 metre.

**Zemin Kaplama
Malzemesi:**
Yerel Kalker Taşı

Kanalizasyon:
Var

Cardo:
Kuzeydoğu-
Güneybatı

Decumanus:
Mevcudiyeti:
Bilinmiyor

Cardo Genişlik:
11, 30 metre.

Cardo Uzunluk:
310 metre.

**Zemin Kaplama
Malzemesi:**
Yerel Kalker Taşı

Kanalizasyon:
Bilinmiyor

Şekil 3. Ovalık Kilikya Bölgesi Sütunlu Cadde Örnekleri

Bir diğer kentsel öge olan zafer taklarının inşası, imparatorun kazandığı zaferleri anıtsallaştırmak için yapılmış oldukları bilinmektedir. Roma imparatorluk ordusu komutanı bir zafer kazanmışsa onun onuruna inşa edilen bu yapının altından geçerek kenti onurlandırmakta ve takım üzerinde de bu zaferi simgeleyen kabartmalar yer almaktadır (Arlı, 2014).

Kazanılan zaferlere ek olarak takım inşasının diğer nedenleri, önemli politik olaylar, sınırların genişletilmesi, barışın sağlanması, uzun süre kent dışında olan imparatorun Roma'ya dönüşü gibi olaylara bağlanmıştır. Eyaletlerde ise, kentin Roma egemenliğine girerek, imparator tarafından ziyaret edilmesi, imparator ve tanrıların kutsanması, imparatorun şerefli bir unvan alması, sınırların belirlenmesi gibi nedenler ile inşa edilmişlerdir. Kilikya'da Syedra, Antiochia ad Cragum, Seleuceia ad Calycadnum, Diocaeserea, Corycus, Anazarbus, Hierapolis-Castabala, Mopsuestia kentleri ile Tarsos Bayramlı köyü yakınlarında tak kalıntıları bulunmaktadır. Şekil.4' de bazı tak örnekleri yer almaktadır.

KİLİKYA BÖLGESİ ROMA DÖNEMİ ANTİK KENTLERİNİN PLANLAMA ÖLÇEĞİNDE İNCELENMESİ

TARSOS-Kleopatra Kapısı (Deniz Kapı) 1960'lı yıllar-(Atman, pinteres,2019)	TARSOS-Roma Yolu Kapısı (wikipedia.org, 2019)
	
ANAVARZA –Ala Kapı (www.adanapost.com)	TARSOS-Demir Kapı (wikipedia.org, 2019)
	

Şekil. 4 Kilikya Bölgesi Tak Örnekleri

Kentsel öğelerden biri olan Tiyatrolar Yunan kültürünün eserleri olarak karşımıza çıkmakla beraber, Helenistik dönemde kültürel ve dinsel gösteriler için inşa edilmişlerdir. Bu yapı Roma imparatorluk döneminde ise politik çıkarlara hizmet eden kamu yapılarına dönüşerek, zamanla kent toplantılarının yapıldığı mekânlar özelliği taşımışlardır (Ferrero, 1988). Kilikya'da varlığı bilinen tiyatroya sahip kentler Laertes, Anemurium, Celenderis, Claudiopolis, Seleucia ad Calycadnum, Diocæserea, Olba, Elaiussa-Sebaste, Soloi-Pompeopolis, Tarsos, Augusta, Magarsos, Anazarbus, Oenoandos-Epiphaneia ve Hierapolis-Castabala'dır.

Stadyum yapıları ise Romalılar zamanında yarışmalar dışında gladyatör gösterileri ve vahşi hayvan mücadelelerine sahne olarak büyük ilgi toplamışlardır. Erken dönemlerde Romalılara özgü olan bu gösteriler için amfiteyatrolar kullanılmaktayken, nüfusun artmasına bağlı olarak izleyici talebindeki artış nedeniyle bu tür sosyal faaliyetler için de stadyumlar kullanılmıştır (Spanu, 2003). Kilikya'da Anazarbus, Hierapolis-Castabala, Aigaii, Mopsuestia, Seleucia ad Calycadnum, Adana, Tarsos, Lamos-Adanda kentlerinde stadyumların varlığı bilinmektedir.

Roma dünyasında yıkanmak, temizlenmekten çok daha karmaşık ve köklü bir alışkanlıktır. Hamamlar aynı zamanda sohbet toplantılarının yapıldığı, hoşça zaman geçirilen yerlerdir (Yegül, 2003). Hamamlar imparatorluk topraklarının da Romalılaştırmanın bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentin büyüklüğüne göre sayılarında artış görülmektedir. Kentte suyun getirilmesi ve kullanılması ile yaygınlaşan hamam ve nymphaeum gibi yapılar Roma kentlerinin yaşam kalitesini arttırmışlardır.

Nekropolisler, Pax Romana ile artan ekonomik gelişme sayesinde antik kentlerin silüetlerinde değişimler meydana getirmişlerdir. Mezar yapılarında anıtsallaşma başlayarak, tapınak formu mezarlar, mezar evleri, tonozlu mezarlar, büyük kaya mezarları gibi görkemli mezar yapıları ortaya çıkmıştır (İdil, 1985). Anazarbus antik kentinde kayalık kesimde mezarların yan yana gelmesi ile süllet oluşumu ile Elaiussa Sebaste kentinde tapınak şeklinde mezarların bir arada bulunması bu dönem yapılarına işaret etmektedir.

KİLİKYA BÖLGESİ ROMA DÖNEMİ ANTİK KENTLERİNİN PLANLAMA ÖLÇEĞİNDE İNCELENMESİ

Kent öğelerinden biri olan Forum yapısı zamanla Roma dönemi kentlerinin en önemli öğesi olmuştur. Forum, agoradan farklı olarak etrafına sütunlar eklenmiş, dükkân ve iş yerleriyle çevrilmiş, bağımsız ve çevresi kapalı bir alan olarak gelişmiştir. Birçok Roma kentinde forum, dükkânlar, tapınaklar, bazilika ile çevrilmiş, yönetim ve ticaret işlevlerini kendi içinde barındıran bir merkez konumuna ulaşmışlar (Wheeler, 2004).

3. SONUÇLAR

Kilikya bölgesi antik kentlerinin kent planları, kentler arası ulaşım olanakları ve kentin öğeleri, o kentin oluşum kurgularının ve gelişim süreçlerini gösteren önemli olgulardır. Bu doğrultuda Kilikya bölgesi Roma dönemi kentleri incelendiğinde kentin oluşum kurgularını etkilemiş olan bileşenlere yer verilmiştir.

- ✓ Cadde genişlikleri kentin büyüklüğü ile doğrudan ilişkilidir,
- ✓ Çoğu Roma dönemi kentlerinde sütunlu aks altında kanalizasyon galerileri ve temiz su hattı yer almaktadır. Gerekli altyapı müdahaleleri için ise belirli aralıklarda rögar kapaklarının bırakılmış olduğu görülür,
- ✓ Caddelerin her iki yanında bulunan kolonlar üzerinde genellikle konsolların bulunduğu ve buralarda heykellerin sergilenmiş olduğu görülür,
- ✓ Caddede bulunan kolonlar ile portiko üzerinde yer alan dükkânlar arası bir çatı bağlantısının olduğu, bu çözümün kullanıcıları yağmur, güneş ve rüzgardan korumuş oldukları düşünülmektedir,
- ✓ Bazı örneklerde cadde üzerinde bulunan kolonların, önemli bir yapı önünde değişiklik göstererek kemerli anıt yapısına dönüşmüş olduğu görülür,
- ✓ Kent büyüdükçe ikincil akslara ihtiyaç duyulmuştur,
- ✓ Cadde zemin döşeme malzemeleri yöredeki ocak ve taşlara göre değişiklik göstermektedir,
- ✓ Izgara plan kent kurgusunun topografyanın izin verdiği ölçüde Roma döneminde kullanıldığı görülmektedir
- ✓ Anıt mezar ve nekropoller kentin çıkışlarında ya da dağlık kesimde bulunduğu görülür,
- ✓ Kilikya bölgesinde yer alan ızgara planlı antik kentlerin Klasik dönemdeki eşit insula anlayışının, Helenistik dönemde kısmen korunduğu ancak Roma döneminde bozulmalar ve değişimler olduğu görülmüştür.
- ✓ Kentlerin içerisindeki ticaret alanları liman kentlerde limana diğer kentlerde ise kentin kapısına yakın inşa edilmişler ya da kentin merkezinde konumlandırılmış oldukları görülmüştür.
- ✓ Deniz ticaretinin, kara ticaretinden düşman saldırılarına karşı daha az tehdit altında olması ve kara ticaretine göre daha kısa zamanda gidilecek yere ulaşılması açısından Kilikya bölgesinde denizcilik gelişmiştir. Kilikya bölgesinin dağlık alanlarında yetişen sedir, ardıç gibi kereste kaynaklarının varlığı bölgeyi gemi yapımında önemli duruma getirmiştir. Bütün bu olgulara bağlı olarak Kilikya bölgesi kıyı kesiminde liman sayıları ve ticaret etkinlikleri artmıştır.
- ✓ Roma kent kurgusunda kentler arasında aynı yapılarda yapısal benzerlikler bulunmakla birlikte plan bakımından oluşan farklılıkların arazi şartları ile doğu ve batı ile olan ilişkileri sonucu düşünce yapılarının mekâna yansımalarından kaynaklandığı tespit edilmiştir.

4. KAYNAKLAR

Alishan, L. M. (1899). Sissouan ou L'Arméno-Cilicie. Des Description Géographique et Historique. Venise-S. Lazare: Publié Sous Les Auspices.

KİLİKYA BÖLGESİ ROMA DÖNEMİ ANTİK KENTLERİNİN PLANLAMA ÖLÇEĞİNDE İNCELENMESİ

Arlı, Y. (2014). Güneybatı Anadolu’da Roma Dönemi Şehirciliği, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

Aşkın, E. (2006). Kent Planı ve Mimari Yapılanması Açısından Cilicia ve Lycia Bölgelerindeki Roma Dönemi Kentlerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Mersin.

Aydınöglü, Ü. (1998). Olba Bölgesi Yol Ağı. Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi Yayınları-I, Mersin.

Aykaç, P. (2008). Çok Katmanlı Kentlerin Sunum Prensiplerinin Kültürel Öneme Bağlı Olarak Belirlenmesi, Tarsus Örneği, Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ, Ankara.

Beaufort, F. (1818). Karamania or Brief Description of the South Coast of Asia Minor, London.

De Giorgi, A. U., 2011. Hellenistic Founders, Roman Builders: Anazarbus in Cilicia Hellenismus in der Kilikia Pedias, Byzas, 14:121-138.

Durugönül, S. (2001). Development of Ancient Settlements in Cilicia. Adalya V,107-118.

Durugönül, S., Durukan, M., Aşkın, E., Alkaç, E., Kaplan, D., Körsulu, H. (2008). 2007 Yılı Korykos (Kızkalesi) Yüzev Araştırması Araştırma Sonuçları Toplantısı, XXVI.

Ferrero, D. (1988). Batı Anadolu’nun Eski Çağ Tiyatroları (çev: Erendiz Özbayoğlu), Ankara.

Gates, M. H. (2011). 2009 Season At Kinet Höyük (Yeşil-Dörtüol, Hatay). KST, 32(3):182-195.

Gough, M. (1952). ‘Anazarbus’ Anatolian Studies 2.

Hild, F., Hellenkemper H. (1990). Kilikien und Isaurien. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.

İdil, V. (1985). Likya Lahitleri, Ankara.

Kaya, M, A. (2006). İmparator Septimius Severus Döneminde Anadolu. Ankara Üniversitesi DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi, 25(39): 28–48.

MacKay, T. S. (1968). Olba in Rough Cilicia, Michigan.

Owens, E. J. (2000). Yunan ve Roma Dünyasında Kent Homer Kitabevi, İstanbul.

Rich, J., Wallace, A. (2000). City and Country in the Ancient World (Antik Dünya’da Kırsal ve Kent), 1. Baskı, Çev.: Lale Özgenel, Homer Kitabevi, Ankara.

Saban, D. (2009). Hermann Jansen’s Planning Principles and His Urban Legacy in Adana. Metu-JFA, Ankara.

Sarıkaya L. Y. (2009). Koruma-Planlama Süreçleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Soli-Pompeiopolis Örneği. SPO Planlama Dergisi

Sayar, M. H. (1992). Doğu Kilikya’da Epigrafi ve Tarihi-Coğrafya Araştırmaları 1990, Araştırma Sonuçları Toplantısı IX.

Sayar, M. H. (2004). Kilikya’da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 2002. XXI. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 1.

Sayar, M. H. (1995). Kilikya’da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları. XIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı-1,55-75,Ankara.

Sayar, M. H., Siewert P., Taeuber, H. (1993). Doğu Kilikya’da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1991. X. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara

Spanu, M. (2003). Roman Influence in Cilicia Through Architecture, Olba VIII.

KİLİKYA BÖLGESİ ROMA DÖNEMİ ANTİK KENTLERİNİN PLANLAMA ÖLÇEĞİNDE İNCELENMESİ

Wheeler, M. (2004). Roman Art and Architecture [Roma Sanatı ve Mimarlığı], Çeviren: Zeynep Koçel Erdem, Homer Yayınları, İstanbul.

Wurster, W. (1996). Dynastensitz und Römerstadt: eine Skizze über Prozesse der Romanisierung in Lykien. Ed. F. Blakolmer et al. Festschrift Jürgen Borchardt Wien.

Yegül, F. K. (2003). Cilicia at Crossroads: Transformation of Baths and Bathing Culture the Roman East, Olba, 8.

Zeyrek, H. T. (2011). ANMED, Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri, Kastabala-Hierapolis Kazısı.

Zoroğlu, K. L. (1995). İçel Sanat Kulübü aylık bülteni, 39.sayı, Eylül, Mersin.

İnternet Kaynakları:

www.adanamuzesi.gov.tr, 2019

www.wikipedia.org, Tarsos, 2019.

tr.pinterest, Atman, Ö (2019)

BİNA MALİYETLERİNİN DEĞİŞİMİNDE MALZEMENİN ETKİSİNİN KAYSERİ KENTİNDE İNCELENMESİ

**Z. Özlem Parlak Biçer¹, Karahan Özer², Leyla Bayındır³, Sena Keleş⁴, Zuhale Bayraktar⁵,
M. Furkan Gülşen⁶, Furkan Adıyaman⁷, M. Raşit Apaydın⁸, Ömer Kuşçu⁹**

¹ Erciyes Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, Kayseri, Türkiye

parlako@erciyes.edu.tr

^{2,3,4,5,6,7,8,9} Erciyes Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, Kayseri, Türkiye

*karahanozerr@gmail.com, leyla.bayindir91@gmail.com, zuhalbayraktar34@gmail.com,
muhammedrasitapaydin@gmail.com, gg_932_40@hotmail.com, senakeles@gmail.com,
frkngsln1131@gmail.com, furkan.adiyaman@outlook.com*

1. GİRİŞ

Türkiye’de yapı sektöründe inşaaata başlanmadan önce yapının yaklaşık maliyeti, toplam inşaat alanı ile birim m² inşaat maliyetinin çarpılması sonucu bulunmaktadır. Birim m² inşaat maliyeti ise Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın her yıl yayımladığı yapı yaklaşık birim maliyet listesinden elde edilmektedir. Binalarda kaba ve ince iş olmak üzere iki maliyet hesabı yapılmaktadır. Mimarlık için maliyet, binanın ne kadarlık bir bütçe ile yapılacağına hesaplanması işlemi olarak belirlenebilmektedir. Diğer bir ifade ile; mimari projeden bitmiş bir bina elde etmek için ortaya konulması gereken finansal kaynaktır. Bina üretiminde ilk amaç, minimum maliyet ile maksimum faydayı sağlamaktır ([emlakwebtv](#), 2014).

Bina maliyetinde, maliyet planlamasına mümkün olduğunca erken başlanması yapının sonuna gelindiğinde daha az maliyetle yapılmasını sağlamaktadır. Bina maliyetinin mümkün olduğunca ilk karar aşamasında verilmesi istenmektedir (Bostancıoğlu, E., 2006). Yapıya ayrılacak sermayenin yeterli olup olmadığı veya ayrılması gerekli kaynak miktarının bilinmesi ileri aşamalar için çıkacak sorunları ortadan kaldırmaktadır. İlk yatırım kararı, şematik tasarım, tasarımların geliştirilmesi ve uygulanması kararlarının doğru alınması, binanın maliyeti için olumlu sonuçlar çıkartmaktadır. Bina maliyetini düşürme şansının en yüksek olduğu evre ön tasarım evresi olarak görülmektedir (Bostancıoğlu, E., 1999). Tasarımın ilk evresinde maliyetin ne kadar olduğu bilinirse buna uygun seçimler ve tasarım çözümleri geliştirilebilmektedir. İlk yatırım kararı ve ön projeden çıkan sonuçların maliyet adına kesin olmadığı unutulmamalıdır. Binanın kesin maliyeti biten inşaat sürecinden sonra netleşmektedir. Bu bağlamda binanın tasarım kararının verilmesinden inşaat evresinin bitme sürecine kadar olan aşamada maliyet verileri toplanması, saklanması ve ileri de kullanılmak üzere bilgiye dönüştürülmesi söz konusudur.

Bina maliyetini etkileyen birçok etmen bulunmaktadır. Bunların başında binanın yapılacağı yer, binanın kat yüksekliği ve kat sayısı, bodrum katının olup olmaması, dış duvar tipi ve yapı teknolojileri gelmektedir (Bostancıoğlu, E., 2006). Aynı zamanda binada kullanılacak malzeme çeşitleri maliyeti önemli derecede etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Malzeme seçimi, binanın kat yüksekliği gibi etmenlere, binanın hangi işlemlerle kullanılacağı sonucu karar verilmektedir. Yani maliyeti etkileyen diğer bir faktör ise binanın işlevidir. Ayrıca binanın çevre uzunluğu, binanın yapı yılı, plan biçimi, iklimsel koşullar da maliyette etkili olmaktadır (Bostancıoğlu, E., 2006). Deprem kuşağında yer alması, taşıyıcı sistem çözümleri, zemin etütleri, projenin uygulanması ve denetimi de maliyeti arttıran etmenler olarak karşımıza çıkmaktadır (Özkan, Ö., Muratoğlu, Ö., 2005). Maliyet sadece binanın yapı sürecinde değil, yapı işlemi bittikten sonraki kullanım sürecinde de önemli olmaktadır. Seçilen malzemenin bakımı, onarımı, binanın işletme maliyeti de düşünülmelidir. Örneğin; ahşap, çelik ya da betonarme bir malzeme seçimi her bakımdan farklı sonuçlar ortaya

BİNA MALİYETLERİNİN DEĞİŞİMİNDE MALZEMENİN ETKİSİNİN KAYSERİ KENTİNDE İNCELENMESİ

çıkartmaktadır. Betonarme bir malzeme çoğunlukla sıva boya gerektirdiği gibi ahşap bir malzeme ise nemden koruma gerektirecektir (Bostancıoğlu, E., 2006).

Her dönem içerisinde inşaat projelerinin başarısı, işin zamanında ve planlanan maliyetle tamamlanmasına bağlıdır. Bina tipi, kat yüksekliği, kat sayısı, iklimsel koşullar, dış duvar tipi gibi etmenler önemli olsa da öncelikli olarak yapıda kullanılan tüm malzemelerin yapının maliyetini ne kadar etkilediği ve malzeme seçimine yapının ön tasarım evresinde karar verilmesinin önemi de açıktır. Maliyetin düşürülmesi bakımından, eldeki kaynaklara uygun tasarım yapılması ve alternatifler arasından en uygununun seçilmesinin önemi bu çalışma ile ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu çalışma ile maliyetin bina yapımındaki önemi araştırılmış, özellikle malzeme seçimi açısından maliyeti etkileyen faktörler üzerinde durulmuştur. Çalışmanın bundan sonraki çalışmalara katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Mimaride maliyete etki eden faktörlerden biri ise dış cephe maliyetidir. Yapının dış cephesi özellikle pazarlama stratejilerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bundan dolayı da Kayseri’de yapı fiyatlarında artışa neden olma durumu söz konusudur. Bu çalışma Kayseri’de üst gelir grubu için yapılan konut uygulamalarındaki malzeme maliyetlerine yöneliktir. Çalışmanın amacı malzemenin maliyetteki etkisini ölçmek ve çalışmanın konuya katkı koymasını beklenmektedir.

2. MATERYAL VE METOT

Çalışma alanı olan Kayseri’de üst gelir grubunun konuta daha çok yatırım yaptığı alan olarak ortaya çıkan Çay Bağları mevkiinde farklı büyüklükteki site içerisinde bulunan yapılardan birer adet konut belirlenmiştir. Seçilen her mimari projenin farklı sitelerden ve farklı mimarların tasarımlarından olmasına özen gösterilmiştir. Çalışmaya konu olan yapılarda farklı malzemelerin kullanılması, Kayseri lüks konut kavramına yön vermesi seçim alanının sınırlarını çizmekte etkili olmuştur.

Yaklaşık maliyet hesaplamasında, seçilen malzemenin birimi ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın yayınladığı malzeme poz numaralarına göre birim maliyetlerinin çarpılması ile toplam seçilen malzemenin maliyeti bulunmuştur. Malzeme incelemesine karar verilen yüzeylerin alan metrajı, elde edilen proje verileri ve yerinde ölçme üzerinden hesaplanmıştır. Bu yapılırken belirlenen ve ulaşılabilen mimari projelerin çizimleri kullanılmıştır. Çalışmada, seçilen yapılarda kullanılan mevcut malzemelerin günümüz birim fiyatları ile maliyetinin ne olacağı hesaplanmıştır. Yapılarda kullanılan malzemelerin birim m² inşaat maliyeti Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın yapı yaklaşık birim maliyet listesinden elde edilmiştir. Poz karşılıkları bulunamayan malzemelerin birim maliyetleri piyasa araştırması sonucu tespit edilmiştir.

3. KAYSERİ VE ÇALIŞILAN ALANLARIN GENEL ÖZELLİKLERİ

Kayseri, İç Anadolu’nun güney bölümü ile Toros dağlarının birbirine yaklaştığı yerde Orta Kızılırmak bölümünde yer almaktadır (kayserikultur, 2019). Bulunduğu coğrafi konumdan dolayı Kayseri’nin birçok yerinde kışları soğuk ve kar yağışlı, yazları ise sıcak ve kurak karasal nitelikli Orta Anadolu iklimi hâkimdir (kayseri.dmi, 2019).

Türkiye’nin ticaret ve sanayi merkezi olarak bilinen Kayseri, tarihin en eski zamanlarından beri pek çok uygarlığı barındıran ve her dönemde önemini koruyan bir kenttir. Kayseri, Kalkolitik çağlardan başlayarak Asur, Hitit, Frig dönemlerinde ve Roma devri sonuna kadar bir yerleşim alanı olan Kültepe önemli merkezin yakınında yer alan bir bölge olarak bu uygarlıkların hepsinden derin izler taşımaktadır (kayserikultur, 2019). Mazaka, şehrin en eski adıdır ve bu isim ile Roma devrine kadar gelmiştir. Roma döneminde ise imparator şehri anlamında Kaisareia adını almış olan şehir, Cumhuriyet dönemiyle birlikte Kayseri olmuştur (kayserikultur, 2019).

Kayseri yüzyıllardır çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapması ve önemli ticaret yolları üzerinde bulunmasından dolayı eski tarihlerden günümüze değin Doğu ve İç Anadolu’nun önemli bir ticaret merkezi konumundadır. Yerleşmiş olduğu platoda tarıma elverişli ovaların bulunması, endüstrileşmede gösterdiği hızlı gelişme ve ticari faaliyetlerde ulaştığı seviye ile Kayseri (Şekil 1),

BİNA MALİYETLERİNİN DEĞİŞİMİNDE MALZEMENİN ETKİSİNİN KAYSERİ KENTİNDE İNCELENMESİ

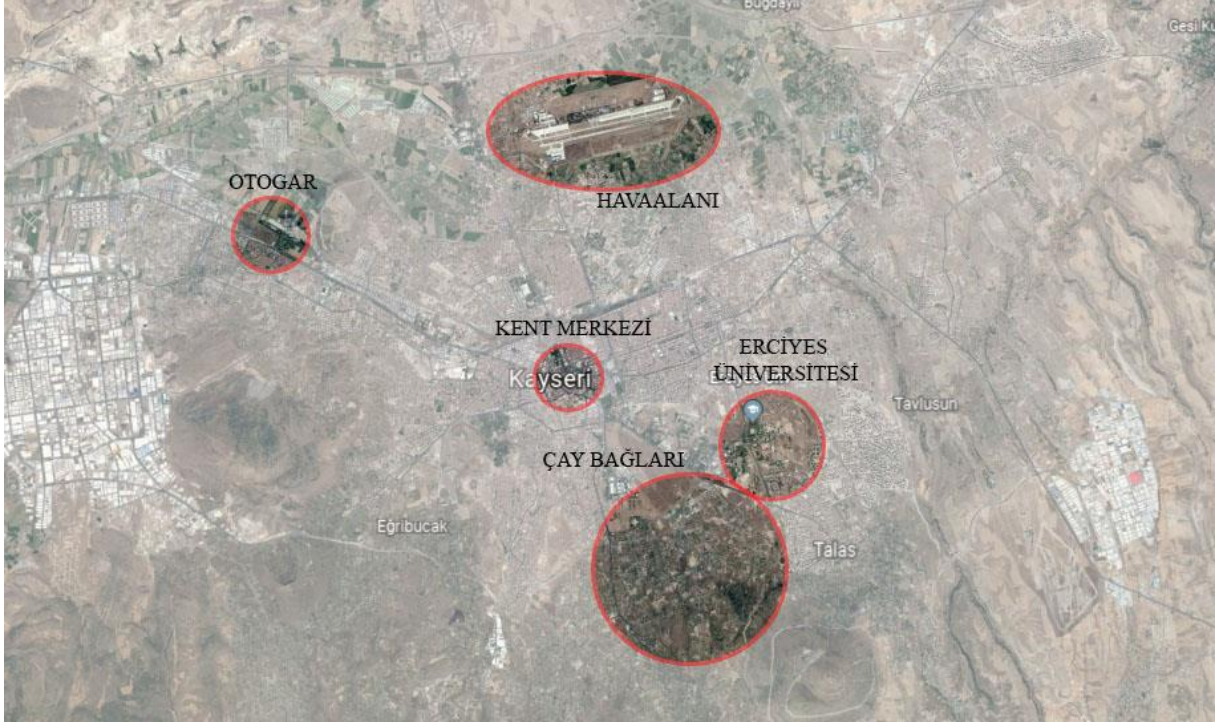
ülke içinde ekonomik gücünü gün geçtikçe daha çok hissettirmektedir. Orta Anadolu'nun endüstri ve ticaret merkezlerinden olan ve 46 ilin geçiş yolu üzerinde bulunan Kayseri, şehirleşmeyle beraber hızlı ve yoğun bir endüstrileşme süreci içerisinde Kayseri'deki yoğun şehirleşmenin getirdiği toplu konuta yönelik çok katlı ve farklı taban alanına sahip konut yapıları yanı sıra kent merkezi çeperinden uzaklaştıkça az katlı ve yoğunluklu yerleşimler de görülmektedir. Bu çalışmada, bahsi geçen az katlı konutlar ele alınmıştır.

Şekil 1. Kayseri'nin Konumu (Google .Haritalar , 2019)

Çalışmaya konu olan yapıların yer aldığı sitelerin bulunduğu ilçe olan Melikgazi, Kayseri'nin en büyük ilçesidir. Melikgazi içerisinde yüksek katlı konutlar ve Çay Bağları'na doğru ise az katlı ve yoğunluğu düşük bahçe içerisinde yer alan konutlar bulunmaktadır. Çay Bağları, Kayseri'de Ali Dağı'nın eteklerinde Talas ve Melikgazi ilçelerinin sınırında Melikgazi içerisinde yer almaktadır (Şekil 2). Ulaşımı özel araçlar ve toplu taşıma araçları ile sağlanan bölgenin Kayseri kent merkezine uzaklığı 6,6 km, terminale uzaklığı 16 km, havalimanına uzaklığı 11 km, Erciyes Üniversitesine uzaklığı 3,8 km'dir. Çay Bağları'nda tamamiyle az katlı tekil konut ve konut siteleri bulunmaktadır. Kullanıcı profili ise Erciyes Üniversitesi'ne yakınlığı sebebi de ele alındığında üniversite akademik personeli, kentin prestij alanlarından görüldüğünden üst gelir grubunda olan ticaret erbabı kişilerden oluşmaktadır. yaklaşık 20 yıllık bir yerleşim başlangıcına sahip olan bölgede son birkaç yıl içerisinde az yoğunlukta bir-iki katlı birkaç adet ticari yapı da inşa edilmiştir. Site içerisinde yapılan konutların ortak kullanımına yönelik yeşil alan, çocuk oyun alanları ve otoparklar bulunmaktadır. Site içerisinde yer alan her konut kendi kullanımına yönelik bireysel bahçelere de sahiptir. Bu durum bina taban alanlarının büyümesine de imkân sağlamıştır.

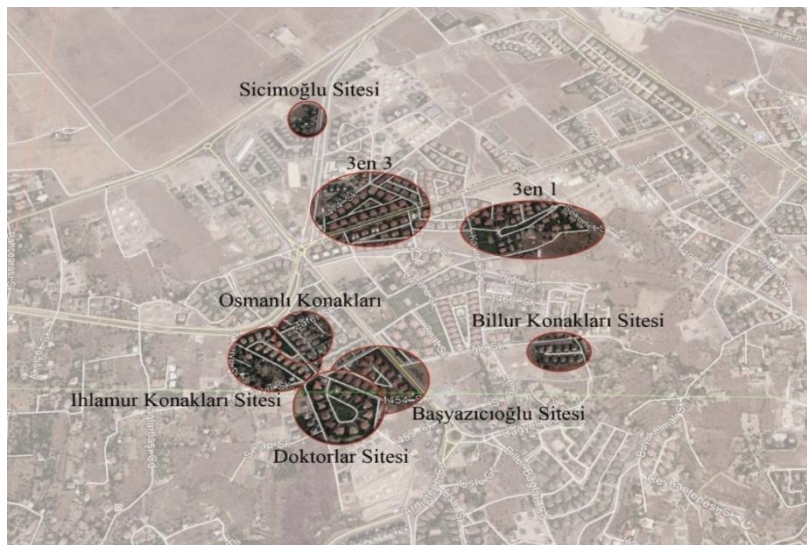
BİNA MALİYETLERİNİN DEĞİŞİMİNDE MALZEMENİN ETKİSİNİN KAYSERİ KENTİNDE İNCELENMESİ

Şekil 2. Çay Bağları'nın Konumu (Google .Haritalar, 2019)

4. İNCELENEN ALANLAR

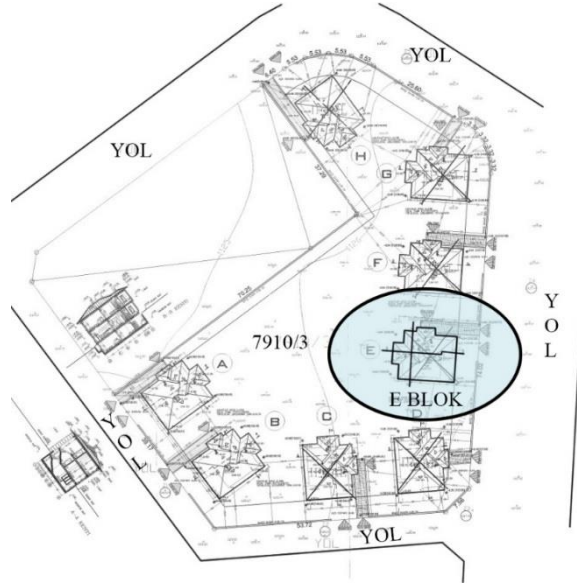
Bu çalışmada, Kayseri İli Çay Bağları Bölgesi'nde sekiz site ele alınmaktadır. İncelenen siteler; Sicimoğlu, 3en-3, 3en-1, Osmanlı Konakları, Ihlamur Konakları, Doktorlar, Başyazıcıoğlu ve Billur Konakları Siteleridir (Şekil 3). Her site içerisinde zaman içerisinde dış cephesine en az müdahale edilen ve ilk yapıldığı hali koruyan bireysel konutlar çalışmada maliyetleri belirlemek için ele alınmıştır. Sitelerin konut kullanım alanları, konut büyüklükleri ve ortak kullanım alanlarında farklılıklar bulunmaktadır. Ancak çalışmada maliyet hesabı, birim fiyat üzerinden ele alınarak geliştirildiği ve cephe üzerinden yapıldığı için konut kullanım alanı ve ortak kullanım alanları önem arz etmemiştir. Bu bölümde ele alınan konutların genel özellikleri incelenmiştir.

Şekil 3. Seçilen Bölgeler (Google .Haritalar , 2019)

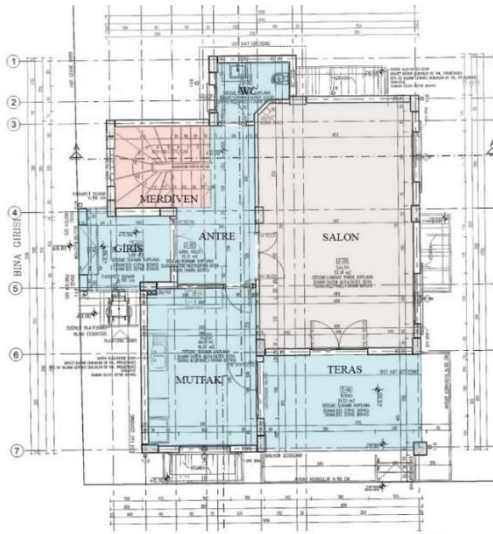
BİNA MALİYETLERİNİN DEĞİŞİMİNDE MALZEMENİN ETKİSİNİN KAYSERİ KENTİNDE İNCELENMESİ

Ele alınan ilk site olan Sicimoğlu Sitesi (Şekil 4), Kayseri İli, Melikgazi İlçesi, Erenköy Mah. Çaybağları Mevkii, K35D06A2D pafta, 7910 ada, 3 parselde bulunmaktadır (Şekil 3). Arsa yüzölçümü 14.309,36 m²'dir. Parsel içerisinde 8 adet tek tip konut projesi olup çalışma alanı E blok olarak belirlenmiştir. Site içerisinde her konut için 1.788,67 m² arsa alanı belirlenmiştir. Çalışması yapılan E blok konutu için kullanılabilen TAKS (Taban Alanı Kat Sayısı) alanı 86,83 m² ve kullanılan alan 85,98 m²'dir. KAKS (Kat Alanı Kat Sayısı) olarak da kullanılabilen alan 173,66 m² ve bunun da kullanılan alanı 173,51 m²'dir. Site içerisinde her yapı için tam m² kullanılmıştır, yasal sınır aşılmamıştır.

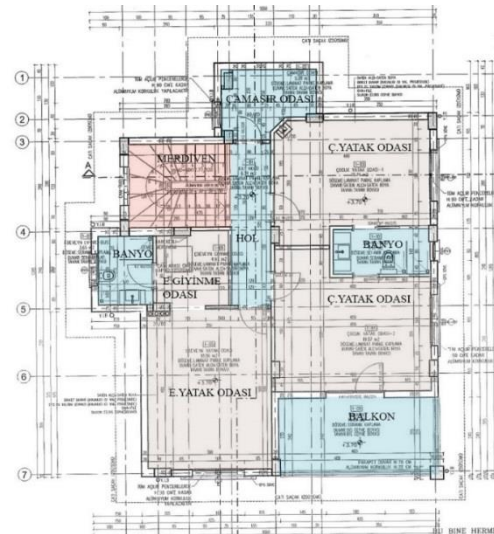

Şekil 4. Sicimoğlu Sitesi Vaziyet Planı (Melikgazi Belediyesi, 2019a)

Seçilen yapının zemin katında; salon (37,18 m²), mutfak (16,97 m²), antre (11,37 m²), giriş (5,88 m²), teras (24,53 m²), wc (3,73 m²), 1.kat planında ise; ebeveyn yatak odası (18,98 m²), çocuk yatak odası (19,87 m²), çocuk yatak odası (16,74 m²), ebeveyn giyinme odası (4,97 m²), duş (3,65 m²), çamaşır odası (5,28 m²), hol (6,34 m²), balkon (4,18 m²) bulunmaktadır (Şekil 5, 6).

Şekil 5. Sicimoğlu Sitesi Zemin Kat Planı (Melikgazi Belediyesi, 2019a)

Şekil 6. Sicimoğlu Sitesi 1. Kat Planı (Melikgazi Belediyesi, 2019a)

BİNA MALİYETLERİNİN DEĞİŞİMİNDE MALZEMENİN ETKİSİNİN KAYSERİ KENTİNDE İNCELENMESİ

Yapı betonarme sistem olarak inşaa edilmiş olup cephe kaplaması olarak mantolama üzeri silikon bazlı dış cephe boyası kullanılmıştır. Teras trambzını ahşap olarak tercih edilmiştir. Ayrıca katlar arası ulaşımı düşey sağlayan merdivenin ışık alması için merdivenin dış cepheye gelen yüzeyinde cam tuğla ile sağlamışlardır (Fotoğraf 1, 2).

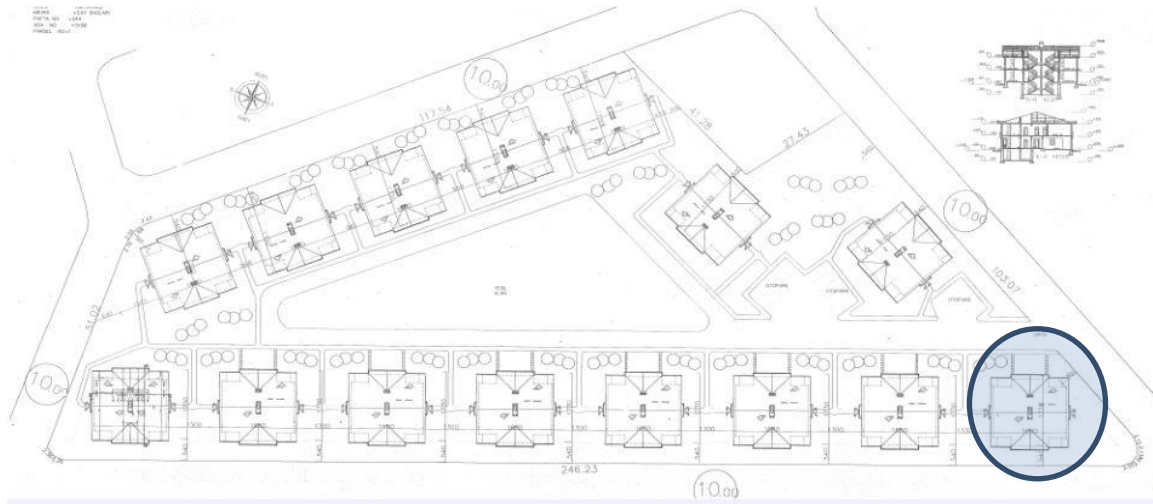

Fotoğraf 1. Sicimoğlu Sitesi Ön Cephe (Bayraktar, Z., 2019)

Fotoğraf 2. Sicimoğlu Sitesi Sol Cephe (Premar, 2019)

İkinci incelenen yapının bulunduğu 3en-3 sitesi, Kayseri İli Çay Bağları bölgesi Erenköy Mahallesi'nde bulunmaktadır (Şekil 3). Toplam 16.785,14 m² alan üzerine kurulan sitede zemin, birinci ve bodrum kattan oluşan 15 adet yapı bulunmaktadır. Taban alanları 290,64 m² olan yapıların, yapı başına düşen arsa alanları 848,68 m²'dir. Site mantığı ile düşünülen vaziyet planına göre yapılar için belirlenen ortak kullanım alanı ise 4.054,94 m²'dir. Bu alan içerisinde konut kullanıcıların arsa payları bulunmamaktadır. Bu site içerisinden 1 numaralı konut incelenmiştir (Şekil 7).

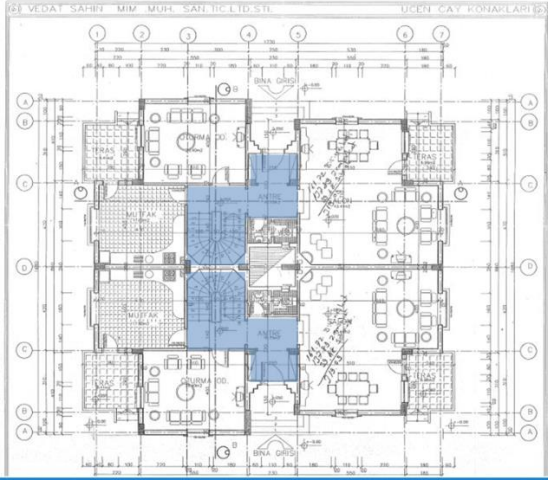

Şekil 7. 3en 3 Sitesi Vaziyet Planı (Melikgazi Belediyesi, 2019b)

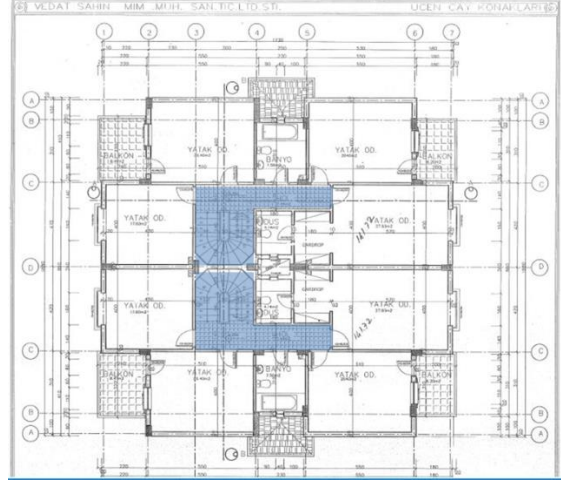
Zemin kat planında salon, oturma odası, mutfak, wc, antre ve 2 adet teras bulunmaktadır. Salon 43,41 m², oturma odası 20,40 m², mutfak 17,60 m², wc 2,88 m², antre 10,75 m², teras 8,41 m² ve teras1 6,96 m²'den oluşmaktadır (Şekil 8). Birinci kat planında 4 adet yatak odası, banyo, duş, hol ve 2 adet balkon bulunmaktadır. Çocuk yatak odası 17,60 m², çocuk yatak odası1 20,40 m², misafir yatak odası 20,40 m², ebeveyn yatak odası 27,93 m², banyo 7,50 m², duş 4,14 m², hol 7,44 m², balkon 8,41 m², balkon1 6,20 m²'den oluşmaktadır (Şekil 9). Betonarme iskeletli taşıyıcı sistem ile inşa edilen

BİNA MALİYETLERİNİN DEĞİŞİMİNDE MALZEMENİN ETKİSİNİN KAYSERİ KENTİNDE İNCELENMESİ

konutların cephesinde ise sıva, boya, taş kaplama, ahşap pencere ve çelik kapı kullanılmıştır (Fotoğraf 3, 4).

Şekil 8. 3en-3 Sitesi Zemin Kat Planı (Melikgazi Belediyesi, 2019b)

Şekil 9. 3en-3 Sitesi 1.Kat Planı (Melikgazi Belediyesi, 2019b)

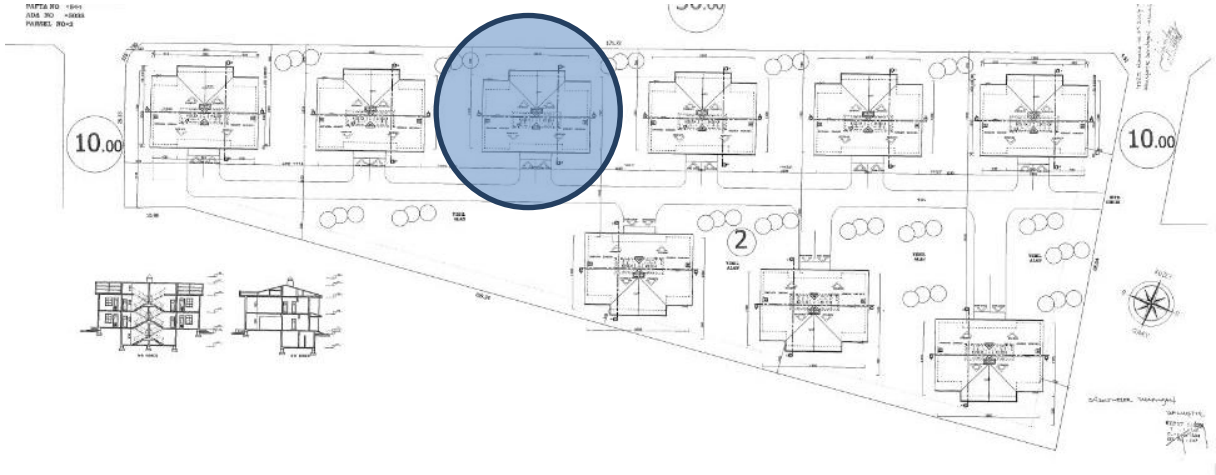
Fotoğraf 3. 3en-3 Sitesi Görünüşü (Özer, K., 2019)

Fotoğraf 4. 3en-3 Sitesi Görünüşü (Özer, K., 2019)

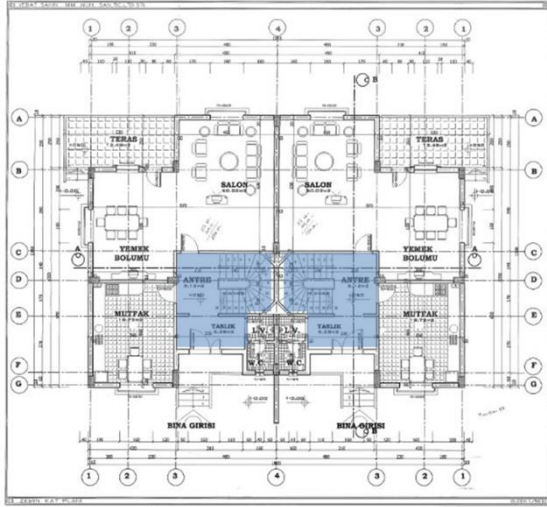
Bir diğer çalışma alanı olan 3en-1 sitesi de Kayseri İli Çay Bağları bölgesi Erenköy Mahallesi'nde bulunmaktadır (Şekil 3). Toplam 8.517,71 m² alan üzerine kurulan site üzerinde zemin, birinci ve bodrum kattan oluşan 9 adet yapı bulunmaktadır. Taban alanları 234 m² olan yapıların, yapı başına düşen arsa alanları 721,30 m²'dir. Sitenin vaziyet planında konutlar için belirlenen ortak kullanım alanı ise 2.026,01 m²'dir. Bu alan içerisinde konut kullanıcılarının arsa payları bulunmamaktadır. Bu site içerisinde 3 numaralı konut incelenmiştir (Şekil 10).

BİNA MALİYETLERİNİN DEĞİŞİMİNDE MALZEMENİN ETKİSİNİN KAYSERİ KENTİNDE İNCELENMESİ

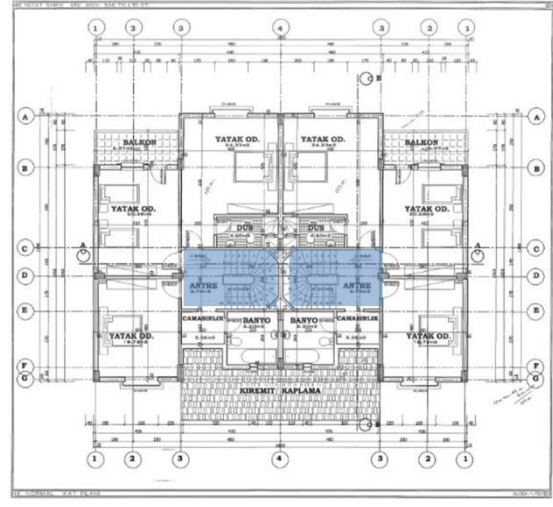

Şekil 10. 3en 1 Sitesi Vaziyet Planı (Melikgazi Belediyesi,2019c)

Zemin kat planında salon, mutfak, wc, antre, taşlık ve teras bulunmaktadır. Salon 50,02 m², mutfak 18,72 m², wc 3,12 m², antre 6,12 m², taşlık 5,28 m², teras 12,48 m²'den oluşmaktadır (Şekil 11). Birinci kat planında 3 adet yatak odası, banyo, duş, antre, çamaşırılık ve balkon bulunmaktadır. Ebeveyn yatak odası 24,33 m², çocuk yatak odası 20,28 m², çocuk yatak odası 1 18,72 m², banyo 6,50 m², duş 4,50 m², antre 5,70 m², çamaşırılık 3,36m², balkon 6,97 m²'den oluşmaktadır (Şekil 12).

Şekil 11. 3en-1 Sitesi Zemin Kat Planı (Melikgazi Belediyesi,2019c)

Şekil 12. 3en-1 Sitesi 1.Kat Planı (Melikgazi Belediyesi,2019c)

Betonarme iskeletli taşıyıcı sistem ile inşa edilen konutların cephesinde ise sıva, boya, taş kaplama, ahşap pencere ve ana giriş kapısı olarak çelik kapı kullanılmıştır (Fotoğraf 5, 6).

BİNA MALİYETLERİNİN DEĞİŞİMİNDE MALZEMENİN ETKİSİNİN KAYSERİ KENTİNDE İNCELENMESİ

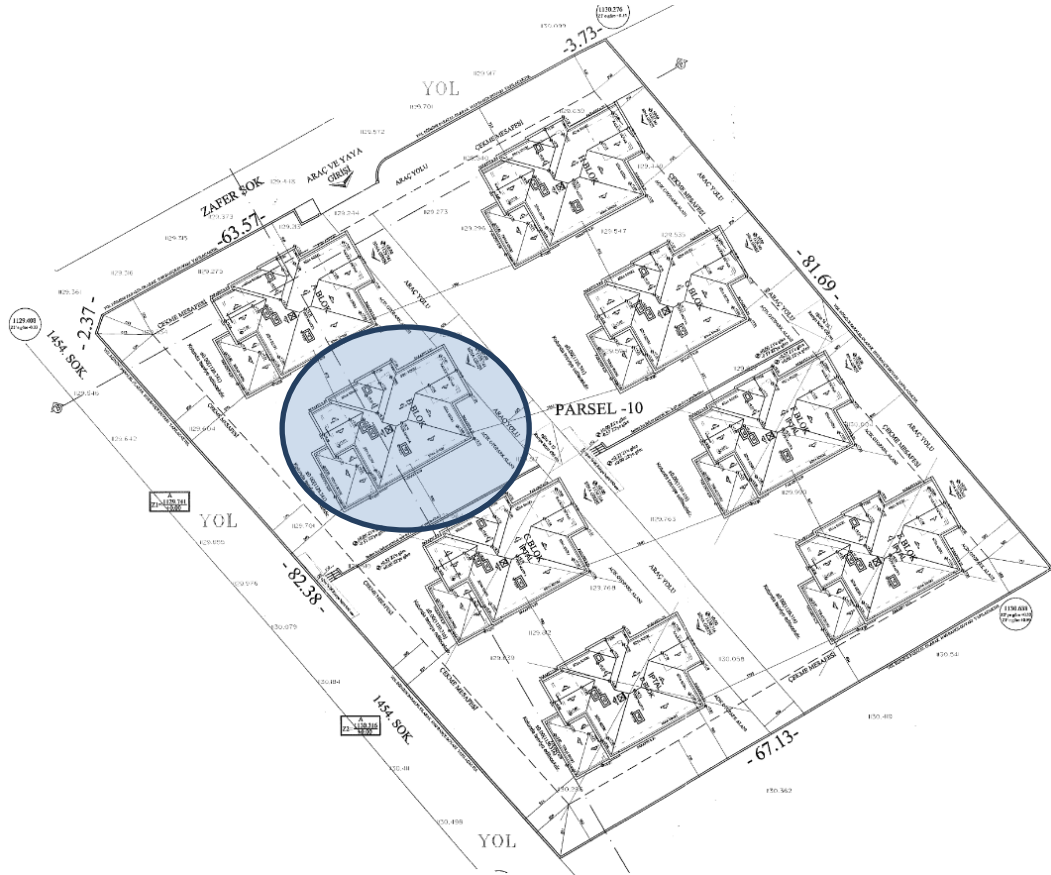

Fotoğraf 5. 3en-1 Sitesi Görünüşü
(Bayındır,L.,2019)

Fotoğraf 6. 3en-1 Sitesi Görünüşü
(Bayındır,L.,2019)

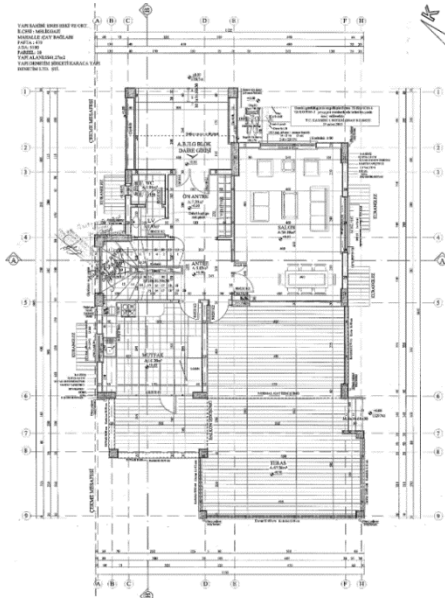
İncelenen diğer bir site olan Osmanlı Konakları sitesi, toplam 5.561,27 m² alan üzerine kurulmuştur (Şekil 13). Sitede bodrum kat, zemin kat, ve 1. kattan oluşan 8 adet konut bulunmaktadır. Yapı başına düşen arsa alanı 630 m²'dir. Bu alanda yapının konumlandığı alan 165,80 m²'dir. Site mantığı ile düşünülen vaziyet planına göre yapılar için belirlenen ortak kullanım alanı ise 1350,7 m²'dir. Bu alan içerisinde konut kullanıcıların arsa payları bulunmamaktadır. Bu site içerisinden B Blok incelenmiştir.

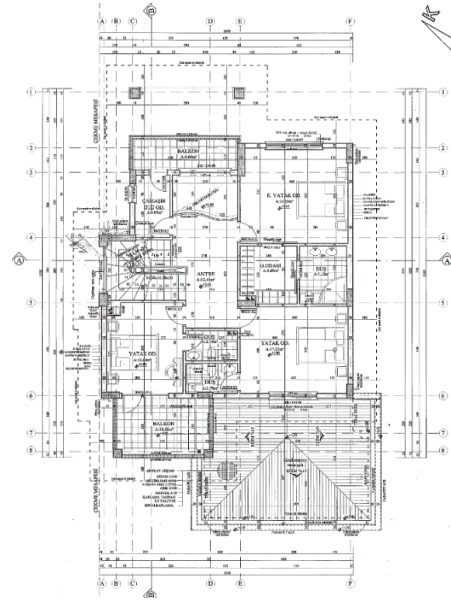
Şekil 13. Osmanlı Konağı Vaziyet Planı (Melikgazi Belediyesi 2019d)

BİNA MALİYETLERİNİN DEĞİŞİMİNDE MALZEMENİN ETKİSİNİN KAYSERİ KENTİNDE İNCELENMESİ

Bodrum kat planında iki adet kiler, kombi odası, temizlik odası, koridor ve lavabo-W.C bulunmaktadır. Kiler-1 15,97 m², kiler-2 23,03 m², kombi odası 11,26 m², temizlik odası 2,79 m², koridor 5,80 m² ve lavabo-W.C 2,99 m²'den oluşmaktadır. Zemin kat planında salon, mutfak, ön ante, ante, teras, lavabo ve W.C bulunmaktadır. Salon 30,08 m², mutfak 16,20 m², ön ante 7,29 m², ante 5,83 m², teras 67,38 m², lavabo 1,95 m² ve W.C 1,95 m²'den oluşmaktadır (Şekil 14). Birinci Kat planında 3 adet yatak odası, 2 adet balkon, 3 adet duş, giyinme odası, çamaşır ve ütü odası ve ante bulunmaktadır. Ebeveyn yatak odası 18,65 m², çocuk odası 17,23 m², çocuk odası 2 12,64 m², balkon-1 10,58 m², balkon-2 6,66 m², duş 1 5,12 m², duş 2 2,79 m², duş 3 2,79 m², giyinme odası 5,89 m², çamaşır ve ütü odası 4,03 m² ve ante 12,44 m²'den oluşmaktadır (Şekil 15). Betonarme iskeletli taşıyıcı sistem ile inşa edilen konutların cephesinde taş kaplama, ızgaralı ahşap, sıva, boya ve çelik kapı tercih edilmiştir (Fotoğraf 7, 8).

Şekil 14. Zemin Kat Planı (Melikgazi Belediyesi, 2019d)

Şekil 15. 1. Kat Planı (Melikgazi Belediyesi 2019d)

Fotoğraf 7 Osmanlı Konağı Sitesi Konut Dış Cephesi (Apaydın, M. R. 2019)

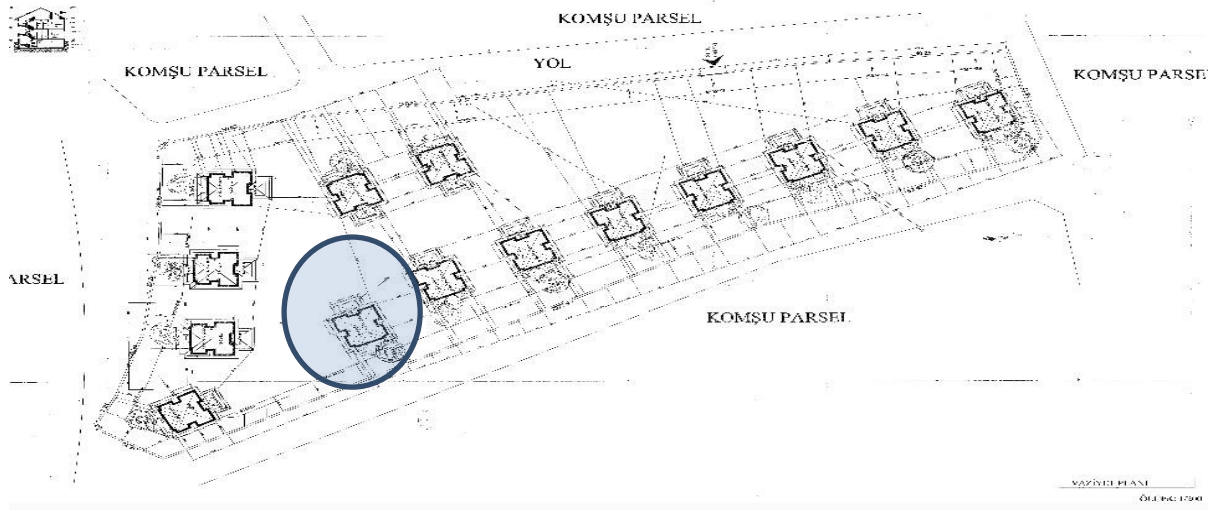

Fotoğraf 8 Osmanlı Konağı Sitesi Konut Dış Cephesi (Apaydın, M. R. 2019)

Yine Erenköy Mahallesi'nde yer alan (Şekil 3) İhlamur Konakları sitesi, toplam 13.500, m² alan üzerine kurululmuştur (Şekil 16). Site üzerinde zemin, birinci ve bodrum kattan oluşan 14 adet yapı bulunmaktadır. Yapı başına düşen arsa alanı 226,80 m²'dir. Bu alanda yapının konumlandırıldığı alan

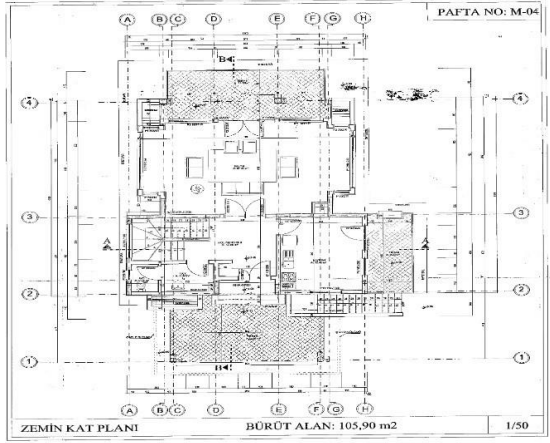
BİNA MALİYETLERİNİN DEĞİŞİMİNDE MALZEMENİN ETKİSİNİN KAYSERİ KENTİNDE İNCELENMESİ

226,80 m²'dir. Konut kullanıcıların arsa payları yer aldığı vaziyet planına göre yapılar için belirlenen ortak kullanım alanı ise 3.175,20 m²'dir. Bu site içerisinde 5 numaralı konutu incelenmiştir.

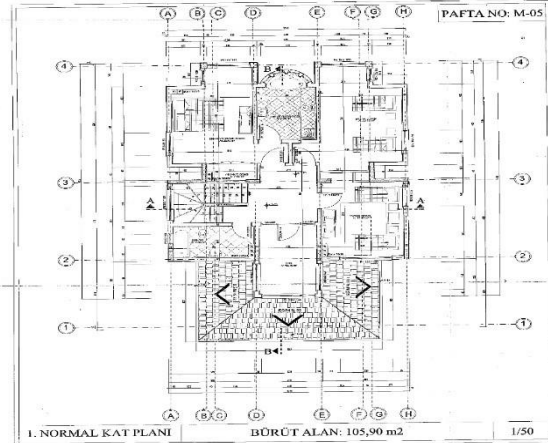

Şekil 16. Ihlamur Sitesi Vaziyet Planı (Melikgazi Belediyesi, 2019e)

Zemin kat planında salon, mutfak, banyo, wc antre ve 3 adet teras yer almaktadır. Salon 47,40 m², mutfak 16,40 m², wc 2,04 m², lavabo 6,08 m², teras 22,85 m² teras1 9,00 m² ve teras 2 21,61 m²'den oluşmaktadır (Şekil 17). Birinci kat planında 3 adet yatak odası, banyo, duş, hol yer almaktadır. Çocuk yatak odası-1 22,20 m², çocuk yatak odası-2 10,40 m², ebeveyn yatak odası 23,40 m², banyo 6,83 m², duş 4,14 m²'den oluşmaktadır (Şekil 18). Betonarme iskeletli taşıyıcı sistem ile inşa edilen konutların cephesinde ise sıva, boya, cam tuğlası ve çelik kapı kullanılmıştır (Fotoğraf 9, 10).

Şekil 17. Ihlamur sitesi zemin kat planı (Melikgazi Belediyesi 2019e)

Şekil 18. Ihlamur sitesi 1. Kat planı (Melikgazi Belediyesi 2019e)

BİNA MALİYETLERİNİN DEĞİŞİMİNDE MALZEMENİN ETKİSİNİN KAYSERİ KENTİNDE İNCELENMESİ

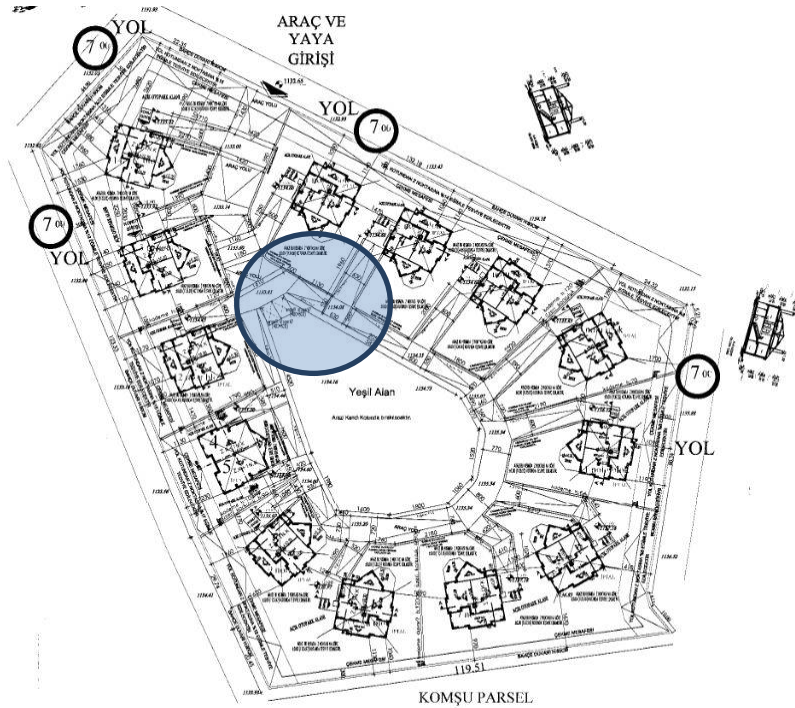

Fotoğraf 9. Ihlamur Konakları Cephesi
(Kuşcu, Ö., 2019)

Fotoğraf 10. Ihlamur Konakları Görünüşü
(Kuşcu, Ö., 2019)

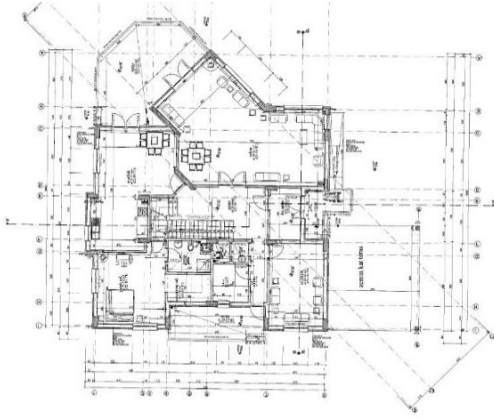
Diğer incelenen alan olan Doktorlar Sitesinin arazisi toplam 20.190,00 m²'den oluşmakta olup üzerinde 13 adet yapı bulunmaktadır. Yapı başına düşen arsa alanı 1.263,00 m²'dir. Bu alanda yapının konumlandığı alan 282 m²'dir. Tüm bunlardan çıkarımla ortak kullanım alanı olarak 2.081,00 m² olarak belirlenmiştir (Şekil 19).

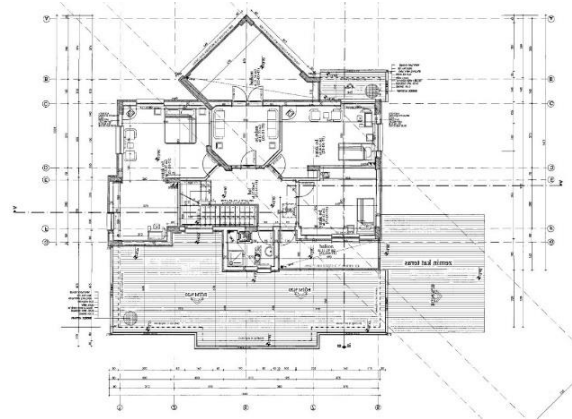
Şekil 19. Doktorlar Sitesi Vaziyet Planı (Melikgazi Belediyesi 2019f)

Zemin kat planında bulunan giriş antresi 6,63m², salon 58,62m², oturma odası 18,82m², mutfak 34,43m², wc 4,20m², antre 18,66m², ebeveyn yatak odası 21,52m², ebeveyn wc 4,80m², teras 14,14m² ve teras1 33,72m² oluşmaktadır (Şekil 20). Birinci kat planında bulunan çocuk yatak odası 35,97 m², çocuk yatak odası-1 20,65m², çocuk yatak odası-2 16,42 m², banyo 5,10 m², oturma odası 12,70 m², antre 12,00 m², balkon 21,04 m², balkon-1 11,09 m²'den oluşmaktadır. Çatı kat planında bulunan oturma odası 19,00m², hol 15,71m²'den oluşmaktadır (Şekil 21, 22).

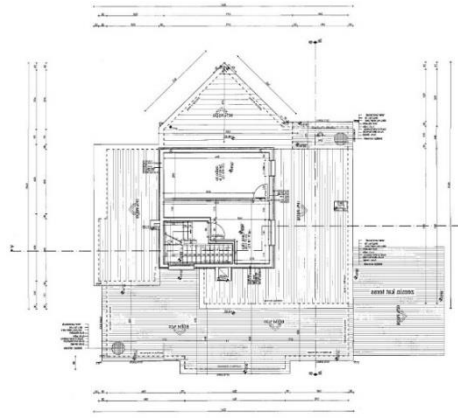
BİNA MALİYETLERİNİN DEĞİŞİMİNDE MALZEMENİN ETKİSİNİN KAYSERİ KENTİNDE İNCELENMESİ

Şekil 20. Zemin Kat Planı (Melikgazi Belediyesi, 2019f)

Şekil 21. Birinci Kat Planı (Melikgazi Belediyesi, 2019f)

Şekil 22. Çatı Katı Planı (Melikgazi Belediyesi 2019f)

Yapının cephesinde sıva, boya, taş kaplama kullandığı gözlemlenmiş (Fotğraf 11, 12) ve cephe maliyet analizi çıkarılırken bu malzemeler araştırılmıştır. Cephe maliyet analizinin bulunması için öncelikle yapının cephe metraji çıkarılıp, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın yayınladığı 2019 birim fiyat listesinden alınan birim fiyat üzerinden toplam malzemenin maliyeti çıkarılmıştır.

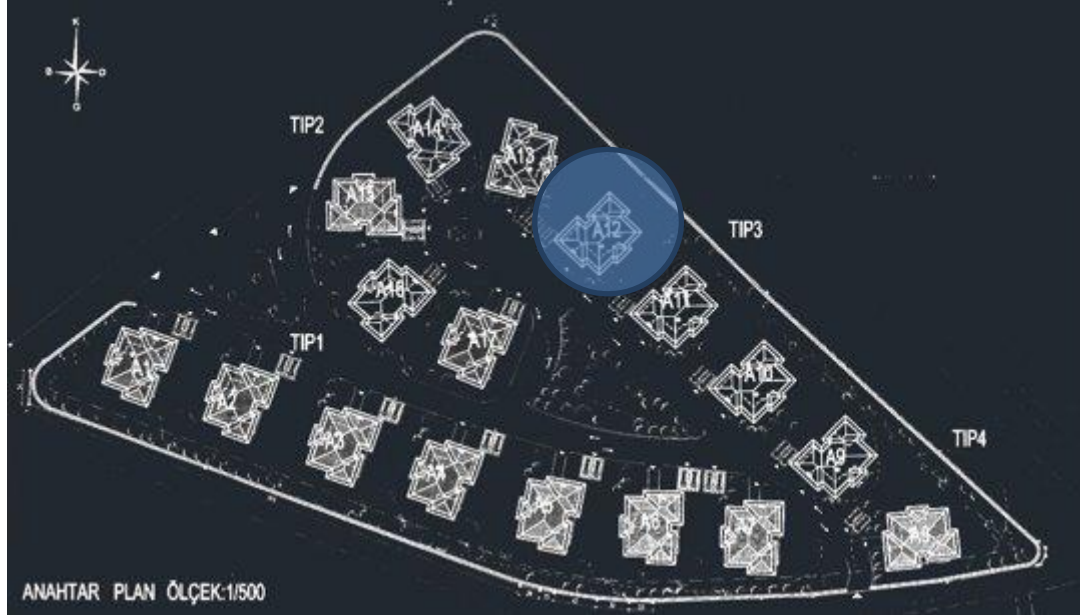
Fotoğraf 11. Doktorlar Sitesi Cephesi (Keleş, S., 2019)

Fotoğraf 12. Doktorlar Sitesi Cephesi (Keleş, S., 2019)

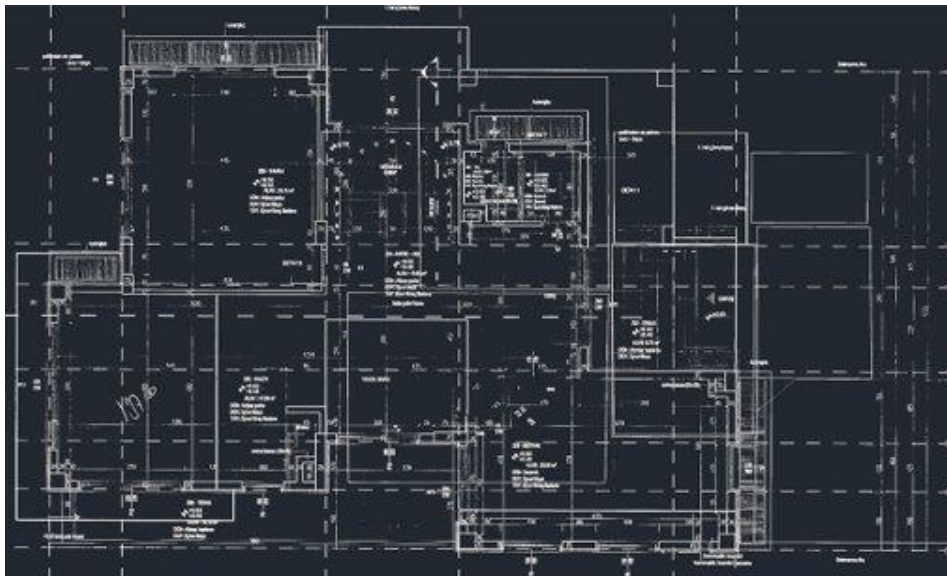
BİNA MALİYETLERİNİN DEĞİŞİMİNDE MALZEMENİN ETKİSİNİN KAYSERİ KENTİNDE İNCELENMESİ

Başyazıcıoğlu Sitesinin ise arazisi toplam 18.463,88 m² alan üzerine kuruludur. Site üzerinde 17 adet yapı bulunmaktadır. Yapı başına düşen arsa alanı 254,65 m²'dir. Bu alanda yapının konumlandığı alan 127,60 m²'dir. Tüm bunlardan çıkarımla ortak kullanım olarak 4.054,94 m² alan kalmaktadır (Şekil 23).

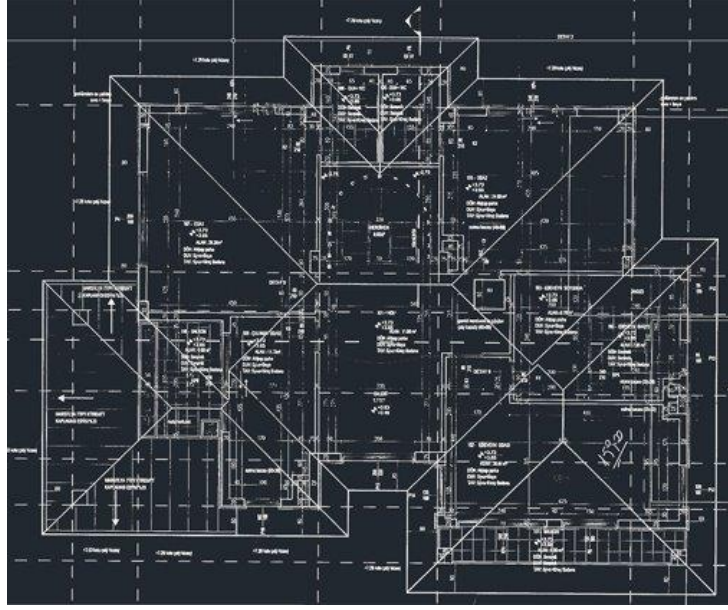
Şekil 23. Başyazıcıoğlu Sitesi Vaziyet Planı (Melikgazi Belediyesi 2019g)

Zemin kat planında salon, oturma odası, mutfak, wc, antre ve 2 adet teras bulunmaktadır. Salon 47,00 m², oturma odası 24,75 m², mutfak 25,80 m², wc 2,50 m², antre 10,65 m², teras 9,75 m² ve ikinci teras 10,70 m²'den oluşmaktadır (Şekil 24). Birinci kat planında 4 adet yatak odası, banyo, hol ve 2 adet balkon bulunmaktadır. Yatak odası 20,20 m², ebeveyn yatak odası 30,04 m², çocuk yatak odası 24,00 m², ikinci çocuk yatak odası 11,60 m², banyo 7,95 m², hol 11,96 m², balkon 8,80 m², ikinci balkon 16,20 m²'den oluşmaktadır (Şekil 25).

Şekil 24. Başyazıcıoğlu Sitesi Zemin Kat Planı (Melikgazi Belediyesi 2019g)

BİNA MALİYETLERİNİN DEĞİŞİMİNDE MALZEMENİN ETKİSİNİN KAYSERİ KENTİNDE İNCELENMESİ

Şekil 25. Başyazıcıoğlu Sitesi 1. Kat Planı (Melikgazi Belediyesi 2019g)

Betonarme iskeleli taşıyıcı sistem ile inşa edilen binanın cephe maliyet analizi çıkarılırken göz önüne alınan malzemeler belirlenmiştir. Bu malzemeler; fuga, sıva, boya, taş kaplama, ahşap kaplama ve çelik kapıdır (Fotoğraf 13, Fotoğraf 14).

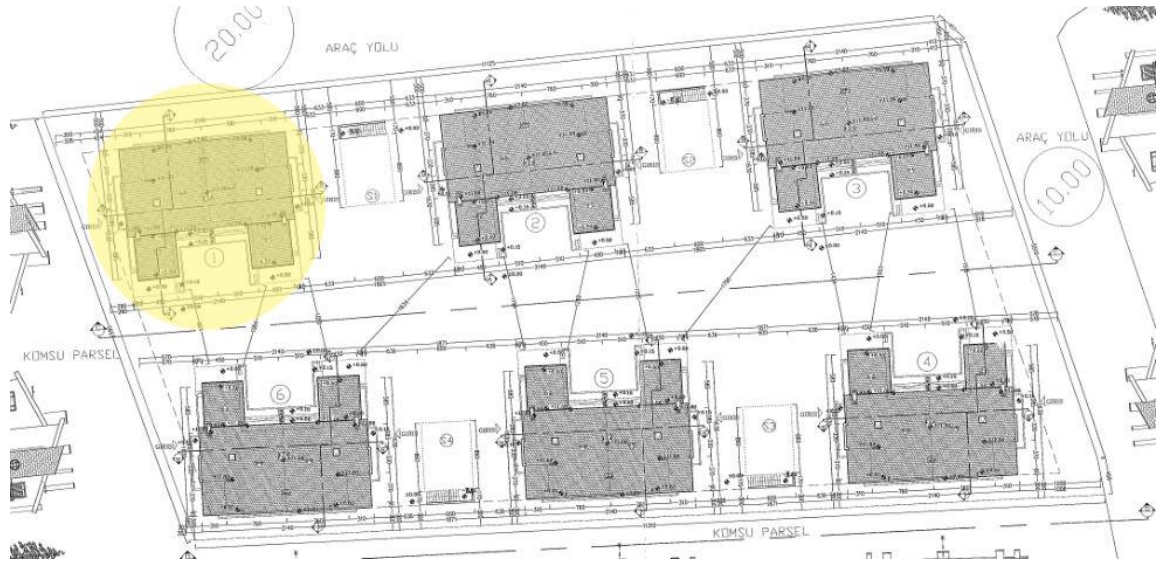
Fotoğraf 13. Başyazıcıoğlu Sitesi Görünüşü
(Gülşen, M.F., 2019)

Fotoğraf 14. Başyazıcıoğlu Sitesi Görünüşü
(Gülşen, M.F., 2019)

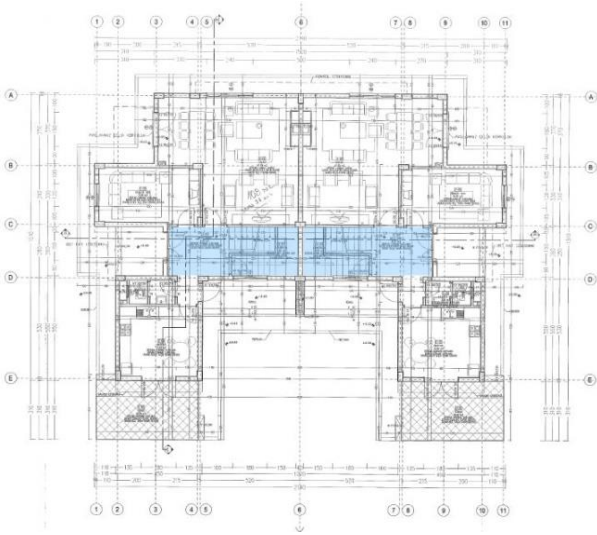
Billur Konakları sitesi ise, Kayseri İli Çay Bağları bölgesi Erenköy Mahallesi'nde pafta, 6437 ada, 2 parselde bulunmaktadır. Toplam 6.565,47 m² alan üzerine kurulan site üzerinde zemin kat, ve 1. kattan oluşan 8 adet yapı bulunmaktadır. Yapı başına düşen arsa alanı 515 m²'dir. Bu alanda yapının konumlandığı alan 215,60 m²'dir. Site mantığı ile düşünülen vaziyet planına göre yapılar için belirlenen ortak kullanım alanı ise 2.445 m²'dir. Bu alan içerisinde konut kullanıcıların arsa payları bulunmamaktadır. Bu site içerisinden 1 numaralı konut incelenmiştir (Şekil 26).

BİNA MALİYETLERİNİN DEĞİŞİMİNDE MALZEMENİN ETKİSİNİN KAYSERİ KENTİNDE İNCELENMESİ

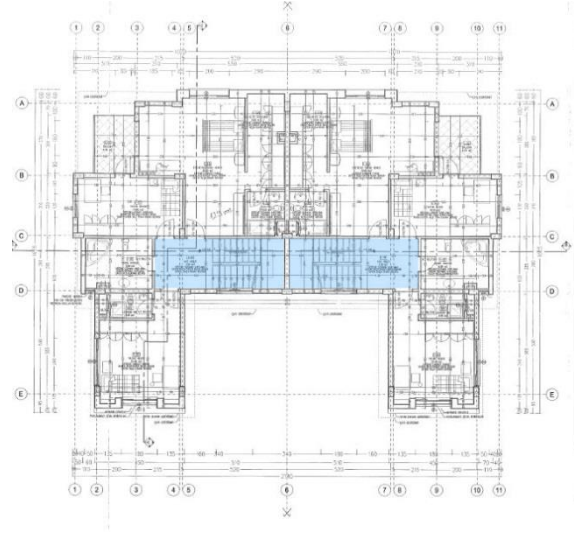

Şekil 26. Billur Konağı Vaziyet Planı (Melikgazi Belediyesi 2019h)

Zemin kat planında salon, oturma odası, mutfak, antre, teras, lavabo ve W.C bulunmaktadır. Salon 42 m², oturma odası 16 m², mutfak 17 m², antre 8,2 m², teras 18,2 m², lavabo 1,95 m² ve W.C 1,95 m² den oluşmaktadır (Şekil 27). 1. Kat planında 3 adet yatak odası, 1 adet balkon, 3 adet duş, giyinme odası ve antre bulunmaktadır. Ebeveyn yatak odası 22,40 m², çocuk yatak odası 16,40 m², çocuk yatak odası 30,80 m², balkon 6,20 m², duş 3 m², duş 8 m², duş 4,5 m², giyinme odası 9 m², ve antre 7,5 m² den oluşmaktadır (Şekil 28). Betonarme iskeleTli taşıyıcı sistem ile inşa edilen konutların cephesinde fuga, sıva, boya ve çelik kapı tercih edilmiştir.

Şekil 27. Bodrum Kat Planı (Melikgazi Belediyesi, 2019h)

Şekil 28. Zemin Kat Planı (Melikgazi Belediyesi, 2019h)

BİNA MALİYETLERİNİN DEĞİŞİMİNDE MALZEMENİN ETKİSİNİN KAYSERİ KENTİNDE İNCELENMESİ

Fotoğraf 15. Başyazıoğlu Sitesi Görünüşü
(Adıyaman, F., 2019)

Fotoğraf 16. Başyazıoğlu Sitesi Görünüşü
(Adıyaman, F., 2019)

5. İNCELENEN KONUTLARIN CEPHE MALİYET ANALİZLERİ

İncelenen yapıların cephe maliyetlerinin bulunmasında; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın her yıl yayımladığı birim fiyat listeleri kullanılmıştır. 2019 birim fiyatları üzerinden, yapılan cephe malzemesinin poz numaraları ve birim fiyatları bulunmuş, cephe malzemesinin cinsine göre belirlenen miktar üzerinden tüm yapıların cepheleri için maliyet çıkarılmıştır. Bu maliyetin toplam satış maliyetleri ele alındığında bunun içerisindeki oranı hesaplanmıştır.

Sicimoğlu sitesinin cephe maliyet analizinin bulunması için mantolama, sıva, boya, cam tuğla, çelik kapı ve korkuluk ele alınmıştır (Tablo 1). Maliyet hesabında 2019 Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın yayımladığı birim fiyatlar kullanılmıştır. Binanın 2019 yılı satış fiyatı (1.250.000,00 TL) incelendiğinde %3,20'lik payın mantolama, boya ve ahşap trabzan maliyetinin kapladığını görülmektedir. Ayrıca son zamanlarda projeye aykırı yapıların artmasıyla birlikte bu sitenin projesine birebir uyması başarılı bir uygulamayı sağlamıştır.

Tablo 1. Sicimoğlu Sitesi İncelenen Konut Cephesi Maliyet Analiz Tablosu

SIRA NO	POZ NO	İMALAT ÇEŞİDİ	ÖLÇÜ BİRİMİ	MİKTARI	BİRİM FİYATI (TL)	TOPLAM FİYAT(TL)
1	103.001.012	Silikon Esaslı Su Bazlı Dış Cephe Boyası	Kg	323,90	13,00	4.210,70
2	28.121	Cam Tuğlası İle Duvar Yapılması, Yapışık (190 X 190 X 90 Mm)	M ²	7,32	175,56	1.285,10
3	155.001.001	Düz Merdiven Küpeştesi Yapılması Ve Yerine Konulması (Ahşap)	Mt	9,80	75,45	739,41
4	153.351.003	5 Cm Kalınlıkta Yüzeysel Pürüzlü Veya Pürüzlü Kanallı Extrüde Polistren Levhalar (Xps-200 Kpa Basınç Dayanımlı) İle Dış Duvarlarda Dıştan Isı Yalıtımı Ve Üzerine Isı Yalıtım Sıvası Yapılması (Mantolama)	M ²	281,26	70,25	19.758,52
5	152.751.101	250/350 Kg Çimento Dozlu Kaba Ve İnce Harçla Sıva Yapılması (Dış Cephe Sıvası)	M ²	323,90	40,20	13.020,78
6		Çelik Kapı	ADET	1,00	1.000,00	1.000,00
GENEL TOPLAM						40.014,50

BİNA MALİYETLERİNİN DEĞİŞİMİNDE MALZEMENİN ETKİSİNİN KAYSERİ KENTİNDE İNCELENMESİ

3en-3 sitesinin cephe maliyet analizinin bulunması için öncelikle yapının cephe metraji çıkarılıp, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın yayınladığı 2019 birim fiyat listesinden alınan birim fiyat üzerinden toplam malzemenin maliyeti çıkarılmıştır. Çıkarılan maliyet hesabına göre sıva 18.749,28 TL, boya 2.123,2 TL, taş kaplama 4.681,6 TL, ve çelik kapı 2000 TL olarak hesaplanmıştır. Bunun üzerine toplam maliyet 27.554,08 TL bulunmuştur (Tablo 2). Sonuç olarak; binanın 2019 yılı satış fiyatı (1.000.000) incelendiğinde %2,7'lik payının sıva, boya, taş cephe kaplaması ve çelik kapıya ait olduğu görülmektedir. Yapının inşa edilmiş hali ile belediyeden alınan çizimler karşılaştırıldığında cepheye fazladan bir pencere açıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 2. 3en-3 Sitesi İncelenen Konut Cephesi Maliyet Analiz Tablosu

SIRA NO	POZ NO	İMALAT ÇEŞİDİ	ÖLÇÜ BİRİMİ	MİKTARI	BİRİM FİYATI (TL)	TOPLAM FİYAT(TL)
1	152.751.101	250/350 Kg Çimento Dozlu Kaba Ve İnce Harçla Sıva Yapılması (Dış Cephe Sıvası)	M ²	466,4	40,20	18.749,28
2	10.300.1009	Akrilik Esaslı Su Bazlı Dış Cephe Boyası	M ²	212,32	10	2.123,2
3	10.240.3011	Siyah Ve Kırmızı Ahlat Kaplama Taşı	M ²	234,08	20	4.681,6
4		Çelik Kapı	ADET	2,00	1.000,00	2.000,00
GENEL TOPLAM						27.554,08

3en-1 sitesinin cephe maliyet analizinin bulunması için öncelikle yapının cephe metraji çıkarılıp, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın yayınladığı 2019 birim fiyat listesinden alınan birim fiyat üzerinden toplam malzemenin maliyeti çıkarılmıştır. Çıkarılan maliyet hesabına göre sıva 16.742,496 TL, boya 3.785,8 TL, taş kaplama 1.298,7 TL, tuğla kaplama 483,6 TL, ve çelik kapı 2000 TL olarak hesaplanmıştır. Bunun üzerine toplam maliyet 24.310,596 TL bulunmuştur (Tablo 3). Sonuçta, binanın 2019 yılı satış fiyatı (1.000.000) incelendiğinde %2,7'lik payının sıva, boya, taş cephe kaplaması ve çelik kapıya ait olduğu görülmektedir. Yapının inşa edilmiş hali ile belediyeden alınan çizimler karşılaştırıldığında cepheye yeni pencere açıldığı, çizimde var olan Fransız balkonların yapılmadığı ve giriş kapısı üzerindeki sundurma çatının çizimdeki gibi uygulanmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 3. 3en-1 Sitesi İncelenen Konut Cephesi Maliyet Analiz Tablosu

SIRA NO	POZ NO	İMALAT ÇEŞİDİ	ÖLÇÜ BİRİMİ	MİKTARI	BİRİM FİYATI (TL)	TOPLAM FİYAT(TL)
1	152.751.101	250/350 Kg Çimento Dozlu Kaba Ve İnce Harçla Sıva Yapılması (Dış Cephe Sıvası)	M ²	416,48	40,20	16.742,496
2	10.300.1009	Akrilik Esaslı Su Bazlı Dış Cephe Boyası	M ²	378,58	10	3.785,8
3	10.240.3012	Beyaz Ahlat Kaplama Taşı 15 Mm Kalınlıkta Her	M ²	35,1	37	1.298,7
4	10.130.2281	Boyutta Kırmızı Cephe Kaplama Tuğlaları	M ²	7,80	62	483,6
5		Çelik Kapı	ADET	2,00	1.000,00	2.000,00
GENEL TOPLAM						24.310,596

Osmanlı Konağı cephe maliyet analizinin bulunması için öncelikle yapının cephe metraji çıkarılıp, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın yayınladığı 2019 birim fiyat listesinden alınan birim fiyat üzerinden toplam malzemenin maliyeti çıkarılmıştır. Çıkarılan maliyet hesabına göre sıva 10.589,8 TL, boya 1.360,84 TL, taş kaplama 20.694,42 TL, ızgaralı ahşap 9.728,71 TL, ısı yalıtımı 15,486.61 TL ve çelik kapı 1000 TL olarak hesaplanmıştır. Bunun üzerine toplam maliyet 58.860,38 TL bulunmuştur. Çalışma snucunda, cephe maliyeti ile yapının yaklaşık toplam maliyeti kıyaslandığında binanın 2019 yılı satış fiyatı (1.250.000,00 TL) incelendiğinde %5.16'sını cephe maliyetinin oluşturduğu anlaşılmıştır. Yapının uygulama çizimleri ve uygulanan hali kıyaslandığında uygulama

BİNA MALİYETLERİNİN DEĞİŞİMİNDE MALZEMENİN ETKİSİNİN KAYSERİ KENTİNDE İNCELENMESİ

çizimleri ve mevcut hali arasında farklılıklar olduğu tespit edildi. Uygulama projesine göre zemin katta bulunması gereken terasın kat alanına dâhil edildiği görülmüştür. Bununla birlikte sitede bulunan konut sahiplerinin kendi taleplerine göre farklı cephe düzenlemeleri yaptıkları tespit edilmiştir (Tablo 4).

Tablo 4. Osmanlı Konağı Sitesi İncelenen Konut Cephesi Maliyet Analiz Tablosu

SIRA NO	POZ NO	İMALAT ÇEŞİDİ	ÖLÇÜ BİRİMİ	MİKTARI	BİRİM FİYATI (TL)	TOPLAM FİYAT(TL)
1	103.001.012	Silikon Esaslı Su Bazlı Dış Cephe Boyası	Kg	104,68	13,00	1.360,84
2	153.351.003	5 Cm Kalınlıkta Yüzeysel Pürüzlü Veya Pürüzlü Kanallı Extrüde Polistren Levhalar (Xps-200 Kpa Basınç Dayanımlı) İle Dış Duvarlarda Dıştan Isı Yalıtımı Ve Üzerine Isı Yalıtım Sıvası Yapılması (Mantolama)	M ²	220,26	70,25	15.486,61
3	152.751.101	250/350 Kg Çimento Dozlu Kaba Ve İnce Harçla Sıva Yapılması (Dış Cephe Sıvası)	M ²	263,43	40,20	10.589,80
4		Çelik Kapı	ADET	1,00	1.000,00	1.000,00
5	Y.26.020/121B	2 Cm Kalınlığında Açık Renkli Traverten Levha İle Duvar Kaplaması Yapılması (2cm*30-40-50 Seerbest Boy) (Honlu Ve Cilalı Hariç Her Türlü Yüzeysel İşlemler)	M ²	109,24	189,44	20.694,42
6	21.318/İB-2	Ahşap Izgara Üzeri Meşe Kaplama Masif Suntayla Lambri Yapılması	M ²	49,51	196,50	9.728,71
GENEL TOPLAM						58.860,38

İncelenen yapılardan İhlamur Sitesi içerisinde yer alan konutun cephe maliyetleri analizleri yine 2019 birim fiyat listeleri üzerinden gerçekleştirilmiştir ve toplam cephe maliyeti 18.115,00 tl olarak hesaplanmıştır (Tablo 5). Sonuçta, cephe maliyeti (18.115,00 TL) ile yapının yaklaşık toplam maliyeti (1.400.000 TL) kıyaslandığında yapı maliyetini %1,3 cephe maliyetinin oluşturduğu anlaşıldı. Yapının uygulama çizimleri ve uygulanan hali kıyaslandığında sitede bulunan konut sahiplerinin kendi taleplerine göre farklı cephe düzenlemeleri yaptıkları tespit edildi.

BİNA MALİYETLERİNİN DEĞİŞİMİNDE MALZEMENİN ETKİSİNİN KAYSERİ KENTİNDE İNCELENMESİ

Tablo 5. İhlamur Sitesi İncelenen Konut Cephesi Maliyet Analiz Tablosu

SIRA NO	POZ NO	İMALAT ÇEŞİDİ	ÖLÇÜ BİRİMİ	MİKTARI	BİRİM FİYATI (TL)	TOPLAM FİYAT(TL)
1	103.001.012	Silikon Esaslı Su Bazlı Dış Cephe Boyası	Kg	317,07	13,00	3.170,00
2	28.121	Cam Tuğlası İle Duvar Yapılması, Yapışık (190 X 190 X 90 Mm)	M ²	9.80	175.56	1.285,10
3	152.751.101	250/350 Kg Çimento Dozlu Kaba Ve İnce Harçla Sıva Yapılması (Dış Cephe Sıvası)	M ²	317,07	40,20	12.660,00
4		Çelik Kapı	ADET	1,00	1.000,00	1.000,00
GENEL TOPLAM						18.115,00

Doktorlar Sitesi için çıkarılan maliyet hesabına göre sıva 17.362,38 TL, boya 4.319 TL, taş kaplama 1.254,3 TL, ahşap kapı 905,5 TL, ahşap pencere 15.484,5 TL ve çelik kapı 1000 TL olarak hesaplanmıştır. Bunun üzerine toplam maliyet 40.660 TL bulunmuştur. Sonuç, cephe maliyeti ile yapının yaklaşık toplam maliyeti (1.250.000 tl) kıyaslandığında yapı maliyetini %1,9 cephe maliyetinin oluşturduğu anlaşıldı. Yapının uygulama çizimleri ve uygulanan hali kıyaslandığında sitede bulunan konut sahiplerinin kendi taleplerine göre farklı cephe düzenlemeleri yaptıkları tespit edildi.

Tablo 6. Doktorlar Sitesi İncelenen Konut Cephesi Maliyet Analiz Tablosu

SIRA NO	POZ NO	İMALAT ÇEŞİDİ	ÖLÇÜ BİRİMİ	MİKTARI	BİRİM FİYATI (TL)	TOPLAM FİYAT(TL)
1	152.751.101	250/350 Kg Çimento Dozlu Kaba Ve İnce Harçla Sıva Yapılması (Dış Cephe Sıvası)	M ²	431,90	40,20	17.362,38
2	10.300.1009	Akrilik Esaslı Su Bazlı Dış Cephe Boyası	M ²	431,90	10	4.319,00
3	10.240.3012	Beyaz Ahlat Kaplama Taşı	M ²	33,9	37	1.254,30
4		Çelik Kapı	Adet	1,00	1.000,00	1.000,00
GENEL TOPLAM						24.270,00

Başyazıcıoğlu cephesinin maliyet analizinin bulunması için öncelikle yapının cephe metraji çıkarılıp, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın yayınladığı 2019 birim fiyat listesinden alınan birim fiyat üzerinden toplam malzemenin maliyeti çıkarılmıştır. Çıkarılan maliyet hesabına göre sıva 12.810,93 TL, boya 250,4 TL, taş kaplama 286,6 TL, ahşap kaplama 70,33 TL ve çelik kapı 2000 TL olarak hesaplanmıştır. Bunun üzerine toplam maliyet 24.727,16 TL bulunmuştur (Tablo 7). Sonuç olarak, yapının 2019 yılı satış fiyatı (1.250.000 tl) incelendiğinde %1.9 payı sıva, fuga, boya, taş kaplama ve ahşap kaplamaya ait olduğu görülmektedir. Bunun yanında uygulanan proje ile çizilen proje arasında büyük farklar görülmektedir.

BİNA MALİYETLERİNİN DEĞİŞİMİNDE MALZEMENİN ETKİSİNİN KAYSERİ KENTİNDE İNCELENMESİ

Tablo 7. Başyazıcıoğlu Sitesi İncelenen Konut Cephesi Maliyet Analiz Tablosu

SIRA NO	POZ NO	İMALAT ÇEŞİDİ	ÖLÇÜ BİRİMİ	MİKTARI	BİRİM FİYATI (TL)	TOPLAM FİYAT(TL)
1	15.440.1001	Cephelerde Kaplama Üstü Dilatasyon Fugası Yapılması	M ²	293,28	31,74	9.308,70
2	10.300.1009	Akrilik Esaslı Su Bazlı Dış Cephe Boyası	M ²	25,04	10	204,40
3	152.751.101	250/350 Kg Çimento Dozlu Kaba Ve İnce Harçla Sıva Yapılması (Dış Cephe Sıvası)	M ²	318,68	40,20	12.810,93
4	10.240.3011	Siyah Kırmızı Ahlat Kaplama Taşı	M ²	14,34	20	286,80
5	10.170.1601	Ceviz Ağacı Ahşap Kaplama	M ²	5,21	13,50	70,33
6		Çelik Kapı	ADET	2,00	1.000,00	2.000,00
GENEL TOPLAM						24.727,16

Billur Konaklarındaki cephe maliyet analizinin bulunması için öncelikle yapının cephe metrajı çıkarılıp, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın yayınladığı 2019 birim fiyat listesinden alınan birim fiyat üzerinden toplam malzemenin maliyeti çıkarılmıştır. Çıkarılan maliyet hesabına göre sıva 18.006,38 TL, boya 3.452,8 TL, fuga 3.257,7ve çelik kapı 1000 TL olarak hesaplanmıştır. Bunun üzerine toplam maliyet 25.710,88 TL bulunmuştur. Sonuçta, cephe maliyeti ile yapının yaklaşık toplam maliyeti (1.250.000 tl) kıyaslandığında yapı maliyetinin %2,05'ini cephe maliyetinin oluşturduğu anlaşıldı. Yapının uygulama çizimleri ve uygulanan hali kıyaslandığında uygulama çizimleri ve mevcut hali arasında farklılıklar olduğu tespit edildi. Bununla birlikte sitede bulunan konut sahiplerinin kendi taleplerine göre farklı cephe düzenlemeleri yaptıkları tespit edildi.

Tablo 8. Billur Konağı Sitesi İncelenen Konut Cephesi Maliyet Analiz Tablosu

SIRA NO	POZ NO	İMALAT ÇEŞİDİ	ÖLÇÜ BİRİMİ	MİKTAR I	BİRİM FİYATI (TL)	TOPLAM FİYAT (TL)
1	103.001.012	250/350 Kg Çimento Dozlu Kaba Ve İnce Harçla Sıva Yapılması	M ²	447,93	40,20	18.006,38
2	28.121	Akrilik Esaslı Su Bazlı Dış Cephe Boyası	M ²	345,28	10	3.452,80
3	155.001.001	Cephelerde Kaplama Üstü Dilatasyon Fugası Yapılması	M ²	102,64	31,74	3.257,70
4		Çelik Kapı	ADET	1,00	1.000,00	1.000,00
GENEL TOPLAM						25.710,88

Ele alınmış tüm konutlarda cephe maliyetlerinin oldukça düşük tutulduğu görülmüştür (Tablo 9). Temel konu olarak yalıtımın önemsenerek gerçekleştirildiği, kaplama malzemelerinin, incelenen alan yüksek gelir grubuna hitap etmesine rağmen, nispeten ucuz malzemelerden seçildiği görülmüştür. Dolayısı ile müşterinin en çok görsele baktığı ve bunun da cephe olduğu düşünüldüğünde yapının pazarlamasında büyük payı olan cephe kaplama malzemelerinin ucuz seçilmesinin pazarlamada doğru renk ve doku seçimi ile yer aldığı düşünülmektedir.

BİNA MALİYETLERİNİN DEĞİŞİMİNDE MALZEMENİN ETKİSİNİN KAYSERİ KENTİNDE İNCELENMESİ

Tablo 9. İncelenen yapıların Cephe Genel Maliyet Analiz Tablosu

YAPININ BULUNDUĞU SİTE ADI	CEPHE MALZEMELERİNE BAĞLI GENEL MALİYETİ (TL)	BİNA SATIŞ MİKTARI (TL)	CEPHE MALİYETİNİN ORANI
Sicimoğlu Sitesi	40.014,50	1.250.000,00	%3,20
3en-3 Sitesi	27.554,08	1.000.000,00	%2,7
3en-1 Sitesi	24.310,596	1.000.000,00	%2,7
Osmanlı Konakları Sitesi	58.860,38	1.250.000,00	%5,16
Ihlamur Konakları Sitesi	18.115,00	1.400.000,00	%1,3
Doktorlar Sitesi	24.270	1.250.000,00	%1,9
Başyazıcıoğlu Sitesi	24.727,16	1.250.000,00	%1,9
Billur Konakları Sitesi	25.710,88	1.250.000,00	%2,05

6. SONUÇ

Yapı malzemesini, bir yapıyı biçimlendiren, yapının bütünü oluşturarak, tasarımın hayata geçirilmesini mümkün kılan eleman olarak tanımlamak doğrudur. Yapıyı saran malzeme, yapım tekniği ve ekonomi ile bağlantılıdır. Yapı maliyetini oluşturan önemli unsurlardan birisi olması nedeniyle malzeme, yapının ekonomiklik durumunu doğrudan etkilemektedir. Yapının minimum maliyetle maksimum performansı gösterebilmesi için kullanılacak malzemede doğru seçimi yapmak önemlidir.

Günümüzde yapı üretiminde gerekli olan malzemeler için pek çok alternatif mevcuttur. Bu alternatifler içerisinde uygun seçimi yapmak mimarın sorumluluğundadır. Seçilen malzemenin özgün, işleve, forma, üretim tekniğine ve fiziksel çevre verilerine uygun olması gerekmektedir.

Yapılan çalışmada; örnek projeler incelenerek, belirlenen cephe için malzeme maliyetleri mevcut malzemeler dikkate alınarak birim maliyet yöntemi ile hesaplanmıştır. Bu hesaplamalar sonucu malzemenin maliyeti etkileme durumu belirlenmiştir. İncelenen yapılarda kullanılan mevcut malzemelerin seçimini etkileyen unsur genellikle tasarım kararlarını vurgulamak olmuştur. Bunu sağlayabilmek için malzeme karakteri önemsenmiştir. Ancak oluşturmak istenilen etki, ekonomik malzemelerle sağlanmıştır. Ancak süreç içerisinde sitelerde farklı kullanıcılar kendi konutlarındaki cephe malzemelerinde değişikliklere gitmiştir. Bu durum ek maliyet olarak kullanıcıya yansımaktadır. Kullanıcı tarafından getirilen yeni öneriler tasarım sürecinde oluşturulmadığı için yapının özgün haline kıyasla yapı karakterine uymadığı ve bütünlüğü bozduğu görülmüştür. Tasarım aşamasında mimar ve/veya yüklenici tarafından tercih edilen malzemenin ucuz malzemeler ve tasarım bütünlüğü içerisinde olan malzemeler olduğu görülmüştür. Dolayısı ile cephe malzemesinin pahalı olmasının getirisi olmadığı gibi pahalı malzemenin de doğru malzeme seçim karar olduğu anlamına gelmemektedir. Lüks konutun Kayseri'deki örneklerinden olan yapılarda bu yapıyı tasarlayan ve malzeme seçimine karar veren mimarların tasarım aşamasında malzemenin etkisinin yanında maliyetini de düşündüklerini söylemek mümkündür. Yapıların malzeme seçimlerinin maliyeti olumlu yönde desteklediği görülmektedir. Üst gelir grubuna yönelik yapılan konutlarda cephe pazarlamada önemli olsa da ucuz malzeme kullanımı ve doğru tasarım kriterleri ile yapıların satışında problem yaşanmamaktadır. Bu çalışmanın sonucunda malzeme seçiminin ve maliyetinin yapının maliyetine direkt etkisi olduğu saptanmıştır. Bu çalışmanın malzeme seçiminin maliyete etkisinin önemi konusunda yapı alanına katkı sağlaması umulmaktadır.

BİNA MALİYETLERİNİN DEĞİŞİMİNDE MALZEMENİN ETKİSİNİN KAYSERİ KENTİNDE İNCELENMESİ

7. KAYNAKÇA

- Adıyaman, F., (2019). “Furkan Adıyaman Billur Konakları Sitesi kişisel fotoğraf arşivi”, Kayseri
- Apaydın, M. R., (2019). “M. Raşit Apaydın Osmanlı Konağı Sitesi kişisel fotoğraf arşivi”, Kayseri
- Bayındır, L., (2019). “Leyla Bayındır 3en 1 Sitesi kişisel fotoğraf arşivi”, Kayseri
- Bayraktar, Z., (2019). “Zuhal Bayraktar Sicimoğlu konağı kişisel fotoğraf arşivi”, Kayseri
- Bostancıoğlu, E., (1999), “Ön Tasarım Evresinde Maliyeti Etkileyen Faktörler ve Faktörlere Dayalı Bir Maliyet Tahmin Modeli”, Yayınlanmamış doktora tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü
- Bostancıoğlu, E., (2006), internet adresi “Konut Binalarının Ön Tasarımında Bir Maliyet Tahmin Modeli”, DEÜ Mühendislik Fakültesi Fen Ve Mühendislik Dergisi, Cilt 8 , Sayı 3, s. 27-49, İzmir
- Emlakwebtv, (2014), internet adresi “<https://www.emlakwebtv.com/insaat-maliyet-hesaplama-nasil-yapilir-16464/>” erişim tarihi: 14.12.2014
- Google .Haritalar, (2019), Kayseri Haritası İnternet Adresi: <https://www.google.com.tr/maps/@38.7129928,35.4773622,18088m/data=!3m1!1e3?hl=tr> / Erişim Tarihi: 16.05.2019
- Gülşen, M.F., (2019). “M. Furkan Gülşen Başyazıcıoğlu Sitesi kişisel fotoğraf arşivi”, Kayseri
- Kayseri.dmi, (2019), Kayseri İklimi İnternet Adresi <http://www.kayseri.dmi.gov.tr/bolge.aspx> / Erişim Tarihi: 16.05.2019
- kayserikultur, (2019), Kayseri Coğrafi Yapısı İnternet Adresi <http://www.kayserikultur.gov.tr/TR-54966/cografı-yapı.html/> Erişim Tarihi: 16.05.2019
- Keleş, S., (2019). “Sena Keleş Doktorlar Sitesi kişisel fotoğraf arşivi”, Kayseri
- Kuşcu, Ö., (2019). “Ömer Kuşcu İhlamur Sitesi kişisel fotoğraf arşivi”, Kayseri
- Melikgazi Belediyesi, (2019a). “Sicimoğlu Sitesi Mimari Projeleri”
- Melikgazi Belediyesi, (2019b). “3en 3 Sitesi Mimari Projeleri”
- Melikgazi Belediyesi, (2019c). “3en 1 Sitesi Mimari Projeleri”
- Melikgazi Belediyesi, (2019d). “Osmanlı Konağı Sitesi Mimari Projeleri”
- Melikgazi Belediyesi, (2019e). “İhlamur Sitesi Mimari Projeleri”
- Melikgazi Belediyesi, (2019f). “Doktorlar Sitesi Mimari Projeleri”
- Melikgazi Belediyesi, (2019g). “Başyazıcıoğlu Sitesi Mimari Projeleri”
- Melikgazi Belediyesi, (2019h). “Billur Konakları Sitesi Mimari Projeleri”
- Özer, K., (2019) “Karahan Özer 3en 3 Sitesi kişisel fotoğraf arşivi”, Kayseri
- Özkan, Ö., Muratoğlu, Ö., (2005),”Deprem Bölgelerini Bina Maliyetine Etkisi, Deprem Sempozyumu”, Kocaeli
- Premar, (2019). “<https://www.premar.com.tr/> Sicimoğlu konağı fotoğraf arşivi”, Kayseri

**KONUT ŞANTİYELERİNDE YAPIM YÖNETİM
PROBLEMLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİNİN KAYSERİ
KENTİ ÖRNEĞİNDE İNCELENMESİ**

**Z. Özlem Parlak Biçer*¹, Savaş Bayram², Dilan Sarıkaya³, Burak Çelikesir⁴, Ergi Kahraman⁵,
Serhat Dalkılıç⁶,**

¹ Department of Architecture, Erciyes University, TURKEY

parlako@erciyes.edu.tr, parlakoz@yahoo.com

² Department of Civil Engineering, Erciyes University, TURKEY

sbayram@erciyes.edu.tr

^{3,4,5} Master Degree Student, Erciyes University, TURKEY

m.dilanduz@gmail.com, burakcelikesir@gmail.com, ergikahraman@gmail.com,

⁶ Doctoral Degree Student, Erciyes University, TURKEY

serhat@erciyestenopark.com

** Sorumlu Yazar*

1. GİRİŞ

İnşaat sektörü, bir yandan yoğun işgücü kullanımının zorunluluğu, diğer yandan teknik bilgi gereksinimine ihtiyaç duyulması sebebiyle her eğitim kademesindeki kişilere büyük istihdam kaynağı olması ile sünger sektör olarak tanımlanmaktadır. Sektör; sanayi, enerji, maden, otomotiv, lojistik, danışmanlık gibi birçok farklı sektörden ve 200'den fazla alt sektörden girdi sağlaması nedeniyle de yıllar yılı Türkiye'nin gelişmesinde lokomotif sektör olarak adlandırılmıştır. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH)'nin doğrudan yaklaşık %8-9'unu oluşturan ve yaklaşık 2 milyon kişiye iş imkânı sağlayan inşaat sektörü Türkiye'nin ekonomik kalkınmasında çok önemli bir rol oynamaktadır. Diğer sektörler üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri dikkate alındığında, inşaat sektörünün Türk ekonomisindeki payı %30'lara ulaşmaktadır [1].

Gelişmekte olan ülkeler kategorisinde listelenen Türkiye, altyapı ve üstyapı inşaatlarından hizmet yapılarına, konut inşaatlarından sanayi yapılarına kadar inşaat sektörünün her çeşit yapım faaliyetine ihtiyaç duymaktadır. 1970'li yıllardan itibaren yurt dışında da faaliyet göstermeye başlayan Türk inşaat sektörü, 1972 yılından 2018 yılı sonuna kadar geçen sürede, 123 ülkede 9.600 civarında proje üstlenmiş, bu projelerin toplam tutarı yaklaşık 380 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Sektörün önde gelen yayınlarından "Engineering News Record" (ENR) dergisi tarafından Ağustos 2018'de yayımlanan "Dünyanın En Büyük 250 Uluslararası Müteahhidi" listesinde, 2017 yılı verilerine göre Türkiye, 46 firma ile Çin'den sonra ikinci sırada yer almıştır [1].

Türk inşaat sektörünün ülke ekonomisinde ve kalkınmasındaki yüksek paydasına bakılarak, sektörde verimliliği yükseltmek ve firmaların rekabet gücünü arttırmak adına çalışmalar yapmanın kaçınılmaz olduğu yargısına varılmaktadır. İnşaat faaliyetlerinin bir amaç doğrultusunda, başlangıç ve bitiş noktalarının, girdilerinin ve çıktılarının belirgin olması literatürdeki proje tanımlamasına uymaktadır. Bu durum inşaat projelerinde profesyonel proje yönetim standartlarının kullanımının yaygınlaştırılmasının sektöre verimlilik adına fayda sağlayacağı düşüncesini geliştirmektedir.

KONUT ŞANTİYELERİNDE YAPIM YÖNETİM PROBLEMLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİNİN KAYSERİ KENTİ ÖRNEĞİNDE İNCELENMESİ

Bu çalışma ile toplu konut şantiyelerinde inşaat yönetimi sorunlarının ve çözüm önerilerinin tespit edilmesi amaçlanmış, profesyonel proje yönetim uygulamaları kapsamında, sektörde faaliyet gösteren firmalarda incelemelerde bulunulmuştur. Çalışma alanı olarak Kayseri kentindeki büyük ölçekli şantiyeler ele alınmıştır.

2. ŞANTIYEDE PROJE YÖNETİMİ

Proje, sözlük anlamıyla, “*değişik alanlarda önceden plan ve programa alınmış, maliyeti hesaplanmış, kurum ve kuruluşların yönetim organları tarafından onaylanmış, kısa ve uzun vadeye bağlanarak özel kurum veya devlet adına gerçekleştirilmesi kabul edilmiş bilimsel çalışma tasarısı*”dır [2]. İnşaat işleri için proje kavramı incelendiğinde ise, eşi olmayan bir ürün veya bir hizmeti gerçekleştirebilmek için gösterilen geçici çaba olarak tanımlanabilir. Burada “geçici” kelimesi her projenin bir başlangıcının ve bir sonunun olduğunu göstermektedir. “Eşi olmayan” sözcüğü ise her projenin diğerlerinden farklı olduğunu ifade etmektedir [3].

Proje yönetimi, projenin hedefine ulaşması için; bilgi, araç, yetenek ve tekniğin bir arada uygulanması işidir. Proje yönetimi; başlama, planlama, yürütme, kontrol etme ve kapatma evrelerinden oluşur. Bu evrelerde kapsam, zaman, maliyet, risk, kalite vb. konularda istekler incelenir, işverenin ihtiyacı ve beklentileri dikkate alınır, çeşitli ihtiyaçlar belirlenir [3].

Dünya genelinde yerleşik PMI (Project Management Institute), PRINCE2 (English Project Management System), IPMA (International Project Management Association), AIPM (Australian Project Management Institute), P2M (Japanese Project Management System) gibi kurumların, yıllarca süren geliştirme çalışmaları ve uygulanan projelerden alınan geri beslemeler doğrultusunda güncellemeler yaparak yayınladıkları proje yönetim standartları, inşaat projelerine uyarlanarak kullanılabilirliği gibi, CMAA (Construction Management Association of America) tarafından inşaat sektöründe kullanılmak amacıyla hazırlanan inşaat proje yönetim standardı da, inşaat projelerinin profesyonel yönetiminde kullanılabilirliği [4]. Bu çalışmada CMAA sistemi ön planda tutulmuştur.

2.1. CMAA İnşaat Proje Yönetimi Standardı

CMAA proje yönetim standardı, inşaat proje yönetiminde profesyonelliği ve mükemmelliği yükseltmeyi hedef edinmiştir. CMAA proje yönetim sistemi altı temel işlevi kapsamaktadır [5].

- Proje Yönetimi (Genel) (Project Management)
- Maliyet Yönetimi (Cost Management)
- Süre Yönetimi (Time Management)
- Kalite Yönetimi (Quality Management)
- Sözleşme Uygulaması (Project/ Contract Administration)
- İş Güvenliği Yönetimi (Project Safety Management)

Bu işlevler birbirinden bağımsız olmayıp proje yönetim sürecinin birbiri ile ilişkili ve birbirini tamamlayan unsurları niteliğindedir. Sistemsel açıdan her işlev aşağıdaki evrelere bölünmüştür [5]:

- Ön Tasarım
- Tasarım
- İhale ve Satın Alma
- Yapım
- Yapım Sonrası

KONUT ŞANTİYELERİNDE YAPIM YÖNETİM PROBLEMLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİNİN KAYSERİ KENTİ ÖRNEĞİNDE İNCELENMESİ

Bu noktada genel amaç, her bir proje işlevi her evrede ayrı ayrı ele alınarak özellikle karmaşık projelerde büyük bir sorun olan proje yönetim sistemini kontrol edilebilir hale getirmektedir.

2.1.1. Yapım Evresinde CMAA İnşaat Proje Yönetimi

İnşaat projelerinde yürütülen teknik ve idari her faaliyetin yoğunluğunun had safhaya çıktığı yapım evresinde, mal sahibi, ana yüklenici, alt yükleniciler, tedarikçiler ve tüzel kişiler projenin bu evresinde yapımın fiilen oluşturulması sürecinde rol alırlar. Yüklenici projenin sadece yapım evresinde görev almakta olduğundan üstlendiği işi mal sahibine taahhüt ettiği tarihte ve fiyatta teslim edebilmek için çaba gösterir. Bu sebeple yüklenici de mal sahibine benzer şekilde yapım işlerinin süresel gelişimini, maliyetini ve kalitesini sürekli kontrol altında tutmalıdır. Projeyi süresinde bitirmezse şantiyenin açık kalmasından doğan ilave giderleri ve sözleşmeden kaynaklanan cezaları ödemek durumunda kalarak, işletme olarak yitireceği itibarı da gelecekteki olası işlerini olumsuz yönde etkileyecektir. Bu sebeplerden dolayı, yüklenici yapım evresinde altı işlevin yönetimini sağlamalıdır [4]. Bu işlevler kapsamında yapılacak yönetimler sırasıyla açıklanmaktadır.

- I. Genel Proje Yönetimi;** Projenin istenilen süre ve maliyetle bitirilmesi için, farklı disiplinler arası organizasyonun yapılması, şantiyenin kurulması, hakedişlerin planlanması, yönetim ve kalite denetiminin yapılması, süre ve maliyet kontrolünün sağlanması için planlamasıdır.
- II. Maliyet Yönetimi;** Hakedişlerin hazırlanması ve düzenlenmesi, değişikliklerin hesaplanması ve maliyetin yeniden hesaplanması gibi kısımları kapsayıp, 'proje hedefine ulaşmasındaki belirlenen işlerin hangi kaynak, ne kadar miktarda kullanılacağına belirlendiği ve hedeflenen bütçe ile projenin tamamlanmasıdır' [6].
- III. Süre Yönetimi;** Yapılan iş programının denetlenmesi ve yeni programların hazırlanmasını, işlerin sürelerinin tahminini, düzenlenmesini ve sürecin kontrolünü sağlar [7].
- IV. Kalite Yönetimi;** Planlanan projenin istenilen kalitede yapıldığını denetlemek, yapılan işin kalitesinin kontrol edilmesi, yapılan revizyon ve değişiklikler sebebiyle yenilenen uygulamaların kalitesinin izlenmesi, kısaca 'iş tamamlandığında istenilen kalite standartlarında olmasını sağlamasıdır' [6].
- V. Sözleşme Yönetimi;** Yapılan sözleşmenin maddeleri gereği, ilerleyişinin uygunluğunun sağlanması, yapılan değişiklik ve revizyonları sözleşmeye uygun hale getirmek, hakediş ödeme ve malzeme tedarikleri, plan çizim detaylarına göre sözleşmenin sağlanmasıdır.
- VI. İş Güvenliği Yönetimi;** Projenin başlangıcından tüm iş aşamalarının tamamlanmasına kadarki süreçte tüm çalışan ve kullanıcıların güvenliğini sağlanması, çalışanlara eğitimlerin verilmesi, güvenlik kurallarına uygunluğunun denetlenmesi ve yaptırımları kapsamaktadır [4].

3. MATERYAL VE METOD

Çalışmada, toplu konut inşaatlarındaki yönetim anlayışının, Amerikan Yapım Yönetim Birliği (CMAA)'nin, uluslararası kabul görmüş inşaat proje yönetim standardına uyumu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, yapım aşamasının devam ettiği toplu konut projeleri seçilmiştir. Şantiyeler, standardın yapım evresinde bahsedilen kriterlere göre oluşturulan anket formu çerçevesinde [8], yerinde gözlemler yapılarak incelenmiştir. Elde edilen veriler grafikler yöntemiyle görselleştirilerek değerlendirilmiştir [6].

3.1. İnceleme Alanı

İlk olarak incelenen şantiye, Kayseri ilinin Melikgazi ilçesinde yer alan, sözleşmesi 12 Aralık 2014 tarihinde S.S. İldem Yapı Kooperatifi ve Roton İnşaat arasında anahtar teslim usulü sözleşme şeklinde taraflarca imzalanan ve 2015 yılından itibaren yapımı devam eden İldem D şantiyesidir. Şehrin doğu bölgesinde bulunan şantiye, şehir merkezine 14 km, otoparkına 23 km, şehir hastanesine 22 km, havalimanına ise 16 km mesafede bulunmaktadır. Sözleşme dahilinde yapılacak binalar, 372 adet

KONUT ŞANTİYELERİNDE YAPIM YÖNETİM PROBLEMLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİNİN KAYSERİ KENTİ ÖRNEĞİNDE İNCELENMESİ

2+1, 1474 adet 3+1, 224 adet 4+1 tiplerinde toplam 2.070 adet daire ve 44 adet tip 1, 15 adet tip 2 olmak üzere 59 adet villadan oluşan ve toplam yapı alanı 352.496,00 m² olan konutlardır. Ayrıca yapım bedeli 250.598.000,00 TL olarak sözleşmede belirtilmektedir. Şantiye yapım programına göre 3 etap olarak programlanmıştır.

İkinci olarak incelenen şantiye; sözleşmesi, Melikgazi Belediyesi ile Enyapı İnşaat firması arasında kat karşılığı inşaat yapım sözleşmesi usulüncü imzalanan ve 2016 yılında yapımına başlanan Kayseri ilinin Melikgazi ilçesinde bulunan, Küçükali kentsel dönüşüm projesidir. Proje alanı, şehir merkezine yaklaşık 1,7 km, tren garına 2,0 km, havalimanına 5,9 km ve şehirlerarası otobüs terminaline 7,3 km uzaklıktadır. Proje dahilinde; 3+1 tipinde 189 daire ve 15 adet dükkândan oluşan, Bodrum+Zemin+12 katlı toplam 5 blok yapılmaktadır. 27.465.391,83 TL yapım bedeli, sözleşmede toplam inşaat maliyeti olarak belirtilmektedir. Ayrıca sözleşmede yapım süresi ruhsat tarihinden itibaren 36 ay olarak belirlenmiştir.

Son olarak ele alınan Simaş Yapı İmza Konutları şantiyesi, Kayseri ili Melikgazi ilçesinde şehir merkezine ve havalimanına yaklaşık 15 km mesafede, kuzey çevre yolu Sivas bulvarı bitiminde, tren yolu ve tramvay güzergahına yakın bir mevkide yer almaktadır. Projede, A blokta 30 adet 3+1 daire, B blokta 41 adet 3+1 daire, C blokta 34 adet 2+1 daire, S1 blokta 20 adet 3,5+1 daire ve 2 dükkan, S2 blokta 20 adet 3,5+1 daire ve 2 adet dükkan, S3 blokta 28 adet 2+1 daire, S4 blokta 34 adet 3+1 daire ve 5 dükkan olmak üzere toplam 7 blok, 17 ticari dükkan ve 207 adet çeşitli tiplerde daire planlanmıştır. Ancak daha sonra projede revizyon yapılmış ve S2 bloğu 57 adet 2+1 daire ve S4 blok 54 adet 2+1 daire olmak üzere toplam 250 daireye yükseltilmiştir.

Şekil 1. Proje alanlarının şehir merkezine göre konumu [9]

3.2. Şantiyelerin Mevcut Durumu

İldem D şantiyesinde 1 adet teknik ofis, 2 adet dinlenme yeri, 1 adet depo, 1 adet yemekhane ve 2 adet işçi koğuşu bulunmaktadır. Ayrıca taşeron firma yetkililerinin teknik ofis olarak kullandıkları konteynerleri bulunmaktadır. Şantiye alanını korumak için 5 adet bekçi kulübesi bulunmaktadır. Bekçiler gündüz ve gece olmak üzere 2 vardiyada çalışmaktadırlar. Binaların betonarme imalatı tünel kalıp sistemi ile yapılmakta, 1 adet kule vinç ve 1 takım tünel kalıp sistemi şantiyede bulunmaktadır. Teknik ofis bünyesinde; proje müdürü, idari işler ve insan kaynakları amiri, teknik işler şefi, şantiye şefi, kaba işler şefi, saha mühendisi, elektrik şefi, mekanik şefi, 2 adet inşaat teknikeri, iş güvenliği uzmanı, 2 adet kalfa bulunmaktadır. Yüklenici firma hafriyat işlerini bünyesinde bulunan; 2 adet bekoloder, 2 adet ekskavatör ve operatörleri, 3 adet kamyon ve şoförleri ile kendisi yapmaktadır. Ayrıca firma bünyesinde düz işçi olarak 5 kişi ve İSG elemanı olarak 2 kişi sahada çalışmaktadır. Şantiye alanındaki taşeron firmaların eleman ve makine sayıları iş programına göre değişiklik göstermektedir. 2019 tarihi itibarıyla İldem D şantiyesinin 1. ve 2. etabı (26 blok) tamamlanıp işverene teslimi yapılmıştır. Yüklenici firma kalan 3. etap (15 blok) işlerini işverence

KONUT ŞANTİYELERİNDE YAPIM YÖNETİM PROBLEMLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİNİN KAYSERİ KENTİ ÖRNEĞİNDE İNCELENMESİ

onaylanan master iş programına göre 2019 yılı içerisinde bitirmeyi planlamaktadır. Güncel olarak şantiyede 11 bloğun betonarme imalatı tamamlanmış, 3 bloğun betonarme işlerinin yapımı devam etmekte, 9 bloğun ise duvar imalatı bitmiştir. 59 villanın ise kaba inşaatı bitirilip, ince imalatları devam etmektedir.

Küçükali şantiyesinde 1 adet teknik ofis, 1 adet bekçi kulübesi, 1 adet işçi koğuşu ve 1 adet depo alanı bulunmaktadır. Firma bünyesinde; proje müdürü, insan kaynakları müdürü, şantiye şefi, 2 adet saha mühendisi bulunmaktadır. Ayrıca düzenli olarak istihdam edilen 2 adet düz işçi muhtelif saha işlerini yapmakta ve direktifler doğrultusunda teknik eğitim gerektirmeyecek İSG önlemlerini almaktadır. Projede, 3. Ada A Blok ve 2. Ada A Blok inşaatları çevre düzenlemesi de tamamlanarak, kat maliklerine teslim edilmiştir. 2. Ada B, C ve D Blok inşaatlarında imalatlar devam etmekte olup, B ve C Bloklarında yalnızca ince yapı imalatları kalmıştır. Bu bloklarda kalan işlerin de son teslim tarihi olan Temmuz 2019'a kadar tamamlanması planlanmaktadır. 2. Ada D Bloкта, betonarme işleri tamamlanmış, dış cephe yalıtımı, alçı sıva işleri devam etmektedir. D Blok son teslim tarihi Eylül 2019'dur.

Şantiye sahasında 1 adet teknik ofis binası yapılmış, projede 1 adet inşaat mühendisi şantiye şefi ve 2 adet saha kalfası görev almaktadır ayrıca sürekli görev alan bir iş güvenliği uzmanı bulunmamaktadır. Yapılan saha çalışmalarında; A bloğunun tüm işleri bitirilip mal sahiplerine teslimlerin yapıldığı, B ve C bloğun kaba yapı çalışmalarının devam ettiği, S1, S2 ve S4 bloklarının temel aşamasında olduğu ve S3 bloğunda ince işlerin devam ettiği gözlemlenmiştir.

4. BULGULAR

Bu çalışma kapsamında şantiyelerde yapım süreci ve yapım yönetimine dair incelemelerde bulunulmuş, oluşturulan anket formu doğrultusunda tespitler yapıp elde edilen veriler yüzdelik olarak hesaplanmıştır. İldem D şantiyesinde yapılan incelemelerde, şantiye tesislerinin organizasyonunda belirli bir plan yapılmış olsa da ilerleyen dönemlerde planlardaki hatalar tespit edilip gerekli değişiklikler yapılmıştır. Proje ekiplerinin koordinasyonu ve toplantı düzenlemeleri her hafta olmak üzere planlanmıştır. Projede maliyet yönetimi kapsamında, hakediş tabloları düzenli oluşturulmuş, değişiklikler kontrol edilmiş fakat ödeme şekli ve planlanmasında sıkıntılar olduğu tespit edilmiştir. Süre yönetimi ile ilgili olarak yapım iş programı yapılmış olsa da revizyonlar takip edilmediğinden, gerçekleşen imalat süreleri ile planlanan süreler arasında uyum sağlanamamaktadır. Kalite yönetimi için gerekli teknik personel çalıştırılmasına rağmen, kalite güvence sistemi oluşturulmadığından imalatların kalitesi istenilen düzeyde gerçekleştirilememektedir. Sözleşme uygulamaları aşamasında, işveren tarafından yüklenicinin onayı doğrultusunda sözleşmeler hazırlanmaktadır. Bu sözleşmelerde; şartnameler, işin bedeli, ödeme planı gibi birçok unsur belirtilmektedir. Sözleşmedeki maddelere uyumun denetlenmesi teknik personel tarafından kontrol edilmektedir. İSG yönetimi kapsamında, şantiyede bir adet İSG uzmanı bulunmaktadır. Bu personel gerekli İSG denetimlerini yapmakla sorumludur. Eksiklerin tespiti yapıldıktan sonra şantiye bünyesindeki işçiler yardımıyla gerekli tedbirler alınmaktadır. İSG uzmanı, işçilerin bilgi yetersizliğinden dolayı karşılaştığı sorunları gidermek için eğitimler düzenlemektedir fakat bu eğitimlerin yeterli olmadığı aynı sorunların tekrar etmesinden anlaşılmaktadır (Tablo 1).

Küçükali şantiyesinde yapılan incelemede; şantiye kurulumu, temel aşamasından 1 ay öncesinde programlanarak gerekli alt ve üst yapı uygun şekilde tasarlanmış, yapım aşamasında hiçbir problemle karşılaşılmamıştır. Şantiye toplantıları düzenli olarak haftada bir yapılmaktadır. Proje maliyet yönetimi konusunda, üst idare ve alt yükleniciler ile aylık bazlı hakediş düzenlemeleri yapılmaktadır. Süre yönetimi kapsamında, sözleşmede belirtilen iş teslim süresi 36 ay olarak belirlenmiştir. Bu süre içerisinde yapılacak işler iş programı niteliğinde düzenlenmemekte, deneyimlere dayanılarak, bir başka deyişle sezgisel olarak yürütülmektedir. Kalite yönetiminde belirli bir kalite güvence sistemi yoktur. Fakat imalatlar düzenli olarak saha mühendisi tarafından kontrol edilip takip edilmektedir. Sözleşme yönetimi alanında, idare ile yüklenici arasında yapılan sözleşme doğrultusunda belediye yetkilileri kontrollerini yapmaktadır. Yüklenici ile alt yükleniciler arasında yapılan sözleşmeler doğrultusunda kalite kontrolleri ve hakediş ödemeleri yapılmaktadır. İSG

KONUT ŞANTİYELERİNDE YAPIM YÖNETİM PROBLEMLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİNİN KAYSERİ KENTİ ÖRNEĞİNDE İNCELENMESİ

konusunda, saha çevresinde gerekli önlemler alınmıştır. Şantiye işçilerinin İSG kurallarına uymadığı tespit edilip buna yönelik cezai işlemler uygulanmasına rağmen işçilerin kurallara uymamaya devam ettikleri gözlemlenmiştir (Tablo 1).

Simaş Yapı İmza Konutları projesinde yapılan incelemede; genel proje yönetimi kapsamında toplantıların ve koordinasyon planlamaların iş yoğunluğuna ve ihtiyaca göre yapıldığı, belirli bir düzenin bulunmadığı, bütçe ve maliyet izleme planının olduğu ancak çok da dikkate alınmadığı, hakediş ödeme planlamalarının kısmen yapıldığı, kalite yönetim planlamasının yeterli olmadığı, işverence temin edilen malzemelerin planlandığı, depo ve kayıt tutma planlamalarının tamamlandığı gözlemlenmiştir. Maliyet yönetimi kapsamında; hakediş miktar tablosunun oluşturulduğu, değişiklik talimatı kontrollerinin ve alternatif etütlerin kısmen yapıldığı gözlenmiştir. Süre yönetimi kapsamında; iş programına uyumun kısmen denetlendiği, revize iş programı oluşturulmadığı ancak taleplerin değerlendirildiği görülmüştür. Kalite yönetimi kapsamında; toplantıların kısmen yapıldığı, ancak testlerle veya raporlarla tespiti veya denetiminin neredeyse yapılmadığı, uygun olmayan yerlerin şantiye şefi tarafından zaman zaman zaman denetlendiği fakat rapor haline getirilmediği, hakedişlerin düzenlendiği, genel olarak saha kontrolleri yapıldığı, hataların tespit edilmesine rağmen raporlama, tutanak tutma gibi yazılı belge haline getirilmediği dolayısıyla yazılı ve denetlenebilir bir kalite kontrole rastlanmamıştır. Sözleşme yönetimi kapsamında işveren ve yüklenici aynı kişi olduğundan net bir sözleşme bulunmamakta, sadece daire sahipleri ile yapılan sözleşmelerin yükümlülüğü yerine getirilmeye çalışılmakta, müşteri kaynaklı değişiklikler yapılmakta ancak kayıt altına alınmamaktadır. İş güvenliği yönetimi kapsamında organizasyon ve denetim olmadığı, risk analizleri, güvenlik koordinasyon toplantıları ve raporlamanın yapılmadığı, güvenlik tedbirleri alınmadığı, iş güvenlik eğitimlerinin verilmediği, koruyucu ekipmanların yetersiz olduğu tespit edilmiş olup, yüklenicinin herhangi bir güvenlik yaptırımı bulunmadığından çalışanlar için tehlikeli bir çalışma ortamına bulunduğu gözlemlenmiştir (Tablo 1).

KONUT ŞANTİYELERİNDE YAPIM YÖNETİM PROBLEMLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİNİN KAYSERİ KENTİ ÖRNEĞİNDE İNCELENMESİ

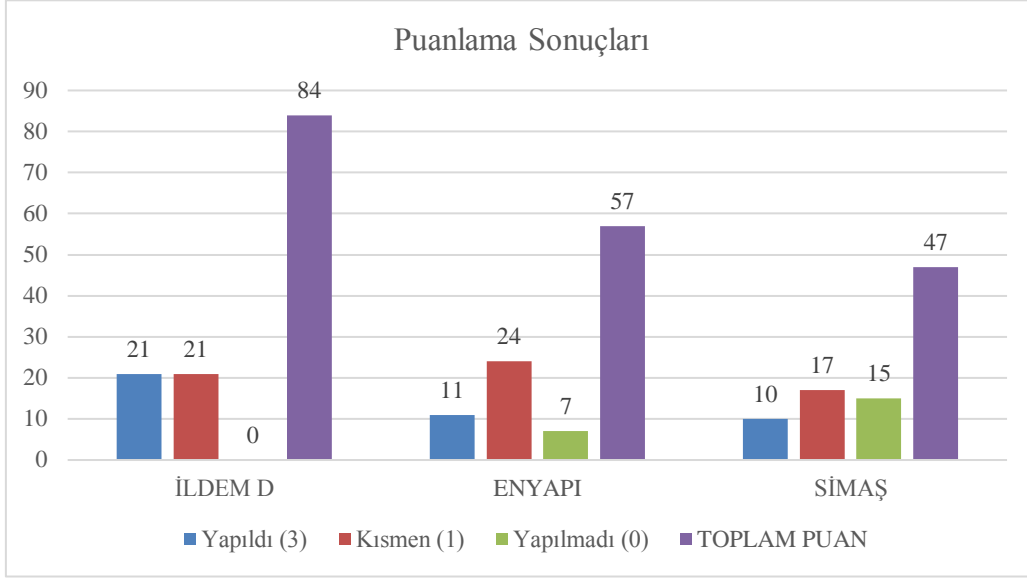
Tablo 1. İncelenen Projelerin CMAA'ya Göre Durumu

CMAA PROJE YÖNETİMİ DEĞERLENDİRME ANKETİ												
EVRE	SÜREÇ	YAPILAN İŞ	İLDEM D			ENYAPI			SİMAŞ			
			YAPILDI	KISMEN	YAPILMADI	YAPILDI	KISMEN	YAPILMADI	YAPILDI	KISMEN	YAPILMADI	
YAPIM EVRESİ	PROJE YÖNETİMİ GENEL	Şantiye Tesis Organizasyonu Planlanması	X			X				X		
		Proje Ekip Koordinasyonu Planlanması	X				X			X		
		Toplantı Düzenlemeleri Planlanması	X			X						X
		Zaman Yönetimi Planlanması		X			X			X		
		Bütçe ve Maliyet İzleme Planlanması		X			X			X		
		Hakediş Ödemeleri Planlanması	X				X				X	
		Kalite Yönetimi Planlanması	X					X			X	
		İşverence Temin Edilen Malzeme ve Ekipmanların Planlanması		X			X			X		
		Çizimlerin Depolanma Planlaması		X			X			X		
		Kayıt Tutma Planlaması	X				X			X		
	MALİYET YÖNETİMİ	Hakediş Miktar Tablosu Oluşturma		X			X			X		
		Değişiklik Talimatı Kontrollerinin Yapılması		X			X				X	
		Alternatif Etütler Yapma		X			X					X
	SÜRE YÖNETİMİ	Yapım İş Programının Revizyonu		X					X	X		
		İş Programına Uyumun Denetimi		X					X		X	
		Revize İş Programı Oluşturulması		X					X			X
		Taleplerin Değerlendirilmesi	X			X				X		
	KALİTE YÖNETİMİ	Yapım Planlama ve Programlama Yapılması		X			X				X	
		Testlerle Denetim ve Kontrol Yapılması		X			X				X	
		Rapor ve Tutanak Hazırlama Yapılması		X			X					X
		Uygun Olmayan ve Yetersiz Bulunan İşlerin Denetimi		X			X				X	
		Hakedişlerin Düzenlenmesi	X			X				X		
		İş Değişikliklerinin Değerlendirilmesi	X				X			X		
		Dokümanların Kontrolü ve Dağılımının Yapılması	X				X					X
		Son İnceleme, Dokümantasyon ve Eksikler Tutanağı Oluşturulması	X			X						X
	Kesin Kabul Sertifikasının Verilmesi	X			X						X	
	SÖZLEŞME YÖNETİMİ	İşverenin Satın Aldığı Ekipman ve Malzemelerin Verilmesi	X				X			X		
		Şantiye İletişim Prosedürleri Hazırlanması	X						X			X
		Saha Toplantıları Düzenlenmesi	X				X				X	
		Saha Raporu Hazırlanması	X				X					X
		Kalitenin Denetlenmesi		X			X				X	
		Onay Almayan İşlerin Tespiti	X			X					X	
		Nakit Akış Raporlama Sistemi Oluşturulması		X					X		X	
		Hakediş Ödeme Sistemi Oluşturulması	X						X		X	
		Yapım Aşaması Raporları Hazırlama ve Uygulamaları	X				X					X
		Gerçekleşme Projeleri Oluşturma		X			X				X	
	Değişiklik Talimat Raporu Oluşturulması		X			X					X	
	İSG YÖNETİMİ	Yüklenici Güvenlik Yaptırımı Uygulanması	X			X						X
		Güvenlik Koordinasyon Toplantıları Düzenlenmesi		X			X				X	
		Güvenlik Komitesi Oluşturma	X				X					X
		Güvenlik Denetim Raporu Hazırlama Oluşturulması		X			X					X
			Aylık Durum Raporu Hazırlama Oluşturulması		X			X				X

Tablo 1'den elde edilen değerlere göre, ölçeklendirme; yapıldı (3 puan), kısmen (1 puan), yapılmadı (0 puan) olarak dikkate alınarak, elde edilen sonuçlar somutlaştırılmaya çalışılmıştır.

KONUT ŞANTİYELERİNDE YAPIM YÖNETİM PROBLEMLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİNİN KAYSERİ KENTİ ÖRNEĞİNDE İNCELENMESİ

Böylece, 42 faktör için toplam 126 puan üzerinden yapılan değerlendirmenin sonuçları, Şekil 2’de sunulmuştur.

Şekil 2. Değerlendirme sonuçları

Elde edilen bulgulara göre; proje yönetimi işlevleri açısından 1 no’lu şantiye 84 puanla %67, 2 no’lu şantiye 57 puanla %45 ve 3 no’lu şantiye 47 puanla %37 oranında başarı sağlamıştır.

5. SONUÇ

Çalışma kapsamında, üç farklı toplu konut şantiye sahasında yapılan incelemeler ve hazırlanan anket formu yardımı ile şantiyelerin genel durumu değerlendirilmiş, CMAA inşaat proje yönetim standardında tarif edilen yapım evresindeki projenin genel proje yönetimi, maliyet yönetimi, süre yönetimi, kalite yönetimi, sözleşme yönetimi ve İSG yönetimi olmak üzere altı işlev için tespitlerde bulunulmuştur.

Tüm süreçler için, proje yönetim metodolojisinden uzak, yalnızca tecrübeler dayalı olarak ve kısmen gerçekleştirilen uygulamalar görülmektedir. Genel proje yönetimine önem verilmemekte, işin yapımı sırasında karşılaşılan sorunlar neticesinde çözümler aranmaktadır. Maliyet yönetiminde, nakit akışlarının tespit edilmemesi, süre yönetiminde yapım iş programının takibinin yapılmaması ve kalite yönetiminde bir kalite güvence sisteminin olmaması işlerin akışında sorunlar yaratmaktadır. Sözleşme yönetiminde, yüklenici ile alt yükleniciler arasında standart formda kısa, basit, detaysız sözleşmeler kullanılmakta, bu da anlaşmazlıkların çözümünde sorunlara neden olmaktadır. İSG konusunda yüklenici, yasaların zorunlu tuttuğu önlemleri aldırarak birlikte, hem konuya yalnızca yasal zorunluluk olarak bakılması hem de işçilerin gerekli İSG eğitim ve kültürünü almamış olması nedeni ile kazalara sebep olabilecek ciddi tehlikeler gözlemlenmektedir. Özellikle konum olarak birbirine hayli yakın olan 1 ve 3 no’lu şantiyeler arasında proje yönetimi işlevleri açısından başarı oranı olarak %30 dolaylarında farklılık olması dikkat çekicidir.

Türkiye’de inşaat projelerinde profesyonel proje yönetim anlayışının yaygınlaşması, sektörde faaliyet gösteren firmaların verimliliğini artıracak gibi, çalışmaların daha sistematik şekilde yürütülmesi sayesinde işler kolaylaşacak, maliyet, süre, kalite ve güvenlik risklerini azaltacaktır. Bu çalışmada hem İSG hem de proje yönetimi konusunda sektör çalışanlarının eğitilmesi gerekliliği net bir şekilde ortaya konulmuştur. Çalışmanın yapım sektörüne katkı sağlaması beklenmektedir.

KONUT ŞANTİYELERİNDE YAPIM YÖNETİM PROBLEMLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİNİN KAYSERİ KENTİ ÖRNEĞİNDE İNCELENMESİ

6. KAYNAKÇA

- [1] Türkiye Mütcaahhitler Birliği. (2019). Türk Yurt Dışı Mütcaahhitlik Hizmetleri. *Yurtdışı Mütcaahhitlik Hizmetleri*, 1-12.
- [2] Türk Dil Kurumu. (2019). *TDK*. www.tdk.gov.tr adresinden alındı
- [3] The PMI Standards Committie. (2000). *A Guide to The Project Management Body of Language*. Newtown Square,Pensylvania,USA.
- [4] Sorguç, D., & Kuruođlu, M. (2002). *İnşaat (Proje) Yönetiminin Hizmet ve Uygulama Standartları*. İstanbul: İMO.
- [5] CMAA. (2003). *İnşaat Yönetiminin Hizmet ve Uygulama Standardı*.
- [6] Kömürlü, R., & Toltar, L. (2018). İnşaatta Proje Yönetimi: Projenin Başarısına Etkisi. *Mimarlık ve Yaşam*, 249-258.
- [7] Kocakulak, M. (1997). *Proje Yönetim Danışmanlığı Yapan Firma Bakışıyla Proje Yönetim Sistemi ve Uygulama Örneği*.
- [8] Yılmaz, B. S. (2015). *Maliyet Artı Ücret Tipi Bir Otel Renovasyon Projesinde Karşılaşılan Sorunların Değerlendirilmesi ve CMAA Standartı İle Uygulanan Proje Yönetiminin Karşılaştırılması*. İstanbul: İ.T.Ü.
- [9] Google Earth. (2019). *Google Earth*. Google Earth: www.google.com/earth/ adresinden alındı